

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 23.

Lördagen den 2 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till bokinköp och bokbindning för kungl. biblioteket för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Oscar Olsson*, som på anförda skäl föreslagit, att riksdagen måtte för kungl. biblioteket för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 8,500 kronor.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! I remissdebatten nämnde ecklesiastikministern något om, att han helt naturligt inte kunde vara med om, när det gällde depressionstider som dessa, att man skar ned på kulturhuvudtiteln på samma sätt, som när det gällde materiella anslag. Man fick gå fram med särskilda metoder i fråga om kulturanslagen, så att man inte därigenom åstadkom svårbotliga skador. Om detta är jag fullt överens med honom, och jag är också glad över att kunna säga, att jag tycker, att han har följt den principen på ett synnerligen beundransvärt sätt i det stora hela, när det gäller åttonde huvudtiteln, och det förefaller mig, som om han hållit gott och bra emot den påfrestning, som helt naturligt har måst komma även honom som departementschef till del.

Det är emellertid ett undantag, ecklesiastikministern gjort sig skyldig till i detta avseende. När man ser på de olika avdelningarna i åttonde huvudtiteln, finner man, att både när det gäller den akademiska bildningen och när det gäller de högre läroverken, så har det inte skett några sänkningar på huvudtiteln. Där har huvudtiteln bibehållit samma anslagssumma, praktiskt taget, som förra året, om man bortser ifrån ett par stora byggnadsanslag, när det gäller universiteten, som, naturligt nog, inte kommit med i år. När det gäller den akademiska bildningen, så upptager således praktiskt taget huvudtiteln samma summa i år som i fjol. I år är det 9,000,000, i fjol var det 9,300,000, men 500,000 av den summan var till speciella byggnadsföretag, som nu äro strukna.

*Anslag till
bokinköp
m. m. för
kungl.
biblioteket.*

*Anslag till
bokinköp
m. m. för
kungl.
biblioteket.*
(Forts.)

Undantaget gäller det allmänna folkbildningsarbetet. När det gäller det allmänna folkbildningsarbetet, har ecklesiastikministern nedskrivit anslagen med över 15 procent. Detta är rätt egendomligt, när han ser på slutsumman för dessa anslag, jämförd med slutsumman för de övriga. Folkskolebudgeten går på 80 miljoner kronor. Det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, som bland annat har till uppgift att uppehålla de kunskaper och den bildning, som folkskolan grundlagt, gick i fjol på 2 miljoner kronor, däri inberäknat alla nykterhetsanslag, men i år är det nedskuret till 1,700,000. När det gäller det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, har således ecklesiastikministern på den punkten och på den punkten *enbart* gått fram med synnerligen stor stränghet.

Betydelsen av det allmänna, det fria och frivilliga folkbildningsarbetet kan naturligtvis inte sättas lägre än betydelsen av den akademiska bildningen. Jag menar visst inte, att den akademiska bildningen fått för mycket, när den fått 9 miljoner kronor, men jag tycker ändå, att ecklesiastikministern och riksdagen inte skulle anse, att det är för mycket med 2 miljoner kronor till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet.

Vi ha under de senaste månaderna sett exempel på en kulturförvildning i inte bara de lägre klasserna i samhället utan i väl så hög grad i de högre klasserna, förfärande exempel på denna förvildning, som vi inte minst i denna kammare ha all anledning att fästa uppmärksamheten på och taga varning av. Och när det gäller påfrestningstider för folket, som de vi nu äro inne i, ha vi inte något starkare vapen emot dessa moraliska påfrestningar på de stora fattiga lagren i vårt folk än just det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Det veta dessa lager också, och dessa lager ha ju också genom självbeskattning, trots arbetslöshet o. s. v., uppbyggt en bildningsorganisation, som måste betraktas som beundransvärd.

Nu är det mot denna bildningsverksamhet, som direkt riktar sig på arbetarungdomen och bondeungdomen, som Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition har måttat ett mycket hårt slag. Kungl. Maj:ts uppskattning i fråga om detta självbildningsarbete kommer till synes i synnerhet i fråga om biblioteksanslagen. Både när det gäller den akademiska bildningen och när det gäller de breda lagrens bildningsarbete, så äro, skulle jag vilja säga, biblioteken egentligen centralverkstaden för detta arbete. När det har gällt de akademiska biblioteken, då har ecklesiastikministern också varit synnerligen försiktig. Han har rådgjort med de lärda biblioteken, när det gällt att sänka anslagssumman till dem, och efter de överläggningarna har han kommit till det resultatet, att man dock inte kan gå längre vid beskäringen än till i genomsnitt 5 procent av bokinköpen — 4—7 procent, det är något olika för de olika biblioteken — och han beklagar djupt, att han måste vidtaga dessa besänkningar. Ja, det gör jag också. Det är mycket illa, att dessa besänkningar måst vidtagas.

När det emellertid sedan har gällt folkbiblioteken, det centrala i folkbildningsorganisationen, då har ecklesiastikministern inte haft något rådgörande med vederbörande institutioner. Då har han inte brytt sig om det. Då säger han helt enkelt, att han tycker, att man gärna kan sänka deras bokinköp under så svåra tider med 30 procent. Det är värdesättningen. De akademiska biblioteken, de skola inte kunna sänka sina bokinköp med mer än 5 procent, men folkbiblioteken, de skola kunna sänka sina bokinköp med 30 procent. Ändå räknar ecklesiastikministern mycket optimistiskt i fråga om folkbiblioteken. Han räknar med, att folkbiblioteken skola kunna erhålla samma lokala underlag för sina ansökningar som vanligt, trots de svåra tiderna. I själva verket torde man kunna säga, att med den beskäring, som Kungl. Maj:t här föreslår och som statsutskottets majoritet har yrkat bifall till, komma folkbib-

lioteken i stora delar av vårt land att inte kunna göra mer än hälften så stora bokinköp som vanligt.

Jag är angelägen att fästa uppmärksamheten på, att det inte går an att mäta med så olika måttstock, när det gäller den akademiska bildningen och när det gäller det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Jag tror, att det skulle vara till gagn både för den högre bildningen och för folkbildningen, om man komme överens om att värdesätta dem mera i jämnhöjd med varandra.

Det torde väl knappast falla någon i denna kammare in att vilja beskylla mig för fiendskap mot den högre bildningen. Jag tror strängt taget inte jag behöver vara rädd för en sådan anklagelse efter det arbete, jag under många år nedlagt i statsutskottet. Men det har för mig varit nödvändigt att i detta fall, så kraftigt jag det kunnat göra, träda in för räddande så långt möjligt av anslaget till folkbiblioteket. Jag har då ansett, eftersom man både i regeringen och i utskottet är av den meningen, att man måste sänka på bokinköpsanslaget, att man bör gå fram efter ungefär samma måttstock, då det gäller de lärda biblioteken och då det gäller folkbiblioteket. Naturligtvis kommer även ett bifall till min reservation att betyda en hårdare medfart med folkbiblioteket än med de lärda biblioteken, ty i fråga om de lärda biblioteken är det ju ingen, som ifrågasätter nedsättning av annat än själva bokinköpssumman, men även min reservation innefattar, vad folkbiblioteket beträffar, samma nedsättning beträffande de nödvändiga utgifterna för driften av biblioteken som i fråga om bokinköpssumman, således 10 procent.

På grund av den motivering, jag här har gett, och egentligen stärkt i den i motiveringen av ecklesiastikministerns erkännande under remissdebatten av att boken visst inte kan anses som en lyxartikel för menige man i hans bildningsarbete, har jag reserverat mig på en del punkter för att få samma beräkningsgrund vid nedskärningen av biblioteksanslagen för de lärda biblioteken och för folkbiblioteket.

På grund därav, herr talman, har jag på denna punkt, nr 9, yrkat, att riksdagen för Kungl. biblioteket för budgetåret 1932/1933 anvisar ett extra reservationsanslag av 8,500 kronor. Det blir en nedsättning av 10 procent i stället för de fyra, med vilka Kungl. Maj:t föreslagit detta anslag nedsatt.

Herr Bergqvist: På åttonde huvudtiteln har skett en stor mängd nedskärningar, beroende på det tryckta ekonomiska läge, vari vi nu befinna oss. Därvid har naturligtvis regeringen försökt se till, att denna nedskärning skulle så ändamålsenligt som möjligt fördela sig på anslagen allt efter deras större eller mindre vikt för den andliga kulturen i landet. Det är ju möjligt, att nedskärningen blivit något mindre på undervisningsanstalterna än på den fria folkbildningen, men enligt min uppfattning förefinnas verkliga skäl för att göra en åtskillnad i detta avseende.

Herr Oscar Olsson säger, att dessa båda bildningsgrenar böra sättas i jämnhöjd med varandra. Men om det visar sig omöjligt på grund av finansiella svårigheter att kunna tillgodose alla behov med samma belopp som tidigare, så förefaller det mig, som om det skulle vara en riktig grundsats, att man så långt som möjligt söker upprätthålla de rent legala anstalterna, som äro statsinstitutioner med fast personal och med institutioner, som man måste upprätthålla, och att den fria verksamheten i det fallet får kännas vid en något hårdare beskärning. Man hoppas ju i alla fall, att de beskärningar, som ha skett, endast skola komma att räcka en kortare tid, till dess att de ekonomiska förhållandena bli mera normala än de nu äro.

Ser man särskilt på biblioteken, måste man väl säga, att det är viktigare att upprätthålla de vetenskapliga biblioteken vid universiteten och biblioteken vid övriga undervisningsanstalter än folkbiblioteken. Vi kunna ju inte sätta ned

*Anslag till
bokinköp
m. m. för
kungl.
biblioteket.
(Forts.)*

Anslag till
bokinköp
m. m. för
kungl.
biblioteket.
(Forts.)

den rent vetenskapliga standarden och undervisningens standard i vårt land, om inte det är alldeles nödvändigt. I universitetsbiblioteken har man ju så gott som uteslutande vetenskaplig litteratur, som tjänar forskning och studier, verkligt vetenskapliga studier. I folkbiblioteken finns ju också en mängd goda böcker. Där finns populärvetenskapliga böcker, där finnas uppslagsböcker, men där finns också en mycket stor mängd skönlitteratur och nöjesläsning, och man måste väl säga, att om man skall beskära på något område, så får väl detta komma i första rummet, under det att man åtminstone söker sörja för, att de vetenskapliga institutionerna, universiteten och läroverken, ha tillgång till den litteratur, som de behöva för studiernas och forskningens drivande.

Jag tycker det är ledsamt, att man skall behöva skära ned anslagen för folkbildningen, och jag instämmer fullkomligt med herr Oscar Olsson däri att den har mycket stor betydelse och att denna breda folkbildning, som bedrivs på frivillighetens grund, är en mycket vacker rörelse, men då det nu är nästan ett nödläge i landet, får man väl finna sig i, att anslaget till denna verksamhet nedskrivs något mera till en tid än nedskrivningen sker för de vetenskapliga biblioteken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottet hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Jag har redan förut under årets riksdag från denna plats haft anledning att påtala den beklagliga njugghet, som regeringen ansett sig nödsakad att visa i fråga om denna huvudtitel, och jag vill gent emot herr Oscar Olsson framhålla, att den sparsamhetsivern visst inte bara har gått ut över folkbildningsanslagen utan även över den tidigare delen av kulturbudgeten, som vi nu hålla på med. Jag vill erinra om, att just kungl. biblioteket och de två universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund fått sina anslag nedskurna med i fråga om kungl. biblioteket 5,000 kronor och för de två andra 10,000 kronor. Detta trots att, som herr Oscar Olsson vet lika väl som jag, de skulle haft att kämpa med ett svårt nödläge, även om anslagen fått stanna på status quo, bland annat på grund av den oerhörda fördyring av utländsk litteratur och tidskrifter, som blivit en följd av ändringarna i valutaläget. Vidare ha ju många andra vetenskapliga och kulturella institutioner blivit hårt brandskattade, t. ex. historiska museet, som fått sina anslag minskade med cirka 50,000 kronor, nationalmuseet, som också fått vidkännas en mycket avsevärd anslagsminskning o. s. v. Jag kan alltså icke anse, att det är riktigt att här tala om någon ensidighet. Jag tycker liksom herr Oscar Olsson, att det är ytterst beklagligt, att regeringen gått så ytterligt hårt fram emot folkbildningsanslagen, som vi senare komma till. Och när vi hinna fram till dessa punkter, kommer jag att befinna mig på den sida, som anser, att vissa höjningar utöver vad regeringen och utskottsmajoriteten föreslagit, böra göras. Men vad jag inte kan förstå, det är den även i år upprepade taktik — herr Oscar Olsson använde den redan i fjol — varigenom han tror, att man gör folkbiblioteken en tjänst med att beskära anslagen till de vetenskapliga biblioteken.

Herr Oscar Olsson förklarade, att han inte var någon fiende till den högre bildningen. Nej, det veta vi ju mycket väl att han inte är. Det är därför så mycket mer förvånande, att herr Oscar Olsson kan tro det vara någon nytta med en sådan politik som den han här inbjuder oss till. Han vet ju dock, att det vetenskapliga arbetet i ett land är själva den kulturkälla, på vilken folkbildningen i stor utsträckning måste bygga. Utan det ena kan det andra i längden icke existera, och att till förmån för folkbiblioteken skära ned det redan nu knappt tilltagna anslaget till de vetenskapliga biblioteken, det är ungefär, som om man tyckte, att ett vattendrag, som kom från en högre be-

lägen plats, gäve alltför litet beattning åt folket nere i dalen, och därför toge sig för att stänga av källan där uppe. Det är tydligt, att ett sådant tillvägagångssätt inte skulle ha det åsyftade resultatet.

Nu tror jag inte, att kammaren kommer att visa någon benägenhet att ytterligare minska anslagen vare sig till kungl. biblioteket eller till de två universitetsbiblioteken, men då en man, som dock stått och står i främsta ledet i fråga om bildningsarbetet i vårt land, ansett sig kunna gå in för ett tillvägagångssätt, vars princip jag måste beteckna som grundfalsk, har jag inte velat underlåta att framföra min protest mot ett sådant betraktelsesätt.

Jag vill slutligen tillägga, att jag hoppas, att den kris, vi nu genomleva, inte skall bli allt för långvarig, utan att de anslagsminskningar, som drabbat dessa bibliotek och andra institutioner samt vårt folkbildningsarbete, snart åter skola kunna bättras på. Under sådana förhållanden har jag nu icke något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Den siste talarens skäl var egentligen en hänvisning till det stöd, som han hade av herr Bergqvist i dennes anförande. Herr Bergqvist ansåg, att det fanns skäl för en åtskillnad, då det gällde anslagen till den vetenskapliga kulturen och till folkkulturen. Han menade därvid, att det var riktigt, att man i första rummet uppehöll de »legitima» anstalterna för bildningsarbetet här i Sverige. Jag tror, att detta uttryck är något olyckligt valt, ty man kommer därigenom att tänka på de »illegitima» anstalterna i motsats till de legitima. Det var naturligtvis inte herr Bergqvists mening att draga upp en sådan skiljelinje, men uttrycket förefaller ändå rätt betecknande för den ståndpunkt, han och den siste talaren rent principiellt försvarade.

Den andra verksamheten för folkkulturen, den frivilliga och »illegitima» verksamheten, om man nu skall taga den term, som biskop Bergqvist inbjöd till att använda, vad är det för folk, som stöder den? Är det folk, som har fonder bakom sig? Det är i vårt land huvudsakligen arbetarnas bildningsförbund och nykterhetsorganisationerna, vilka senare liksom arbetarnas bildningsförbund bestå av kroppsarbetare, jordbrukare och jordbruksarbetare. Herr Bergqvist vet liksom alla andra, huru jordbrukarna ha det just nu här i landet, samt hurusom industriarbetarna ha en fruktansvärd arbetslöshet, och att det är de lager, inom vilka arbetslösheten härskar, som inbjudas av riksdagen att hjälpa till med stödaktionen på olika håll och kanter för olika näringar genom att offra mera för det nödvändiga folkbildningsarbete, som de utföra, än under normala förhållanden. Jag tycker, att det är ett ganska egendomligt sätt att resonera.

Herr Bergqvist sade, att det nödvändiga är, att den rent vetenskapliga standarden upprätthålles så länge som möjligt. Ja, men är då folkkulturen inte precis lika nödvändig som den vetenskapliga? Det är i det fallet, som jag också riktar mig emot herr Pauli. Dessa båda herrar resonera som så, att om den vetenskapliga kulturen inte finge kännas vid några beskrningar, vore det gott och väl beställt med folkkulturen också. Herr Pauli har inte sagt det, men det blir konsekvensen av hans resonemang, om de förefintliga anslagen skulle regleras till förmån för den vetenskapliga kulturen på folkkulturens bekostnad. Det är det gamla överhetssamhällets uppfattning om att man skall behandla folkkulturen ungefär hur som helst. Man skall behandla det frivilliga folkbildningsarbetet, som utföres av folket självt, på ett helt annat sätt, än då det är fråga om den vetenskapliga kulturen.

Herr Bergqvist sade också, att universitets- och läroverksbiblioteken måste ha sitt. Men varför nämnde inte herr Bergqvist också folkskolebiblioteken? Nej, därför att folkskolebiblioteken liksom folkbiblioteken icke få behålla sina anslag utan de skola beskäras på ett helt annat sätt, än då det gäller den ve-

Anslag till
bokinköp
m. m. för
kungl.
biblioteket.
(Forts.)

tenskapliga kulturen. Såsom jag förut fäst uppmärksamheten på, är det visst inte min mening att på något sätt försöka väcka någon opinion mot den vetenskapliga kulturen, men jag anser det vara ofrånkomligt, att om man finner, att anslagen måste beskäras för alla dessa olika bibliotek, man då inte låter denna beskärning gå ut över folkbiblioteken, låter den ske på folkbibliotekens bekostnad till förmån för de vetenskapliga biblioteken.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 8,500 kronor; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 10—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
kultur-
historiska
museet i
Lund.

Punkten 46.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till kulturhistoriska museet i Lund anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra anslag av 30,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, utgå till styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige för att användas för museets förvaltningsomkostnader och i främsta rummet till avlöning åt vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte till kulturhistoriska museet i Lund anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra anslag av 25,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, utgå till styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige för att användas för museets förvaltningsomkostnader och i främsta rummet till avlöning åt vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet.

Herr von Geijer: Herr talman! I denna punkt föreligger ett enhälligt utlåtande från statsutskottet, och jag vet ju, vad detta betyder. Då jag nu ber att få taga till orda, är det icke för att utöva någon kritik mot utskottets utlåtande utan för att göra en vädjan. Denna min vädjan gäller anslaget till kulturhistoriska museet i Lund.

Utskottet har prutat på Kungl. Maj:ts förslag med ett belopp av 5,000 kronor, i det att utskottet föreslagit 25,000 kronor, medan Kungl. Maj:t föreslagit 30,000 kronor. Det sistnämnda beloppet har under de tre senaste budgetåren utgått. Museet har i år begärt ett anslag av 40,000 kronor, men denna hemställan har icke av Kungl. Maj:t biträts. Det är — kan man ju säga — bara i egenskap av skåning, som han här talar, men jag anser denna omständighet vara ett plus i detta sammanhang, då jag därigenom varit i tillfälle att följa denna inrättnings verksamhet och utveckling. Personligen har jag följt detta museum från dess allra första början, då jag är mycket nära lierad med den man, som har skapat museet och ännu står i spetsen för detsamma. Jag vågar därför utan tvekan påstå, att detta museum fyller en uppgift av utomordentligt stor betydelse, och jag vädjar till var och en, som varit i tillfälle att se det — även om han inte skulle vara skåning — om han kan på en enda punkt gensäga mig därutinnan.

Jag vill särskilt erinra om denna institutions undervisande och hjälpande verksamhet på det textila området. Vidare är den för provinsen av utomordentligt stor betydelse.

Här finns väl ingen i denna kammare, som inte är besjälad av den önskan, att vi på alla områden skola söka spara, och jag är själv den förste att erkänna nödvändigheten härav. Men här är det fråga om att inskränka på vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är en stor skillnad att på grund av en enskild motion höja ett anslag, men då Kungl. Maj:t, som har budgeten om hand, härvidlag anser sig kunna föreslå beloppet, så förefaller det mig, som om risken att bevilja detta icke skulle innebära några som helst ekonomiska risker; det är ju beräknat i budgeten.

Nu säger statsutskottet, att alla institutioner få lov att vidkännas inskränkningar. Men jag får å andra sidan hänvisa till de föregående punkterna i utskottets utlåtande. Det är egentligen endast i denna punkt, i vilken Kungl. Maj:ts hemställan icke blivit bifallen; just på denna punkt har utskottet gjort en inskränkning. Det förefaller mig då inte riktigt, vad man här säger, att alla andra institutioner också fått vidkännas denna inskränkning. Ja, i de förberedande stadierna har det inträffat, men inte sedan budgeten blivit framlagd.

Så är det en enda liten omständighet till. Det är ju i år femtioårsjubileum för denna nyttiga och värdefulla institution. Jag anser, att det å andra sidan skulle vara ganska lämpligt, om riksdagen åtminstone inte i år satte ned det anslag, som museet haft i åtskilliga år och som det nu beräknar för sin verksamhet.

Jag erinrar vidare om ändamålet med anslaget: det är ju för att få vetenskapligt bildade biträden till denna institution. Allt förefaller mig sålunda tala för det högre anslaget. Jag upprepar ännu en gång, att man inte trasar sönder budgeten, även om man skulle bevilja det anslag, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Bergqvist: Herr talman! Statsutskottet underskattar naturligtvis inte betydelsen av det kulturhistoriska museet i Lund. Det är ju en storartad utveckling, som detta museum undergått, och intendenten Karlin är förtjänt av det amplaste erkännande för de stora förtjänster, han nedlagt på museet.

Men då statsutskottet här har föreslagit en sänkning, har detta givetvis berott på de statsfinansiella förhållandena. Det är dessa förhållanden, som i nästan varje punkt måste åberopas. Nu är det visserligen sant, att Kungl. Maj:t har föreslagit ett belopp av 30,000 kronor och att utskottet i sitt förslag prutat på detta till 25,000 kronor; men det är den enda punkt, på vilken utskottet rubbat Kungl. Maj:ts framställningar. Detta museum har under vissa år haft 30,000 kronor och under andra år 25,000 kronor i anslag. Det har under årens lopp växlat litet fram och tillbaka. Höjning till 30,000 kronor fick museet sista gången för budgetåret 1929/1930 och har sedan haft detta belopp. Jag hoppas, att museet skall få samma belopp, så snart de ekonomiska förhållandena medge det.

Jag förstår herr von Geijer — man behöver inte vara skåning för att förstå honom — och hans vädjan och sympati för saken, men såsom ledamot av statsutskottet nödgas jag i alla fall yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Stadener: Herr talman! Jag skall inte förbruka kammarens tid med detta ärende, men jag kan inte underlåta att giva uttryck åt den besvikelse, jag kände då jag läste nedprutningen av detta anslag.

Utän att vilja påstå, att en utgift av den art, som det här är fråga om, hör till livets allra nödvändigaste, vill jag dock säga, att denna institution har för den del av Sverige, som den närmast har till verksamhetsområde, en utomord-

Anslag till kulturhistoriska museet i Lund.
(Forts.)

Anslag till
kultur-
historiska
museet i
Lund.
(Forts.)

dentlig betydelse. Den är så inne i allmogens liv och har en sådan hand om allt, som man kallar hembygdkänsla, att en hälsning ifrån riksdagen av det innehåll, som statsutskottet föreslagit, kommer att mötas med oförståelse inom denna del av fäderneslandet. Jag har inte varit i tillfälle att följa den förste talarens anförande fullständigt. Det är möjligt, att han redan erinrat om, att denna institution innevarande år firar sitt femtioårsjubileum. Kulturhistoriska museet har med tanke på, att en viss avslutning på åtskillig organisationsverksamhet inom och utom museet nu torde kunna äga rum, företagit åtskilliga arbeten av mera kostsam art. Finansieringen av dessa arbeten tynger för närvarande avsevärt på kulturhistoriska museet.

Kammaren har sig ju bekant, att detta museum framställt en begäran om ett anslag av 40,000 kronor för att kunna på ett rimligt och hyggligt sätt finansiera de nämnda kostnaderna. Men jag har inte vågat föreslå något annat, än att museet skulle bibehållas vid dess hittills under flera år erhållna statsbidrag, och vågar förty vördsamt hemställa, att kammaren ville bifalla vad Kungl. Maj:t i detta stycke har föreslagit.

Herr **Trygger**: Herr talman! Jag vill inte någon lång stund uppehålla tiden utan vill för min del endast förklara, att jag på det allra livligaste biträder yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Geijer* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 47—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

Anslag till
fornminnes-
vården.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum, till ökade medel för fornminnesvården, närmast i syfte att åstadkomma en inventering av landets fornminnen, för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor att utgå efter de grunder, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Reservation hade avgivits av herr *Oscar Olsson*, som av angivna orsaker föreslagit, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor att utgå till ökade medel för fornminnesvården.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Det är med lika stor motvilja, jag här gått emot detta anslag som i det förra fallet, men den regel är ju nu införd i statsutskottet — och det är en ganska god regel — att om någon kommer och begär en höjning på ett anslag, måste han också anvisa, varest pengarna skola tagas.

Då den stora nedsättningen gällde anslaget till folkbiblioteken och jag granskade för att se efter, varest de 28,000 kronorna skulle tagas, som skulle behövas för ett bifall till min framställning, var anslaget i denna punkt ett av dem, som jag verkligen tyckte kunde anstå under ett sådant år som detta. Vad är det fråga om? Ja, det är fråga om det mycket behjärtansvärda ändamålet att fullfölja inventeringen av våra fornminnen. Naturligtvis är det behjärtansvärt att fullfölja denna inventering. Men är det ett ändamål av den art, att man för att tillgodose detsamma skall gå så hårt fram över det nödvändiga folkbildningsarbete, som man gjort i detta statsutskottsutlåtande? Om det gäller att låta denna inventering vänta ett år eller att på en hel del platser i landet desorganisera det folkbildningsarbete, som det fattiga folket huvudsakligen självt uppehåller, tycker jag, herr talman, att man inte kan vara i tvivel om, vilket av dessa båda anslag som bör få vänta.

Detta är anledningen till, att jag yrkar, att riksdagen för i år måtte avstå från beviljandet av det anslag, som skulle möjliggöra fortsättningen av inventeringen även för nästa år av våra fornminnen.

Herr *Bergqvist*: Det anslag, som det här är fråga om, gäller tillvaratagandet av de fornminnen, som vi ha i landet, och sålunda att visa pietet mot våra fäders arbete. Det är ju ett ändamål, som måste anses i högsta grad behjärtansvärt. Dessutom finnes en del personal anställd vid detta arbete, och det vore önskvärt, att den finge fortsätta och icke behöfde avbryta det arbete, som utföres.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 68.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till omedelbara iståndsättningsåtgärder å vissa byggnadsminnesmärken för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förhaft en inom första kammaren av herrar *D. Bergström* och *J. Bergman* väckt motion (I: 145), vari

Anslag till
iståndsätt-
ningsåtgärder
å vissa
byggnads-
minnes-
märken.

Anslag till
istandsätt-
ningsåtgärder
å vissa
byggnads-
minnes-
märken.
(Forts.)

föreslagits, att riksdagen måtte till omedelbara istandsättningsåtgärder å vissa byggnadsminnesmärken för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 20,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar D. Bergströms och Bergmans berörda motion (I: 145), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till omedelbara istandsättningsåtgärder å vissa byggnadsminnesmärken för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Pauli* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herrar D. Bergströms och Bergmans berörda motion (I: 145) till omedelbara istandsättningsåtgärder å vissa byggnadsminnesmärken för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor.

Herr Pauli: Herr talman! Jag erinrade nyss om de starka beskrifningar, som ha skett i fråga om historiska museets verksamhet. Jag har ansett det vara lönlöst att på ett flertal punkter försöka åstadkomma någon korrigerings- och jag har naturligtvis inga större förhoppningar om, att den reservation, om vilken jag här är ensam, skall kunna vinna bifall. Men jag vill i alla fall fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att vi här ha en institution, som blivit mer än vanligt, ja, jag skulle vilja säga, mer än lovligt, hårt behandlad.

Anledningen till, att jag kommit med en reservation just på denna punkt, är den, att anslaget tyckts mig vara av behjärtansvärd natur icke blott ur fornminnesvårdens synpunkt utan även ur andra synpunkter. Vi ha år efter år beviljat 20,000 kronor till konservering av fornminnesbyggnader, dels av världslig, dels av kyrklig natur, i olika delar av landet. Den förteckning på dessa byggnadsminnesmärken, som finnes upptagen i vitterhetsakademiens närmare detaljerade förslag i frågan, visar, att dessa byggnader äro spridda över hela landet, i alla landskap. Man kan sålunda inte säga, att man gynnar någon viss landsända genom att bevilja ifrågavarande anslag. Kungl. Maj:t har nedprutat de 20,000 kronorna till jämnt hälften. Jag har föreslagit, att man skulle minska nedprutningen med 5,000 kronor, och jag tror, att de motionärer här i kammaren, som yrkat på att anslaget skulle bibehållas vid dess ursprungliga storlek, kunna vara med om denna något mindre höjning i förhållande till nedprutningen. Anledningen till, att man kan ha särskild anledning att stanna vid detta anslag, är att det här gäller pengar, som skola gå till arbetslöner. Arbetena skola ju utföras på repararation av byggnader, de kunna alltså i viss mån anses öka arbetstillfällena här i landet och minska arbetslösheten. Man kan visserligen säga, att detta lilla anslag inte kan betyda så mycket i fråga om ökade arbetstillfällen. Men då vi inte bruka räkna så noga på fingrarna, när det gäller beviljande av anslag till vägarbeten och annat dylikt, vet jag inte, varför vi skulle vara så oerhört sparsamma, då det gäller att ge ytterligare 5,000 kronor till reparerandet av dessa byggnadsminnesmärken.

Jag tror alltså, att kammaren skulle med mycket gott samvete kunna gå med på min reservation, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Bergqvist: Det är givet, att man kan hysa sympatier såväl för motionärerna och deras framställning som för reservanten och hans yrkande. Men det är nu alltid samma sak, som återkommer: det nuvarande statsfinansiella

läget. På grund härav har utskottet icke kunnat tillstyrka motionerna utan sannat för Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergström, David: Herr talman! Den ärade representanten för statsutskottet framförde såsom det avgörande skälet det statsfinansiella läget. Vi behandla mycket stora frågor nu om dagarna beträffande det finansiella läget, men nog förefaller det rätt egendomligt, att just den synpunkten i dessa dagar skall komma fram, då det gäller anvisande av ett belopp av 5,000 kronor i enlighet med det yrkande, som nyss framställdes av den ärade reservanten från statsutskottet och till vilket yrkande jag ansluter mig.

Jag har såsom motionär yrkat, att man för nu ifrågavarande ändamål — och det är ett ändamål, för vilket denna kammare brukar intressera sig och där det gäller att bevara någon del av de gamla minnesmärkena, de gamla medeltida minnesmärkena här i detta land — skulle fortfarande följa den plan, som upplades av Kungl. Maj:t år 1928 och som då vann denna kammares gillande.

Det synes mig, som om man härvidlag också hade att beakta en särskild synpunkt. Det göres här i landet ganska mycket såväl från enskildas som i vissa fall även från statens sida i syfte att för våra museer anskaffa minnesmärken från främmande länder. Men vi ha åtskilligt av minnesmärken speciellt från vår medeltid att tillvarataga inom vårt eget land, och det vore skäl att vi gjorde detta, medan tid är. Det är minnesmärken, som säkerligen för många i de bygder, där de finnas, äro ganska kära, och till vilka de samlas år efter år under sina sommarferier och under sina sommarhögtider.

Jag har genom en hänvändelse till riksantikvarien gjort mig underrättad om att de minnesmärken, som, därest ett bifall här lämnades till reservantens yrkande, skulle komma att bli föremål för det räddningsarbete, som nu är i fråga, äro medeltida minnesmärken i Småland och Västergötland, på Öland och i Skåne — sålunda i Sydsverige. Det är en mycket märklig medeltida gård — hovgård som den kallas — i Småland, Eksjö hovgård, det är det i historien bekanta Grävsnäs' slottsruiner i Västergötland, det är en av våra märkligaste ödekyrkor, Källa ödekyrka på Öland, och det är slutligen Åhus slottsruin i Skåne, som det här gäller.

Ifall man beviljar detta lilla tillskott på 5,000 kronor, kan härvidlag någonting bli gjort, och detta måste ske inom den närmaste tiden, för räddning och förvaring av dessa minnesmärken. Detta är den ena synpunkten, och en huvudsynpunkt.

Om vi sedan komma till den andra synpunkt, som berörts i den motion jag framburit, nämligen frågan om den arbetskraft, som brukar användas för dylikt arbete, har jag också gjort mig underkunnig om, att man i allmänhet för detta arbete använder därtill lämpat folk från den del av landet, där de olika minnesmärkena finnas. I särskilda fall tillitar man dessutom vissa specialexperter för att biträda vid de viktigaste arbetena och vid ledningen och vilka man söker bibehålla i förutvarande tjänst. Det är alltså inga pengar, som kastas ut till man vet icke vad, utan det är pengar, som användas för viktiga ändamål, men som utan att ha nödhjälps karaktär faktiskt också kunna tjäna sådant syfte i denna svåra tid.

Jag tillåter mig, herr talman, att hemställa om bifall till reservantens yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
istandsätt-
ningsåtgärder
å vissa
byggnads-
minnes-
märken.
(Forts.)*

Punkterna 69—90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.*

Punkten 91.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att medgiva, att av besparingarna å det till uppförande och inredning av en byggnad för paleontologiska institutionen vid universitetet i Uppsala av 1929 års riksdag beviljade anslaget å 791,000 kronor ett belopp av högst 47,714 kronor finge användas till utrustning och materiel för nämnda institution.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, medgiva, att av besparingarna å det till uppförande och inredning av en byggnad för paleontologiska institutionen vid universitetet i Uppsala av 1929 års riksdag beviljade anslaget å 791,000 kronor ett belopp av högst 35,000 kronor finge användas till utrustning och materiel för nämnda institution.

Herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Jag skall tillåta mig att på denna punkt yttra några få ord.

Man har med betydande uppoffring från det allmännas sida vid Uppsala universitet uppfört en byggnad för paleontologiska institutionen. Den utmärkte föreståndaren för denna institution, professor Wiman, har enligt allas omdöme nedlagt ett arbete av betydande förtjänst i så gott som varje detalj vid byggnadens uppförande och nu vid dess pågående inredning. Han befinner sig i pensionsåldern, men har på grund av sin enastående skicklighet och lämplighet i fråga om inredningen och utrustningen av denna institution anmälts till och erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att få kvarstå någon kortare tid för att slutföra arbetet.

Resultatet av universitetsmyndigheternas och hans förenade ansträngningar har blivit, att byggnaden icke endast står färdig, utan att man lyckats så väl finansiera detta byggnadsföretag, att man nu kan beräkna ett överskott på byggnadssumman icke understigande 47,714 kronor. Då har man önskat att få använda detta överskott till utrustning och materiel för nämnda institution under professor Wimans personliga arbetsledning. Hos Kungl. Maj:t har förelegat en utförlig och detaljerad framställning om, hur denna summa skulle brukas för att utrusta sagda institution.

Utskottet har emellertid under denna punkt funnit sig böra uttala, att det visserligen inte velat motsätta sig att besparingarna anlitas för institutionens utrustning och förseende med materiel, men det anser att ett belopp av 35,000 kronor må vara tillfyllest.

På samma gång som det gläder mig, att utskottet icke velat motsätta sig, att dessa besparingar användas för utrustning av institutionen, får jag likvisst beklaga, att utskottet icke haft tid att sätta sig så in i ärendets detaljer, som skulle varit önskligt.

Förhållandet är nämligen, att denna utrustning — fotografisk utrustning, mikroskopisk utrustning, utrustning för slipning och preparation etc. — måste man hämta i mycket stor utsträckning från utlandet, i synnerhet från vårt grannland i söder. Till följd av den förändring, som valutan har undergått, sedan framställningen från Uppsala universitet i detta ärende inkom till Kungl. Maj:t, har värdet av de 47,000 kronorna väsentligt sjunkit. Om man, såsom utskottet vill, beräknar 35,000 kronor till denna utrustning i stället för 47,714, blir i verkligheten minskningen i utrustningskostnaderna, om man tar valutaförhållandena i betraktande, icke 12,714 kronor, utan 19,000 och något

därutöver. Detta skulle för institutionen innebära, att ungefär hälften av de arbeten, som äro avsedda att utföras och hälften av den materiel, som är avsedd att anskaffas och inmonteras, icke kunna verkställas eller anskaffas. Utrustningen för slipning exempelvis lär — jag är givetvis ingen fackman utan håller mig till mina auktorer i detta avseende — vara så nödvändig, att överhuvud taget alla undersökningar på denna institution bero av att lämplig och fullt kvalificerad utrustning för slipningsproven finnes. Man har sagt mig, att man i annat fall icke alls kan fullfölja bearbetningen av de samlingar, som vunnits av olika expeditioner och som nu äro samlade därstädes — expeditioner till Spetsbergen, Nordamerika m. m. De flesta av dessa samlingar, eller många av dem i varje fall, äro skänkta av enskilda personer.

Det är alldeles givet, att utskottet icke haft kännedom om den detalj, som jag nu påpekat, eller att professor Wiman, därest anslaget bestämes till 35,000 kronor, skall nödgas avstå från inköp av utrustning till ett nuvärde av 19,000 kronor. Jag förmodar därför, att det ärade statsutskottet icke tar illa upp, att jag lämnat denna inblick i förhållandena, sådana de för närvarande gestalta sig, och att jag anhåller, att kammaren behagade vid sakens avgörande taga under övervägande vad jag tillåtit mig anföra.

Herr Trygger: Herr talman! Jag skulle kunna i det stora hela instämma i vad herr statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet här sagt, men jag vill ytterligare stryka under behovet av att anslaget måtte beviljas på sätt av Kungl. Maj:t är begärt. Vi skola komma ihåg, att den paleontologiska institutionen under en lång följd av år låg i fullkomlig lägervall. Samlingarna voro strödda på olika håll och kunde icke användas, emedan det icke fanns några arbetslokaler. Instrument och materiel för undervisning och vetenskapligt arbete saknades så gott som fullständigt. Slutligen beviljade riksdagen år 1929 ett belopp av 791,000 kronor. Redan då begärde Kungl. Maj:t, att riksdagen skulle tillåta, att om några besparingar kunde ske på detta byggnadsanslag på 791,000 kronor skulle dessa få användas till instrument och materiel för institutionen. Riksdagen förklarade sig behjärta detta behov, men förbehöll sig att längre fram, sedan besparingarna voro konstaterade, avgöra hur mycket som skulle få användas. Sedermera har institutionsprefekten Wiman, såsom statsrådet redan påpekat, nedlagt ett otroligt arbete på denna institution och på dess samlingar och med den yttersta noggrannhet försökt att minska kostnaderna för själva bygget. Han har gjort alla besparingar, som varit möjliga, för att sedermera kunna få några medel till materiel och instrument för institutionens begagnande, och det har nu konstaterats, att en summa på 47,714 kronor är besparad. Det är sålunda här icke fråga om någon ny utgift, utan här är fråga om användningen av ett anslag, som redan är beviljat.

Det förhåller sig ju så, som herr statsrådet också nämnde, att de flesta av dessa instrument och övrig utrustning måste köpas i utlandet, och särskilt i Tyskland. När prefekten med den största noggrannhet och med iakttagande av all sparsamhet beräknade behovet, så fann han, att dessa 47,000 kronor utgjorde det knappaste, som gärna kunde komma ifråga för att man skulle kunna få den utrustning som är erforderlig för att bedriva arbetet på institutionen. När det gäller denna utrustning, som alltså skall köpas i Tyskland, representerade efter dåvarande kurs de 47,714 kronorna ett belopp av 53,000 mark. Men hur är det för närvarande? Enligt gårdagens markkurs, som är den lägsta vi haft på rätt länge, d. v. s. 1.18, motsvara dessa 47,714 kronor enligt vad jag räknat ut ett belopp av 40,436 mark. Även om riksdagen beviljade det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget, måste det sålunda ske en inskränkning i inköpen på mellan 12,000 och 13,000 mark. Och därest

*Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontologiska
institutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

det belopp, som utskottet här föreslagit, eller 35,000 kronor, kommer att beviljas, motsvarar detta för närvarande endast 29,661 mark. Under det att behovet sålunda var 53,000 mark, skulle i sistnämnda fall till professor Wilmans förfogande endast stå omkring 29,000 mark, men då blir icke denna institution inrättad på ett sådant sätt, att undervisningen kan tillgodoses och det vetenskapliga arbetet bedrivs på tillfredsställande sätt. Det blir betydande inskränkningar, som måste ske, till och med om det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget beviljas. Att ifrågasätta något mer än detta har dock icke kommit i fråga. Det har man fått finna sig i. Men att först bygga en stor institution och sedan, för att vinna en så ringa besparing, som det nu är frågan om, göra denna institution sådan, att undervisningen icke på vederbörligt sätt kan bedrivs och icke heller det vetenskapliga arbetet, det kan svårigen vara riktigt.

En ärad talare sade nyss, att när man begär att få ökade utgifter beviljade, skall man också se till, var man skall ta pengarna. Men detta problem ha vi inte här. Pengarna finnas redan. Det hela inverkar icke alls på årets budget. Här gäller frågan endast, att riksdagen tillåter, att det anslag, som redan är beviljat och som är absolut nödvändigt för undervisningen inom denna vetenskap, skall få utgå till ett sådant belopp, att det finns någon möjlighet att tillgodose de ändamål, som denna institution verkligen har att fylla.

För min del har jag, när jag yttrat mig över universitetens petita, städe iakttagit den allra största sparsamhet. Jag har iakttagit Kungl. Maj:ts hemställan till myndigheterna att vid beräkning av årets behov vara så försiktiga som möjligt, och åtskilliga anslag, som begärdes från universiteten, ha av mig strukits och aldrig överlämnats till Kungl. Maj:t. Redan på detta stadium har alltså en mycket noggrann granskning skett, och allt har gjorts för att man icke skulle få utgifterna för höga. Men i detta fall måste jag hemställa till kammaren, att den ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Detta är nämligen oundgängligt, om man vill att denna institution icke endast skall stå som ett museum med sina samlingar, utan att den verkligen skall kunna användas för vetenskapligt arbete vid universitetet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bergqvist: Herr talman! Den paleontologiska institutionen i Uppsala har ju existerat, innan den fick sin nybyggnad. Statsutskottet har förutsatt, att den givetvis redan förut har en del instrument och materialier, som skulle kunna användas även i den nya byggnaden, och att det sålunda här var fråga mera om en komplettering av det tidigare materialförrådet än en helt ny uppsättning av utrustning och material. Det var den ena synpunkten.

Den andra synpunkten var, att utskottet ansåg, att i den omständigheten, att pengarna redan funnos, kunnat ligga en frestelse att begära ett något högre belopp, än man skulle ha begärt, om det varit fråga om ett nytt anslag. Det är ju möjligt, att den misstanken hos utskottet var oriktig, men faktiskt framkom denna förmodan under diskussionen. Därför ansåg man sig ha goda skäl för att något sänka det begärda anslaget.

Nu har herr statsrådet och herr Trygger påpekat en sak, som ju inte var så mycket under debatt i utskottet, nämligen den svenska kronans fall. Egenomligt förefaller det emellertid, att ingenting av denna utrustning skall finnas att få i Sverige och att man skall nödgas ta all fotografisk utrustning, mikroskopisk utrustning och sådant från utlandet. Men det tör väl vara så — det vågar jag för min del nu inte bestrida. Och är det så, är det klart att 35,000 kronor nu representera ett mindre belopp, än då propositionen skrevs.

Jag anser mig dock i varje fall, herr talman, böra yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Björck, Wilhelm**: Herr talman! För den, som läser handlingarna i målet, är det alldeles uppenbart, att hade den besparing, som uppstått på detta byggnadsanslag, endast varit 35,000 kronor, så hade kostnadsberäkningarna för utrustning och material sannolikt också slutat på ett belopp av 35,000 kronor. Vederbörande professor ber nära nog om ursäkt för, att han begär så mycket, som han gör. Det heter nämligen: »Likaså har det varit min avsikt att förebygga, att studerande och forskare bli hindrade i sitt arbete genom att alldagliga, enkla instrument finnas i för ringa antal. — Biapparater och tillbehör till kameror och mikroskop kunna måhända synas vara väl rikligt tilltagna, men dylika öka på ett önskvärt och fördelaktigt sätt de förhållandevis dyra huvudinstrumentens användbarhet.»

Ja, ingen vill bestrida, att härigenom ökas på ett fördelaktigt sätt användbarheten av huvudinstrumenten. Men, mina herrar, vi leva dock under en depressionstid, då vi få spara på alla punkter. Och trots vad herr Trygger säger blir det ju här en faktisk besparing, emedan pengarna eljest komma att flyta in i kassafonden. De kunna icke disponeras för andra ändamål, utan vi ha dem ju att tillgå vid budgetårets slut.

Man beräknar nu besparingarna på byggnadsanslaget till 47,000 och kostnadsberäkningarna gå ut på att anlita precis dessa 47,000. Vad finns det då för poster i denna kostnadsberäkning? Jag gör naturligtvis inte anspråk på att sitta inne med någon högre visdom, när det gäller att bedöma vetenskapliga institutioners behov, men någon erfarenhet kan jag ju ändock ha.

Det befinner sig, att man här begär för fotografisk utrustning 13,000 kronor och för mikroskopisk utrustning 19,000 kronor. Man bör kunna få ganska mycket för detta belopp, och det bör också finnas någon prutmån, alldenstund, som herr Bergqvist tidigare anfört, det inte gärna är möjligt, att paleontologiska institutionen i Uppsala tidigare varit utan all mikroskopisk utrustning. Såvitt jag vet, har där bedrivits ett mycket energiskt arbete under ogynnsamma yttre betingelser. Nu har man skapat helt nya yttre betingelser, men av instrumenten skulle man väl ändå kunna plocka fram något från det förflutna och låta dem användas för det ändamål, vartill de äro avsedda. Därtill kommer, att utrustningen för slipning, som herr statsrådet talade om, är upptagen till ett så högt belopp som 8,000 kronor.

Jag vill inte vara njugg, när det gäller naturvetenskapliga anslag, men då här visats upp, att Uppsala universitet befinner sig i ett svårt nödläge och det ansetts särskilt önskvärt, att reservfondens tillgångar måtte ökas, har det ansetts vara till större gagn för Uppsala universitet in toto, därest man i viss utsträckning tillmötesgick herr Westmans motion på den punkten. Jag har så mycket hellre kunnat biträda denna uppfattning, som jag för min del ansett, att paleontologiska institutionen i Uppsala, i betraktande av vad som anförts, för ögonblicket blir väl tillgodosedd med 35,000 kronor i materielanslag. Sedan, när vi få bättre tider, kan utrustningen vid behov kompletteras — institutionen får ju också ett årsanslag.

Här har sannerligen från statsmakternas sida visats en mycket berömvärd offervillighet beträffande detta specialämne vid Uppsala universitet, i det man beviljat ett högst betydande belopp för uppförande av nybyggnad för institutionen. Men jag måste framhålla för kammaren, att det har sina vanskligheter, om man skall gå in för den principen, att allt vad som sparas på ett byggnadsanslag sedermera skall få tagas i anspråk för inredning och materiel till byggnaden. Ty vad blir följden? Jo, man är naturligtvis angelägen om att från början beräkna byggnadsanslaget så stort, att det inte

*Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

skall kunna bli någon egentlig statlig kontroll över, hur besparingarna disponeras.

Det är alltså också med tanke på konsekvenserna, som jag för min del, herr talman, anser det vara ytterst önskvärt, att utskottets förslag här bifalles. Till detta ber jag att få yrka bifall.

Herr Pauli: Herr talman! Jag kanske kan få lov att här yttra några ord i debatten, eftersom jag på avdelningen i utskottet intagit en i viss mån annan ståndpunkt i frågan än den, som där företrädde av herrar Bergqvist och Björck, vilka nu talat å utskottets vägnar.

Jag uppmärksammade liksom de, att institutionsföreståndaren naturligtvis i viss mån inbjudit till kritik genom att skriva på det sätt, som herr Björck här citerat, och varigenom han t. ex. själv erkänner, att »biapparater och tillbehör till kameror och mikroskop kunna måhända synas vara väl rikligt tilltagna». Naturligtvis måste man också göra den allmänna reflexionen, att när man här kommer och begär ett anslag till materiel och utrustning, som på kronan och öret stämmer med den besparing, som gjorts på själva byggnadsanslaget, kan man bli en smula misstänksam och undra, om verkligen hela denna summa är strängt nödvändig för ändamålet.

Men även med en sådan misstanke tyckte jag vid frågans behandling på avdelningen, att det var väl kraftigt att utan saklig prövning vilja nedskryva summan med över 12,000 kr. Det eventuella slöseri, som herr Björck ansåg, att man tillät sig, vill jag inte förneka möjligheten av. Men att taxera det så där på ett bräde till över 12,000 kr., det föreföll åtminstone mig vara väl djärvt. Jag vågade för min del föreslå, att man skulle stanna vid 40,000 kr. Och jag får ju erkänna, att hade jag tänkt närmare på den roll, som i detta fall valutaförändringarna måste spela, så hade jag troligen tvekat att gå ens så långt ned.

Jag har velat säga detta för att förklara, att jag inte är någon principiell motståndare till det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt, speciellt med hänsyn till synpunkten av valutafallet. Anledningen till, att jag likväl, liksom en annan medlem av avdelningen, som stod på samma ståndpunkt som jag, gav med mig under utskottsbehandlingen och ansåg mig böra medverka till att minska antalet reservationer och avvikande meningar, var den, att vi i stället lyckades få fram ett beslut om höjning av Uppsala universitets reservfond. Men jag måste påminna om, att den besparing på 47,000 kronor, som står nämnd här i propositionen, icke är hela besparingen. Det är känt, att man kan räkna på ytterligare några tusen kronor i fråga om denna besparing, vilket också framhållits i den Westmanska motionen i frågan. Under sådana förhållanden kan det knappast anses orimligt, om man ger Uppsala universitet den nämnda förstärkningen av dess reservfond och ändock är något mindre njugg i fråga om anslaget till materiel och utrustning vid denna institution.

Jag har alltså, såsom saken nu står, och särskilt med hänsyn till de påpekanden i fråga om valutaförändringarnas inflytande, som här gjorts, för min del ingenting att invända, om Kungl. Maj:ts förslag skulle vinna bifall.

Herr Bergström, David: Herr talman! När man som gammal uppsaliensare reser upp till den gamla lärdomsstaden och får syn på denna nya institution, låt vara endast utifrån — jag har inte varit i tillfälle att se mera — kan man nog fråga sig, om det var nödvändigt att från det, man kan nästan säga, fattighus, där denna institution förut var inrymd, slå till så pass stort, som skedde, när den nya byggnaden uppfördes. Men, mina herrar, om man just nu,

när denna institution skall begynna sin gärning i detta nya hus, sätter till och börjar spara, tror jag, att man är inne på fullkomligt galen led.

Jag förutsätter, att de ärade medlemmar av statsutskottet, som ha sysslat med denna fråga, möjligen tagit sig en tur till riksmuseet och sett på motsvarande institution därstädes samt tagit kännedom om de helt och hållet nya metoder, efter vilka de paleontologiska institutionerna i vårt land, och denna att börja med, numera arbeta. Om så skett, måste de kommit till det slutresultatet, att om man vill, att denna nya institution i Uppsala verkligen skall kunna göra sin gärning, är det inte värt, att man *nu* börjar pruta. Naturligtvis skall man se till, att man inte betalar ut *mera än som kräves*. Men man skall också se till, att man betalar ut *vad som kräves* för att institutionen skall kunna arbeta efter de helt och hållet nya metoder, efter vilka man numera i vårt land arbetar inom denna vetenskap, där vi råka vara ett föregångsland.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Trygger: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Björck, som uppkallade mig. Han åberopade ett uttalande av professor Wiman, där denne tycktes vara något tveksam, om det verkligen behövdes så mycket pengar för vissa materialier. Jag vill då säga, att den som känner professor Wiman vet, att han är nästan den mest anspråkslösa människa man kan träffa. Han väger vartenda ord, som han uttalar, och det förklarar, att han yttrat sig på det sätt, som herr Björck anförde.

Det var även ett annat uttalande av herr Björck, som jag ville säga några ord om. Han fruktade, att, om det skulle bli vanligt, att vederbörande finge använda uppkomna besparingar på byggnadsanslag för anskaffande av materiel eller annan utrustning, skulle myndigheterna taga till byggnadsanslagen så högt, att det alltid bleve något över för dylika ändamål, och det skulle vara skadligt. Jag har suttit 15 år i Uppsala universitets drätselnämnd, och jag har varit med om anslag till åtskilliga universitetets byggnader. Jag kan försäkra, att aldrig har en sådan tanke funnits, som att man skulle sätta ett byggnadsanslag för högt, för att man skulle kunna få använda besparingarna till något annat ändamål. Tvärtom var det under min tid så, att det visade sig, att åtskilliga byggnadsanslag inte räckte till. Jag drev själv mycket skarpt den meningen, att vi skulle vara mycket noggranna vid beräkningen av dylika anslag, så att vi inte togo till så litet, att anslaget icke räckte för det uppgivna ändamålet. Kammaren kan vara fullkomligt lugn för att Uppsala universitet och våra universitet överhuvud taget, där de gamla traditionerna fortfarande leva, även om besparingar å byggnadsanslag skulle få användas för materielanskaffning eller dylika ändamål, inte skulle komma att missbruka sin ställning så, att de skulle taga till ett byggnadsanslag högre än vad de tro, att byggnaden kan komma att kosta.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag har inte varit med om att behandla denna punkt på avdelningen utan hade suppleant där. Jag tvangs emellertid att begära ordet, när jag hörde eller rättare sagt, när jag både hörde och såg, hur min suppleant för en liten stund sedan sviktade i knäna. Jag hade hoppats, att han inom avdelningen skulle ha fattat en ståndpunkt, som han sedan kunde stå för i kammaren.

Jag finner det inte vara nödvändigt, att utskottet på denna punkt gör någon avvikelse från det beslut, vartill utskottet här kommit. Det finns inte många punkter under åttonde huvudtiteln i år, där inte människor skulle kunna uppträda och tala varma och vackra ord om olyckorna av de besparingar, som ha gjorts. Det finns institutioner — det se vi överallt — som ha måst sättas på

Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

avknappning. Vi ha ju redan hört ledamöter av kammaren, som varit uppe här och beskärvat sig över det sätt, varpå man skurit ned anslag. Men då man, såsom herr Trygger, på denna punkt förklarar, att det är oundgängligen nödvändigt, att hela summan beviljas, så är detta i rätt hög grad överord. Det är väl ändå inte så, att allting kommer att stå tomt i denna institution, även om inte hela beloppet beviljas. Herr Trygger använde ju det sättet att resonera, att för den händelse inte hela detta belopp nu beviljas, kommer institutionen att bli som ett museum, som kommer att stå tomt på allting annat än museiföremål, och det vetenskapliga arbetet kommer inte att kunna påbörjas, utan det måste liksom ligga i träda en tid. Men 35,000 kronor äro väl ändå också pengar för en institution. Även ett sådant belopp kommer väl att fylla en del tomrum. Det blir instrument även för dessa pengar, som kunna utnyttjas i det vetenskapliga arbetet.

Och så en sak till. Det är väl inte på det sättet, att denna institution skall utföra allt sitt arbete nästa budgetår. Det får väl vara med denna institution som med alla andra, att den får försöka att leva över avknappningstiden för att sedermera, när vi få det bättre, få större anslag och kunna uträtta ändå mera. Jag har personligen, i den mån jag har kunnat, vid många tillfällen försökt hjälpa paleontologiska institutionen. Jag har varit och sett den både såsom museum och såsom verkstad, och jag vet, att denna institution har framtiden för sig. Jag tror därför inte, att den dukar under, om den går miste om de 12,000 kronorna för nästa budgetår.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Denna debatt rör sig ju om ett museum, som har till uppgift att tillvarataga och undersöka döda forntidsdjur. Den tycks likväl ha en viss förmåga att även hos levande individer väcka ganska livliga känslor. Därom vittna deltagarna i denna debatt. Det har fogat sig så, att jag har blivit utsatt för ett överord från den siste ärade talaren, liksom också en annan föregående talare på samma sida tycktes mig använda ett alltför starkt uttryck. Herr Björck talade om att man här skulle »förstöra» 47,000 kronor. Jag tror inte, att han precis menade det, men han råkade i alla fall säga så. Och herr förste vice talmannen sade nyss, att en hans suppleant hade »sviktat i knäna» här i kammaren. Denne suppleant var min ringhet. Jag kan emellertid alls inte finna, ärade herr ordinarie statsutskottsledamot, att man »sviktat i knäna» i kammaren, därför att man upplyser om vilken ståndpunkt man intagit på avdelningen och även fått tryckt såsom alternativ i förslagstrycket. Att man sedan, för att det inte skall bli alltför många reservationer, går med på att detta alternativ bortfaller, kan väl inte förhindra, att man kan få tala om i kammaren, var ens sympatier ligga, och säga, att man för sin del inte skulle känna någon sorg, om ett högre anslag skulle beviljas. Jag kan åtminstone inte finna, att en sådan karakteristik som den, herr förste vice talmannen behagade använda, är riktig, och då den var av en viss smädlig natur, har jag velat på detta sätt reagera mot den.

Herr förste vice talmannen: Jag tillåter mig med anledning av det sista uttalandet säga, att jag vill till alla delar stryka bort det smädliga och endast bibehålla det riktiga.

Herr statsrådet Stadener: Herr talman! Debatten har varit underhållande i flera hänseenden, och inte minst ha de sista inläggen i densamma berett mig tillfredsställelse.

Jag skulle önska, att jag kunde säga detsamma om vad herr Björck yttrade. Jag misstänker, att både han och jag hava behov av överseende från dem, som

äro sakkunniga på den nu ifrågavarande vetenskapens område. Ätminstone är det med mycket stor tveksamhet och rädsla och osäkerhet, som jag yttrar mig i en sådan fråga som denna. Ett överlägset leende kan komma spela på vederbörande vetenskapsmäns läppar, när de läsa, hur mina ringa ord bli formulerade i protokollet. Jag tillåter mig bara misstänka, att samma dekonfityr kan träffa också herr Björck.

I ett stycke tror jag, att jag har något försprång framför den ärade talaren — det gäller en sak, som han anförde till försvar för utskottets ståndpunkt — och det är i bedömandet av den text, som han kommenterade, nämligen den av professor Wiman avgivna motiveringen för förslaget om anskaffning av materiel och utrustning för denna institution. Professor Wiman säger där mycket uppriktigt, att en ledande tanke vid utarbetande av förteckningen har varit, att det är bättre att skaffa en utrustning, som blir permanent, än en apparatur, om vilken är att befara, att den blir föråldrad, innan man verkligen får behov av densamma. I fortsättningen anger han såsom en annan ledande tanke för sitt förslag att han vill förebygga, att studerande och forskare, vilka till stort antal samtidigt bedriva sitt arbete å institutionen, bli hindrade i sitt arbete genom att alldagliga, enkla instrument finnas i alltför ringa antal.

Jag har av vad professor Wiman skrivit och av de personliga förhandlingar jag haft med honom fått samma intryck, som universitetskanslern uppenbarligen efter många års bekantskap har, och det är, att denne vetenskapsman brukar så uppriktiga och rättframma ord att han kanske inte riktigt lämpar sig för att citeras i dagens debatt. Att misstänka honom för att han skulle så långt tillbaka som för årtal sedan ha gillrat snaror för statsmakterna vid uppgörande av byggnadsplanen för institutionen — att han redan så många år i förväg skulle ha tänkt sig in i den nu inträffade situationen och beräknat, att det, när byggnaden en gång komme under tak och bleve färdig, skulle finnas en behållning å anslaget av mera anseelig storlek, vilken han då skulle kunna få använda till inköp av materiel och utrustning — det tror jag verkligen är att göra en felaktig analys av denne man.

Summan av saken torde väl vara den, att man, som han själv framhållit, nog kan inköpa apparatur och annan utrustning för mindre kostnad, men då blir den därefter; kvaliteten blir då givetvis underlägsen. Det finns nog, herr talman, många tillfällen, då det är mycket större besparing att köpa klokt än att köpa billigt.

Herr Westman: Herr talman! Jag har suttit och följt denna debatt med stort intresse för att få kännedom om de skäl, som från utskottets sida kunde anföras för att utskottet verkställt den nedprutning, som här föreslagits. Herr förste vice talmannen har angivit ett generellt skäl: han har sagt, att det har skett nedskärningar på en hel mängd punkter under denna huvudtitel, och då har utskottet gjort en nedskärning också här. Därom är ingenting ont att säga, men jag undrar, om kammaren kan finna, att ett sådant skäl är tillräckligt för att motivera en nedsättning av det belopp, som av Kungl. Maj:t föreslagits på en viss punkt. Det fordras väl ändå av en utskottsavdelning, att avdelningen går in på en saklig granskning, huruvida det är möjligt att göra en nedskärning på en viss föreliggande punkt, utan att man därigenom åstadkommer alltför stora skador och olägenheter.

Jag har därför suttit och hört efter vad utskottets ärade ledamöter ha anförts såsom sakliga skäl för en nedskärning just på denna punkt. Jag har då lagt märke till att avdelningens ärade ordförande såsom huvudskäl åberopade en misstanke, som man hade haft inom utskottet. Man misstänkte, att eftersom det var styrkt, att det föreligger en besparing på 47,714 kronor, och just detta belopp begärdes för apparatutrustning, hade professorn i fråga tagit till

*Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

för mycket — han hade gjort upp förslaget så, att han tagit i anspråk allt vad han kunde få, utan att detta vore nödvändigt för honom. Såvitt jag kan förstå är denna misstanke alldeles obefogad, och den borde aldrig ha behövt uppkomma, ty, som kammaren kanske har lagt märke till, blir ju besparingen betydligt större än nyssnämnda belopp, 47,714 kronor. Jag har i en motion hemställt, att det överskjutande beloppet måtte få användas för andra universitetsändamål. Det ligger sålunda till på så sätt, att professorn har behövt 47,714 kronor, och så har han fått ett intyg av räntmästaren, att detta belopp verkligen funnes besparat. Om herrarna i utskottet hade observerat detta, skulle en sådan misstanke som den avdelningens ärade ordförande framförde aldrig ha behövt uppkomma, och det hade säkerligen varit mycket kärt för herr ordföranden, om han sluppit av otillräcklig anledning misstänka en medmänniska.

Det andra skäl, som här åberopats, har anförts av herr Björck. Denne yttrade, att man inom utskottet utgått ifrån att det *antagligen* finnes gammal utrustning vid institutionen och att denna kan användas i större utsträckning än som varit professorns avsikt. Jag måste fråga, om det inte hade varit mycket lämpligt, att avdelningen hade gjort en utredning om denna sak. Jag förstår mycket väl, att man har andra metoder inom statsutskottet än man har inom lagutskotten. Jag kan emellertid säga herrarna, att i andra lagutskottet sitta vi och göra noggranna utredningar och vända oss till ämbetsverken för att klargöra till och med om yrkanden, som framförts av motionärer, kunna grundas på bättre skäl än motionärerna själva ha anført. Här föreligger en framställning från Kungl. Maj:t, och då hade det kanhända inte varit alldeles omöjligt för utskottsavdelningen att visa så mycket intresse för den fråga, som Kungl. Maj:t framlagt, att man hade ingått i åtminstone någon verklig saklig prövning av frågan.

Vid det förhållandet, att Kungl. Maj:t prövat denna sak och att departementschefen nu i dag framlagt en ingående redogörelse, varav framgår, att dessa instrument äro nödvändiga för att få arbetet i gång på ett tillfredsställande sätt inom denna dyrbara institution, samt att från utskottets sida inte på något sätt blivit styrkt, att det av Kungl. Maj:t begärda beloppet är för högt, vill jag för min del hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag bifalles.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Bara några få ord.

Gentemot herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nödgas jag hävda, att jag inte är alldeles obevandrad i fråga om institutioner, som syssla med nyss döda djur. Däremot är jag ledsamt nog mera oerfaren, när det gäller längesedan döda djur. Men de instrument, som skola användas, äro dock i mycket likartade; mikroskop och fotografikameror behövas i båda fallen. Vad som tillkommer i senare fallet är slipningsanordningar, och beträffande den punkten vidgår jag gärna min inkompetens. Men jag måste säga, att när det kräves nära 20,000 kronor för mikroskopisk utrustning och omkring 13,000 kronor för fotografisk utrustning, lär nog ingen större olycka inträffa, om institutionen får vänta ett eller annat år med *en del* av dessa inköp. Herr statsrådet yttrade, att det kan vara större besparing i att köpa klokt än att köpa alltför billigt, men jag vill säga, att man köper både klokt och billigt genom att skjuta på dessa inköp tills markkursen sjunker. Man gör säkerligen institutionen en dålig tjänst genom att framtvinga en forcering av inköpen.

Det har här sagts, att det icke lagts några snaror för statsmakterna från institutionens sida. Men vid 1929 års riksdag gillrades verkligen en snara av Kungl. Maj:t, men den snaran snodde sig riksdagen dess bättre ur. Då begärde nämligen Kungl. Maj:t, att *alla* besparingar på det byggnadsanslag, som då

åskades för denna institution, skulle få tagas i anspråk för anskaffande av materiel och utrustning för institutionen. Men det bemyndigande härtill, som av Kungl. Maj:ts begärdes, avböjde riksdagen att lämna. Riksdagen förbehöll sig en saklig prövning av materielanskaffningen, och det är vad som nu har skett.

Herr Westman ondgör sig över att vi inte verkställt en utredning rörande de föreslagna prutningarna, men skulle man inom statsutskottet nödgas arbeta på det sättet, att det skulle göras en ingående utredning varenda gång man skulle pruta, finge vi gå över till att ha inte bara fem avdelningar i statsutskottet, som ju föreslagits, utan ännu flera.

När herr Westman vidare gör gällande, att det belopp, som det här gäller, 47,714 kronor, inte är hela besparingen å byggnadsanslaget, är det att märka, att man här räknar med olika tidpunkter. Den 26 september 1931, då räntmästarens intyg avgavs, var uppenbarligen den förutsebara reservationen 47,714 kronor. Det står i intyget »en besparing, icke understigande 47,714 kronor». Hade man då kunnat med sannolikhet förutse, att besparingen vore större, tycker jag, att det förelegat skäl för räntmästaren att upplysa därom. Efter hand, som tiden har gått, har besparingen vuxit. Men jag är ganska säker på att, såsom dessa utredningar här äro gjorda, hade nog mikroskopen och fotografiapparaterna varit ännu dyrare, om man den 26 september 1931 vågat räkna med mera än 47,714 kronor.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Trygger* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 91, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Björck, Wilhelm*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 49.

På grund härav nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen herr *Björck, Wilhelm*, ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara ja-sedeln.

Ang.
anskaffande
av utrustning
m. m. för
paleontolo-
giska insti-
tutionen vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

Punkterna 92—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till materiel m. m. för vissa institutioner vid Lunds universitet.

Punkten 102.

Under punkten 101 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för de av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna institutionerna vid universitetet i Lund för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 127,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *A. Thomson* väckt motion (II: 338), vari hemställts, att riksdagen måtte — med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, punkt 101 — besluta att för beredande av ytterligare medel till de i staten för universitetet i Lund under rubriken »anslag till materiel m. m.» upptagna anslagsposterna för budgetåret 1932/1933 bevilja ett extra reservationsanslag av 147,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt meddela.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr *Thomsons* berörda motion (II: 338), för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1932 under punkten 101 angivna institutionerna vid universitetet i Lund för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 142,000 kronor.

Herr *Bergqvist*: Herr talman! Klämman i denna punkt är formulerad efter Kungl. Maj:ts proposition. Emellertid har utskottet tillstyrkt en motion i ärendet, som gör, att de medel som utskottet har tillstyrkt komma att disponeras av flera institutioner, än som omnämnas i den kungl. propositionen. Jag ber därför att få föreslå den ändringen i klämman, att orden »de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1932 under punkten 101 angivna» måtte utgå och klämman sålunda komma att lyda: »att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr *Thomsons* ovannämnda motion (II:338), för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för institutionerna vid universitetet i Lund för budgetåret 1932—1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 142,000 kronor». Samma yrkande kommer att göras i andra kammaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten endast yrkats, av herr *Bergqvist*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med utelämnande av orden »de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1932 under punkten 101 angivna».

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt herr *Bergqvists* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 103—111.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 112.

Lades till handlingarna.

Punkterna 113—122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123.

Lades till handlingarna.

Punkterna 124—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 140.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels besluta, att den vid högre lärarinneseminariet befintliga fyraåriga realskollinjen för flickor skulle successivt avvecklas med början förmedelst indragning med läsåret 1932/1933 av samma linjes första klass;

dels att för inrättande av en ny övningsskollärartjänst vid högre lärarinneseminariet höja det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet, nu 149,985 kronor, med 3,400 kronor till 153,385 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

1:o), såvitt nu vore ifråga, en inom första kammaren av herr *W. Björck* väckt motion (I: 45), vari föreslagits, att riksdagen ville dels avslå ej mindre Kungl. Maj:ts förslag, att den vid högre lärarinneseminariet befintliga fyraåriga realskollinjen för flickor skulle successivt avvecklas med början förmedelst indragning med läsåret 1932/1933 av samma linjes första klass, än även Kungl. Maj:ts förslag att för inrättande av en ny övningsskollärartjänst vid samma seminarium höja det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet med 3,400 kronor, dels fastställa det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet till 149,985 kronor, dels till diverse behov vid högre lärarinneseminariet anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra anslag av 64,600 kronor, dels ock hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande frågan om behovet av högre lärarinneseminarierets bibehållande samt för sådant fall dess organisation och uppgifter inom skolorganisationen;

2:o) en inom andra kammaren av herr *O. Holmdahl* väckt motion (II: 214), vari hemställdes, att riksdagen ville besluta att avslå förslaget, att den vid högre lärarinneseminariet befintliga fyraåriga realskollinjen för flickor skulle successivt avvecklas med början förmedelst indragning med läsåret 1932/1933 av samma linjes första klass.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till herr Björcks motion (I: 45), så vitt nu vore i fråga, ävensom herr Holmdahls motion (II: 214), avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om den fyraåriga realskollinjen för flickor vid högre lärarinneseminariet;

b) med bifall till herr Björcks motion (I: 45), så vitt nu vore i fråga, samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om en höjning av det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet, i riksstaten uppföra detta anslag med oförändrat belopp, 149,985 kronor;

c) i anledning av herr Björcks motion (I: 45) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid prövningen av den hos Kungl. Maj:t för närvarande vilande utredningen angående högre lärarinneseminarierets organisation jämväl måtte vederbörligen beaktas frågan om behovet av seminarierets bibehållande ävensom

*Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.*

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

de ändringar med avseende å seminariets uppgifter inom skolorganisationen, som, i händelse av dess bibehållande, kunde anses påkallade.

Reservation hade avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Widell*, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompermåla, *Carlsson* i Gävle, *Theelin*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Lindskog* och *Järte*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

a) _____
b) _____

c) besluta, att herr Björecks motion (I: 45), i vad den avsåge hemställan hos Kungl. Maj:t om viss utredning, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Bergqvist: Herr talman! Vid denna punkt har avgivits en reservation av herr Kvarnzelius m. fl. Det gäller här frågan om utredning angående det fortsatta behovet av högre lärarinneseminariet. Det har genom skolöverstyrelsens försorg skett en allsidig utredning angående omorganisation av denna läroanstalt, och denna utredning kommer givetvis under den närmaste tiden att föreläggas riksdagen till prövning.

I den kungl. propositionen har föreslagits, att en viss ändring redan nu skulle ske vid ifrågavarande seminarium, nämligen på det sätt, att en successiv avveckling av den med seminariet förenade realskolan skulle ske. Detta har utskottet emellertid för sin del icke kunnat tillstyrka, men däremot har utskottet begärt en utredning om, huruvida seminariet överhuvud taget skulle behövas för framtiden såsom läroanstalt för utbildning av lärarkrafter.

Reservanterna ha ansett, att en särskild utredning för detta ändamål icke kan vara påkallad av något verkligt behov. I samband med prövningen av den utredning, som redan föreligger, kommer även denna fråga under beaktande. Av utskottets hemställan kan man befara, att denna utredning skulle komma att rikta sig icke bara i första hand mot själva seminariet utan också mot de anstalter vi ha i landet för högre kvinnlig undervisning, de vanliga privata flickskolorna och de kommunala flickskolorna. Skulle utredningen komma till det resultat, att seminariet icke vidare skulle behövas, så skulle det innebära, att alla lärarkrafter, som användas vid flickläroverken, skulle ha akademisk examen, alltså förskaffa sig akademisk kompetens, för anställning såsom lärarinna. Detta komme givetvis att medföra stora kostnader. Man måste alltid förutsätta, att den, som skall kosta på sig akademisk utbildning, också kommer att göra anspråk på att få högre lön än den, som endast har seminarieutbildning, och ett sådant perspektiv för våra flickskolor tror jag icke kan var lockande.

Enligt reservanternas uppfattning komma seminarieutbildade lärarinnor att för framtiden behövas för de privata läroverken och de kommunala flickskolorna, och sålunda är en utredning om, huruvida detta seminarium för framtiden behöves eller ej, icke påkallad. Att man skulle fordra akademiskt bildade lärarinnor, vore att göra flickskolorna till realskolor.

Att genomföra den uniformitet på skolväsendets område, vartill den senaste utvecklingen alltför mycket tenderat, tror jag vidare icke skulle vara lyckligt. Det är utan tvivel nyttigt och motsvarar också bättre det levande livets behov, att man har olika typer av skolor, och våra flickskolor, sådana de hittills utvecklats sig, ha gjort en mycket betydande gärning och varit av den största betydelse för den kvinnliga undervisningen. Det vore därför enligt min och reservanternas uppfattning mindre välbetänkt att söka införa en sådan ordning, att de mer och mer skulle jämföras med realskolorna.

Jag måste därför för min del, herr talman, yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till kammarens bedömande, har ett bestämt sammanhang med departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet. Departementschefen har gjort gällande, att en rationell klyvning med avseende å de kvinnliga lärarkrafterna vid våra läroanstalter är oundgängligen nödvändig. Han har tänkt sig den klyvningen verkställd på det sättet, att statsläroverken uteslutande skulle utrustas med akademiskt bildade lärarkrafter, medan vissa kommunala och privata läroanstalter därjämte skulle ha seminarieutbildade lärarkrafter. För min del är jag utan vidare beredd att acceptera departementschefens ställningstagande såsom riktigt i vad det gäller den högre lärarkompetens, som han påkallar för statens läroanstalter.

Men jag anser, att det i detta sammanhang är anledning att gå ett steg vidare och åtminstone ingående pröva, huruvida icke högre lärarinneseminariet har överlevt sig självt. Vi måste nämligen konstatera, att förhållandena äro annorlunda nu, än när denna läroanstalt vid mitten av förra århundradet inrättades. Det har ovedersägligen fyllt en mycket betydelsefull uppgift så länge den kvinnliga ungdomen var berövad varje möjlighet att avlägga studentexamen. Man kan säga, att dit samlades eliten av kvinnligt pedagogiskt intresse och kvinnlig intelligens för erhållande av den enda utbildning som då för tiden erbjöds.

I detta avseende har sedermera inträtt en oerhörd förändring. 1922—1923, då vi ännu hade 3 privata seminarier, som gingo för full maskin, var det 64 inträdessökande av vilka icke ens hälften kunde intagas. Sedan har antalet ständigt minskat. 1925—1926 var det 44 och det sjönk vidare till 43 det följande året. 10 av dessa återkallade sina ansökningar och man hade alltså endast 33 att pröva till ett trettiotal platser. Sista året var det 21 sökande, som anmälde sig till inträde vid detta seminarium, och av dessa intogos enligt vad man uppgivit 16. Var och en får väl medgiva, att när det är 21 sökande till 30 platser och man naturligtvis icke kan taga in alla, måste det bli ett mindre gott urval. Intet seminarium i landet kan i det fallet jämföras med högre lärarinneseminariet. Kammaren torde också få medgiva, att det blir en oskäligt dyr utbildning, när man har så låg klassnummerär och måste tillhandahålla undervisning i alla skolans läroämnen. I många ämnen blir det bara en eller annan elev.

När det gäller det definitiva uppordnandet av dessa missförhållanden kunna olika möjligheter tänkas. Jag har icke velat binda utredningen till enbart ett avskaffande av seminariet. Den saken bör givetvis också övervägas, särskilt som det finnes anledning att återkomma till frågan om seminariet under de följande åren. Departementschefen har redan erinrat om, och det har den reservant, som nyss hade ordet, också gjort, att det är fråga om att utvidga kursen till att obligatoriskt bli fyraårig. Tror någon, att riksdagen skall vara benägen godtaga ett sådant förslag — det har en gång förut fallit, tack vare ingripande från en annan biskop, som då förde statsutskottets talan. utan att det blivit klargjort om vi behöva offra mellan 300,000 och 400,000 kronor årligen på uppehållet av denna speciella läroanstalt? Det är en synpunkt.

En annan är, såsom alla känna, att seminariets lokaler äro fullkomligt undermåliga. Man är sysselsatt med utredning om att bygga ett nytt hus för detta seminarium. Ingen föreställer sig väl, att riksdagen skulle vara benägen att votera nya byggnader för seminariet utan att vara övertygad om att läroanstalten är behövlig. Jag får verkligen säga, att de, som äro nog sangviniska att nära en sådan förhoppning, göra klokast i att skrinlägga den med detsamma. Här bedrivs en utbildning i mycket liten skala men med mycket höga driftkostnader, ett tjugutal elever i en var av 3 klasser och bortåt 400,000 kronor i

*Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)*

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

årskostnader. Var och en kan räkna ut vad utbildningen av varje lärarinna kostar statsverket.

Det är möjligt, att utredningsresultatet kan utmynna i att högre lärarinne-seminariet bibehålles för utbildning i humanistiska ämnen. Men att tillhandahålla en zoologisk institution, en botanisk, en kemisk och en fysisk institution för enstaka elever i varje årsklass får väl kammaren medgiva är icke minst i dessa tider en anordning, som redan ur ekonomisk synpunkt är ohållbar.

Nu ha reservanterna gjort gällande, att om man lägger om utbildningen, kommer det också att krävas ökade löner. Om den saken vill jag icke profetera; jag vill endast konstatera två saker, som kunna giva reservanten, herr Bergqvist, anledning till vissa reflexioner.

Om vi göra utbildningen fyraårig, anser då herr Bergqvist, att en dylik åtgärd lämnar löneställningen opåverkad? Herr Bergqvist känner väl, att vi före 1927 hade precis samma lön för seminarieutbildade som för akademiskt utbildade lärarinnor i statens samskolor. Herr Bergqvist är säkerligen icke heller okunnig därom, att vid de kommunala läroanstalterna utgår precis samma lön till lärarinnorna, vare sig de ha den ena eller den andra utbildningen. De akademiskt utbildade lärarinnorna vid de kommunala mellanskolorna och flickskolorna ha sålunda icke ett enda öre mer än de seminarieutbildade, och jag tror därför, att man gör klokast uti att icke driva lönespörsmålet för hårt.

Sedan vill jag säga, att herr Bergqvist utan större framgång prövar den balansgång, som har blivit den högsta politiska konstarten under de senare åren. Å ena sidan säger han, att saken behöver utredas, och å andra sidan hävdar han, att denna utredning kan ske på grund av föreliggande material och att någon särskild utredningsapparat icke behöver sättas i gång. Vem har sagt, att någon särskild utredningsapparat skulle behöva sättas i gång. Utskottet begär, att vid prövningen av den hos Kungl. Maj:t för närvarande vilande utredningen tillika skall utredas frågan om högre lärarinneseminiariets bibehållande. Detta skulle alltså ske *i samband* med den prövning, som ändå förestår.

Reservanterna förneka sålunda icke, att det behöves en viss klarläggning, men att det kan ske på basis av det föreliggande materialet. Jag vore tacksam, om det från reservanternas sida bleve bestämt angivet, *vilket material* som föreligger till belysning av frågan om högre lärarinneseminiariet fortfarande behöves eller icke. Såvitt jag känner, finnes det intet material i den vägen sammanbragt, ty det måste tillrättaläggas efter helt andra linjer än dem, som voro aktuella vid den föregående utredningens avfattande. Det är här fråga om att skaffa material, som visar, huru det ställer sig med rekryteringsmöjligheterna under olika förutsättningar.

Denna biskopliga balansgång är icke särskilt upplyftande. Det förefaller mig, som om den egentligen vore föranledd av faran för att den av mig väckta motionen i enlighet med utskottets hemställan skulle bifallas. Men utskottets majoritet har ju därvidlag gått reservanterna rätt långt till mötes genom att stryka de förhatliga orden »med bifall till», som förekommer i en tidigare upplaga och skuro herr Bergqvist och andra utanför utskottet så skarpt i ögonen.

Jag skall i detta sammanhang icke längre uppehålla mig vid denna fråga. Men jag kan icke neka mig nöjet att framhålla, att reservanterna nog innerst inne ha följt samma vägar som jag, ty de ha utan att blinka svalt ett förslag, som betingas av mitt utredningskrav, nämligen när det gällt att sätta en övningslärarinna på extra stat. Genom att på den punkten tillmötesgå motionären ha reservanterna visat, att de själva anse, att seminariet befinner sig på gungande grund.

För seminariets egen del tror jag också, att det skulle vara en mycket stor fördel, om man snabbt kunde komma till ett avgörande rörande dess framtida

förhållanden. Det kan ingalunda vara till fromma för en läroanstalt, att först frågan om en förändring av utbildningstiden skall läggas fram för riksdagen och falla, därför att man saknar erforderlig utredning rörande de behörighetskrav, som utbildningen skall tillgodose. Sedan kommer man kanske stötkande med byggnadsfrågan och får samma besked.

Den klokaste och samtidigt den mot högre lärarinneseminariet mest humana ståndpunkten är den, som företrädes av utskottet. Den beaktar departementschefens ställningstagande i fråga om seminariets uppgift, den kräver en oundgänglig anpassning efter tidsläget och den vill förhindra ett långsamt avtynande genom att skaffa klarhet över framtiden. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bergman**: Herr talman! Det anförande som herr Björck nu hållit här, förefaller mig nästan ha inneburit ett insläende av öppna dörrar. Och detsamma gäller även utskottsmajoriteten. Det står ju i utskottets utlåtande, till vilket herr Björck yrkar bifall, att utskottet förutsätter att nämnda spörsmål, det spörsmål som utgjort huvudinnehållet i herr Björcks anförande, måste bli föremål för övervägande i samband med ett ställningstagande till den ovan omtalade, under Kungl. Maj:ts prövning liggande utredningen rörande seminariets organisation. Då saken kommer att bli föremål för prövning ändå, förefaller det ju ganska onödigt att göra det extra tillägg, som utskottet sedan gör.

Denna fråga är av synnerligen stor vikt både ekonomiskt och pedagogiskt. Högre lärarinneseminariet är en förmämlig läroanstalt med stolta traditioner, med en historia, som visserligen icke är så synnerligen lång, men som ändå har många kreditposter att visa på. Denna institution har vissa värden att bevara, som icke böra spolieras. Å andra sidan har staten även att taga hänsyn till ekonomiska förhållanden. Dessa synpunkter, huru man på det mest ekonomiska sätt bör organisera den utbildning, som här är fråga om, och huru man skall bevara de speciella värden som tillvaratagits i högre lärarinneseminariet, äro bägge av den beskaffenhet att de måste komma under övervägande vid den prövning, som måste ske på grund av skolöverstyrelsens betänkande i frågan. Det behöver således icke sägas mer än vad reservanterna yrka, nämligen avslag på realskoleklassernas indragning, utan det särskilda tillägg, som utskottets majoritet, enligt herr Björcks önskan, förmåtts att göra. I detta särskilda tillägg ligger nämligen, enligt min tanke, någonting äventyrligt. Det är ett vittutseende krav som däri kan inläggas, nämligen helt enkelt ett visserligen icke formellt, men dock reellt direktiv för utredningen, innebärande sympatier för lärarinneseminariets slopande. Jag är övertygad om, att man kan bibehålla högre lärarinneseminariet, kanske i en något annorlunda organiserad form än den nuvarande, en form, som låter väl förena sig med statens ekonomiska intresse; man kan nog tänka sig ett samarbete mellan seminariet och universitetsundervisningen.

Det vore för vidlyftigt att nu gå in på sistnämnda kapitel, men jag vill blott betona, att det är möjligt att komma till ett resultat, som i realiteten bevarar högre lärarinneseminariet och dock kan bli ekonomiskt för staten.

Vad den ekonomiska synpunkten beträffar, är att märka, att statsläroverken redan på den nuvarande anordningen göra en besparing på ungefär 150,000 kronor; ifall seminariet skulle slopas och utbildningen skulle ske uteslutande genom ämbetsexamen vid universiteten, skulle det, enligt uppgift från sakkunnigt håll, komma krav på ökad avlöning även vid en mängd privatläroverke och kommunala anstalter, som skulle närma sig en miljon kronor och ytterligare försvåra tillvaron för dessa skolor.

Jag tror icke, att det ekonomiska slutresultatet för vårt skolväsen i sin

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

helhet medförde någon verklig besparing, om man handlade i överensstämmelse med herr Björcks mening. Men han har givetvis rätt i, att det föreligger ett ekonomiskt intresse, som omsorgsfullt bör beaktas vid prövningen av frågan om seminariets framtida ordnande. Däri äro vi säkert alla ense.

Jag skulle vilja betona ett par av högre lärarinnesseminariets särskilda värden, som jag talade om och som man bör akta sig för att spolia. Det ena är det rent pedagogiska värdet. Den utbildning, som de lärarinnor, vilka utgå från högre lärarinnesseminariet, fått i pedagogiskt avseende, har otvivelaktigt haft en särskild karaktär, de ha fått en mera ingående övning i undervisningen och behandlingen av den kvinnliga ungdom, som de skola undervisa — numera är det ju också delvis manlig ungdom, men hittills har det ju huvudsakligen varit och det blir ju alltjämt till mycket stor del kvinnlig ungdom — en utbildning av i viss mån annat slag än den som hittills enligt sakens natur försiggått vid provårsläroverken, där man icke haft samma möjligheter, som kunna erbjudas i en kvinnlig läroanstalts miljö under ledning av seminariets lärarinnor och lärare. Jag tror att alla, som med större uppmärksamhet tagit kännedom om högre lärarinnesseminariet och iakttagit deras undervisning, som kommit ut därifrån, skola erkänna, att de i det stora hela varit synnerligen gediget och förträffligt utbildade i pedagogiskt avseende och att de varit av synnerligen stort värde för läroverken.

Så är det en annan sak, som jag gärna ville påpeka i avseende på högre lärarinnesseminariets speciella förtjänster. Det anfördes av herr Björck, att han icke var främmande för tanken att bibehålla seminariet, vad den humanistiska avdelningen beträffar, och det ligger säkerligen något i den tanken. Just på det området har undervisningen varit särskilt värdefull i vissa ämnen. Vad t. ex. språken beträffar, tror jag man kan säga, att i synnerhet den *praktiska* språkkunskapen — och det är ju speciellt på denna det kommer an vid undervisningen i skolorna — vid högre lärarinnesseminariet drivits på ett sätt, som står över allt beröm. De lärarinnor, som gått ut därifrån, ha ingalunda varit sämre utbildade i fråga om praktisk språkkunskap än de, som kommit från universiteten, där man mera lagt an på språkens teoretiska och historiska sidor. På sista tiden har det nog blivit mindre ensidigt i det avseendet, då man ju även vid universiteten lagt vikt vid den praktiska utbildningen, men detta har ju icke kunnat förringa värdet av språkundervisningen och den praktiska språkutbildningen vid högre lärarinnesseminariet. Den har icke blivit sämre därav, utan har alltjämt varit förträfflig, och man har följt med sin tid i avseende på undervisningsmetoderna i språk. Över huvud taget tror jag man kan säga, att de humanistiska ämnena stått särskilt högt. Med tanke på dessa värden, och många andra, som högre lärarinnesseminariet visat sig ha, vore det enligt mitt förmenande lättsinnigt, om man i dag skulle göra något uttalande, vilket skulle kunna betraktas som ett latent direktiv att avveckla seminariet. För en sådan åtgärd är tiden i varje fall ännu icke mogen. Det kan ju hända, att den tid kommer, när det kan bli nödvändigt, men jag tror dock, som sagt, att det finnes andra vägar att gå, och att man icke skall behöva nedlägga seminariet utan blott omorganisera det på sådant sätt, att man bevarar de särskilda värden det representerar och ändå icke riskerar någon större kostnad för det allmänna.

Jag ber därför att få tillstyrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Pauli: Herr talman! Det är ju så med frågor sådana som denna, som gäller en gammal institution med lång tradition och med många känslövärdet fästade vid sig, att det blir ganska svårt att föra en fullt saklig debatt om

dem. När man nu t. ex. hörde herr Bergman hålla sitt anförande, kunde man lägga märke till en del typiskt känslöbetonade uttryck. Han talade om en »förmämlig läroanstalt» med »stolta traditioner» och om »värden, som inte få spolieras». Allt det där är vackert, och det är ju också sant, men det är inte hela sanningen. Högre lärarinneseminariet har varit en förmämlig läroanstalt med stolta traditioner, och det har haft en mycket viktig uppgift att fylla under gångna årtionden. Det har varit den enda utbildningsanstalt, som stått till buds för de kvinnor, som velat ägna sig åt lärarinnekallet vid våra högre flickskolor, och jag är fullt överens med dem som mena, att högre lärarinneseminariet har fyllt denna uppgift så väl som man har kunnat begära. Men det heter ju i en strof av en skald, som jag vet att herr Bergman sätter mycket högt, att »evigt kan ej bli det gamla». Det är så även med högre lärarinneseminariet, att det är underkastat livets och utvecklingens lag, och det har nu råkat in i ett orsakssammanhang, som gör att, så som herr Björck nyss utvecklade, tillströmningen till seminariet på senare tid har avtagit på ett alldeles katastrofalt sätt. Jag behöver inte påminna om de siffror, som han anförde, men det visar sig, som vi veta, att man numera inte ens har ett tillräckligt antal inträdessökande för att fylla de vid seminariet befintliga platserna. Och det är alldeles tydligt, att i samma mån som tillströmningen på detta sätt minskas, måste också kvaliteten och kvalifikationerna hos de inträdessökande sjunka.

Man står här alltså inför en dubbel utveckling, som gör, att även den, som i likhet med herr Bergman håller fast vid och sätter värde på de nämnda traditionerna, måste se sanningen i ögat. Och sanningen är den, att utvecklingen letts in på andra banor än dem som gå genom högre lärarinneseminariet. Under det sista årtiondet och framför allt efter skolreformen 1927 har antalet kvinnliga studerande vid våra universitet tilltagit i oerhörd grad, och numera tillgodoses behovet av kvinnliga lärare, både vid statsläroverken och vid enskilda och kommunala anstalter, i snabbt växande utsträckning av universitetsutbildade kvinnor med provår.

Det är naturligtvis en ganska fruktlös historia att inlåta sig på någon dispyt med herr Bergman angående de respektive pedagogiska värdena hos den utbildning, som ges vid högre lärarinneseminariet, och den som meddelas genom provår. Jag vill visst inte bestrida, att dessa vid högre lärarinneseminariet utbildade lärarinnor få en god pedagogisk utbildning. Men det förefaller mig dock som om man bedreve en, jag skulle vilja säga, sentimental övervärdering av denna pedagogiska utbildning, när man tycks anse, att den är av något alldeles extra fint och värdefullt slag, som inte alls kan uppnås med andra medel. Se vi på det rent yttre i saken, så är det dock ett faktum, herr Bergman, att den rent pedagogiska utbildning med praktiska övningar o. d., som förekommer vid högre lärarinneseminariet, med anseende på tiden, inte på långa vägar går upp emot och heller inte eljest motsvarar utbildningen under ett provår. Faktum är, att under provåret, som ju av de flesta genomgås på två terminer, meddelas det en betydligt längre och säkert icke mindre värdefull pedagogisk utbildning än vid högre lärarinneseminariet. Och se vi sedan på studietiden, så säger det sig självt, att en studietid, som omfattar dels gymnasium med studentexamen som avslutning, dels en magisterexamen vid universitetet och sedan dessutom provår — en tid, som ofta uppgår till sammanlagt nio år — inte gärna kan undgå att ge ett större kvantum av kunskaper än en treårig seminarieutbildning, byggd på åttaårig flickskola. Det är fullkomligt omöjligt att förneka den saken. Det är för övrigt belysande, att hittills ha de vid högre lärarinneseminariet utbildade lärarinnorna icke medgivits rätt att utan avlagd studentexamen studera vid våra universitet. Och ändå vill man likställa deras kunskaper, som alltså inte ens anses kunna utgöra en lämplig basis för universitetsstudier, med dem som förvärfvas under fleråriga universitetsstudier!

*Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.*
(Forts.)

Anslag till
högre
läroverks-
seminariet.
(Forts.)

Nu är det emellertid inte fråga om detta. Vi stå icke, mina herrar, i den ställningen — som herr Bergman tycktes mena — att vi här kunna ta och välja mellan den ena eller andra kategorien av lärarinnor. Han tycktes mena, att om vi bara fortsätta att ha kvar högre lärarinneseminariet, komma vi att för framtiden ha en god och för staten billig kvinnlig arbetskraft att använda vid våra läroverk och andra läroanstalter. Men detta är inte fallet. Denna tillgång håller på att sina ut av sig själv. Antingen vi vilja eller ej, komma till en början ämnesläroverksanstalterna vid läroverken att i allt större utsträckning besättas med universitetsutbildade kvinnliga lärare. Och detsamma blir sedan fallet även med andra skolor. Herr Bergman vet lika väl som jag, att de adjunktskompetenta ämnesläroverksanstalterna vid läroverken ha samma löneförmåner som de kvinnliga adjunkterna, så att någon besparing gör staten inte på själva ämnesläroverksanstalten. De hotande kostnadsökningar, som han utmålade, äro något, som själva utvecklingen medför och som jag inte tror att vi med våra beslut i dag kunna ändra något på.

Nu medger emellertid herr Bergman, att tiden kanske längre fram blir mogen för att ta upp hela frågan om seminariets vara eller icke vara, men han antyder på ett dunkelt sätt, att vid den tidpunkten skulle det föreligga en plan till omorganisation, som skulle lyfta seminariet upp på en högre nivå och på något sätt inordna det i Stockholms högskola. Ja, det där låter mycket intressant, men tyvärr är det av en så fullkomligt vag natur, att det är omöjligt att använda det som argument i denna debatt. Vilken hänsyn skola vi kunna taga till dylika töckniga omorganisationsplaner? Vad som föreligger i den hittills förebragta utredningen är, såvitt jag vet, alls inte något sådant, utan den går ut på att bibehålla seminariet i huvudsak som det är, men utöka det med en fjärde obligatorisk årskurs. Det är något helt annat.

Herr Bergman menar, att den här frågan kommer att utredas vår bön för utan, och därför skola vi inte gå med på utskottets hemställan. Det är samma resonemang som reservanterna bedriva. Jag får säga, att det är ett mycket märkvärdigt resonemang. Man förklarar, att man har inget emot att saken utredes, den bör tvärtom prövas ur »alla» synpunkter, men vi skola för all del inte säga rent ut, att den skall utredas, ty det skulle kunna uppfattas som ett avvecklingsdirektiv. Menar riksdagen verkligen, att denna sak skall prövas i botten, så skall riksdagen väl också kunna säga ut det och inte vara rädd och tänka: Nej, bevare oss väl för att säga ut något sådant — då skulle man kunna tro att vi bums ville besluta en avveckling. Riksdagen kan väl inte tänkas mena mer än vad den säger, nämligen att saken skall grundligt prövas. Sedan kommer det att bero på prövningens resultat, vilken ståndpunkt riksdagen skall intaga, huruvida seminariet skall bibehållas i en eller annan form, eller om det skall avvecklas. Herr Bergman borde kunna gå med på att detta resonemang är riktigt och renhårigt, medan det andra innebär en skugggrädsla, en föga ärlig tendens att inte säga ut vad man verkligen menar.

Det finnes enligt min mening de allra starkaste skäl för att vi icke skola dröja med att noga undersöka denna sak. De kostnader, som herr Bergman viftade med, kunna komma att drabba oss på helt andra vägar än dem han antydde, såvitt vi inte här ordentligt se oss för. Det bör erinras om att det här inte bara gäller en organisationsfråga utan också en byggnadsfråga. Seminariet kan inte i längden fortsätta i det gamla huset vid Riddaregatan. Om seminariet skall existera vidare, i all synnerhet om det skall få den utvidgade form, som överstyrelsen önskar, så måste det ha nybyggnader. Detta gör skälen för en utredning än starkare och mera tyngande. Och allt detta talar för den fullt klara och konsekventa ståndpunkt, som utskottet har intagit.

Jag skall bara tillägga ett par ord angående en synpunkt, som särskilt framträder i den kungl. propositionen. När vi här tala om seminariets framtid eller

dess eventuella nedläggande, så ta vi ju även med i räkningen, att det inte skulle fortsätta att leverera lärarinnor till *enskilda läroanstalter*. Men vad statsrådet särskilt har fäst sig vid, är den närmast liggande frågan, huruvida vi skola tänka oss, att detta seminarium skall fortsätta att leverera ämneslärarinnor till de *allmänna läroverken*. Jag är fullkomligt ense med statsrådet om, att den dualism, som för närvarande existerar vid läroverken, är olycklig och oberättigad, och att den snarast möjligt bör upphävas. Det är så sant som det är sagt, när han betecknar det som en nödfallsutväg, att man efter 1904 års skolreform anlätade de vid högre lärarinneseminariet utbildade lärarinnorna för att få ämneslärarinnor till de nya statssamskolorna. Man var tvungen. Man hade helt enkelt inga andra att ta. Nu är läget helt annorlunda. Nu ha vi en uppsjö på akademiskt utbildade lärarinnor. Det finns därför inget skäl att ha kvar denna dualism med två olika lärarkompetenser för samma läroverkstjänster. Överstyrelsen tycks mena, att en sådan dualism är till nytta för undervisningen. Jag ber då få omtala, att jag strax före detta ärendes behandling i kammaren mottog besök av representanter för lärarinnorna, lärarinnor, som icke fått sin utbildning vid universiteten utan just vid högre lärarinneseminariet, och som båda att få säga ifrån, att de anse den ställning, i vilken dessa seminariebildade lärarinnor komma både vid befordringsärendens avgörande och vid tjänstgöringen i läroverken, vara ytterst svår och obehaglig, och att de på det allra varmaste önska att detta dualistiska förhållande skall upphöra. Så låter det alltså även från detta håll och inte bara från de håll, där man kunde befara något »odium academicum», som det hetat i vissa pressorgan.

Detta är alltså den synpunkt det närmast gäller. Men sedan kan man också ställa frågan: Om vi anse, att denna dualism är olycklig för statsläroverken, kunna vi då anse, att den är nyttig för de övriga skolorna? Den frågan måste jag för min del besvara med nej, och detta är för mig ett ytterligare skäl till att saken tages upp till grundlig prövning. För min privata del — och min åsikt behöver ju inte vara densamma som ligger bakom utskottsmajoritetens uttalande — känner jag mig övertygad om att högre lärarinneseminariet representerar en utbildningsform, som numera icke kan anses motsvara tidens berättigade krav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Thelin: Herr talman! Då herr Pauli nyss nämnde, att den utredning, som kungl. skolöverstyrelsen verkställt och till Kungl. Maj:t inlämnat den 10 december 1930, endast skulle innehålla ett förslag till omorganisation av högre lärarinneseminariet, gående ut därpå, att kursen där skulle ökas till fyra år, så ber jag få nämna, att jag tagit kännedom om denna utredning och funnit, att den innehåller åtskilligt annat. Där finns ett ganska vidlyftigt resonemang om lärarinneseminariets framtida ställning såsom utbildningsanstalt för läroverk och andra skolor, och jag skall ta mig friheten att anföra ett och annat, kanske rätt mycket, ur denna överstyrelsens utredning, då den inte återfinnes i statsverkspropositionen och inte varit tillgänglig inom utskottet. Överstyrelsen yttrar:

»Vid sidan av den lärarinneutbildning, för vars tillgodoseende högre lärarinneseminariet ursprungligen inrättats, har seminariet, om däri inbegripes jämväl de med detsamma förenade läroanstalterna, med tiden kommit att utöva en synnerligen rikt förgrenad verksamhet på olika områden av vårt skolväsen. Det torde få anses obestridligt, att seminariet genom sin utbildning av ämneslärarinnor gjort en betydande insats för utvecklingen av vårt lands

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

undervisningväsen, särskilt med hänsyn till den högre flickundervisningen men jämväl för tillgodoseende av lärarbehovet vid kommunala mellanskolor, högre folkskolor och samskolor. Sedan emellertid den akademiska utbildningen för vinnande av lärarkompetens öppnats för och i allt större utsträckning beträttas av kvinnor, hava på sina håll röster höjts för en avveckling av högre lärarinneseminiariets verksamhet, i vad den avsåge utbildning av ämneslärarinnor. Dylik utbildning skulle sålunda uteslutande försiggå vid universitet och högskolor samt, i avseende på den praktiskt pedagogiska utbildningen, vid provårsläroverk. Överstyrelsen kan icke dela den nu antydda uppfattningen, utan finner sig böra förutsätta bibehållandet av seminariets lärarinneutbildning, detta med hänsyn såväl till det förutsebara behovet av utbildade ämneslärarinnor som ock till förhållanden av rent pedagogisk natur.» Detta yttrar överstyrelsen i sitt betänkande.

Sedan har överstyrelsen verkställt en undersökning av hur stort antal befattningar för lärarinnor med nu ifrågavarande kompetens, som kan beräknas erforderlig, sedan den 1927 och följande år beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet genomförts. Beträffande de allmänna läroverken har överstyrelsen därvid räknat med det antal ämneslärarinnebefattningar, som skulle behöva inrättas, därest de av 1928 års riksdag beslutade provisoriska bestämmelserna angående proportionen mellan adjunks- och ämneslärarinnebefattningar vid läroverken även framdeles skulle bibehållas. Antalet ämneslärarinnebefattningar vid de allmänna läroverken bör enligt nu anförda beräkningsgrund uppskattas till minst 236. Vid den med högre lärarinneseminiariet förenade normalskolan beräknas ifrågavarande befattningar uppgå till 11, vid de kommunala mellanskolorna till 120 ordinarie och extra ordinarie kvinnliga ämneslärare, vid de högre folkskolorna till 107 och vid de kommunala flickskolorna till 26. Vad så beträffar privatläroverken, av vilka de enskilda flickskolorna utgöra flertalet, har överstyrelsen vid beräkning av det framtida lärarinnebehovet beaktat såväl den begränsning av skolornas omfattning, som blir en följd av de ändrade anknytningsförhållandena till folkskolan och kvinnliga lärjungars tillträde till statsläroverk, som även det förutsedda nedläggandet av vissa skolor. Under sådana förhållanden har överstyrelsen funnit sig böra uppskatta det framtida lärarinnebehovet vid privatläroverken till c:a 700. Överstyrelsen framhåller i sin utredning, att denna siffra snarare är för låg än för hög. Det nuvarande lärarinneantalet är nämligen c:a 1,000.

De verkställda beräkningarna ge vid handen, att vid nu ifrågakommande läroanstalter det sammanlagda antalet ämneslärarinnor i framtiden kan förutsättas uppgå till omkring 1,200. En inom överstyrelsens statistiska avdelning verkställd utredning visar, att ett årligt tillskott av omkring 50 lärarinnor är erforderligt för vidmakthållande av nyssnämnda antal. Detta årliga tillskott kan erhållas dels genom lärarutbildningen vid provårsläroverken, dels från högre lärarinneseminiariet. Antalet kvinnliga lärarkandidater har under de senaste 10 åren uppvisat en tämligen jämn stegring. Det högsta antalet förekommer under läsåret 1929—1930 med 26 kvinnliga lärarkandidater. Om man utgår ifrån, att i medeltal 25 kvinnliga lärare på detta sätt årligen utbildas, är det uppenbart, att högre lärarinneseminiariet jämväl är erforderligt för lärarinnebehovets tillgodoseende, under förutsättning, att antalet 50 är riktigt. Givetvis kan förväntas, att antalet kvinnliga provårskandidater även framdeles kommer att undergå stegring. Läsåret 1929—1930 utgjorde de kvinnliga provårskandidaternas antal 31 procent av hela antalet vid provårsläroverk utbildade läraraspiranter. Även om man utgår ifrån en framtida höjning av procentsiffran till 50, vilket innebär ett årligt nytillskott av omkring 40 provårsutbildade lärarinnor, kommer denna om-

ständighet enligt överstyrelsens uppfattning icke att rubba förutsättningen för högre lärarinneseminariets existens. De provårsutbildade lärarna äga nämligen behörighet ej blott till ämneslärarinnetjänster, utan jämväl till adjunkt- och lektorstjänster, som ju också kunna komma att besättas med en del för detta ändamål utbildade lärarinnor. Vid de gjorda beräkningarna har överstyrelsen icke tagit hänsyn till det icke ringa antal extra lärarbefattningar, som alltjämt kommer att finnas vid de allmänna läroverken. För en del av dessa befattningar komma naturligtvis kvinnliga lärare att tagas i anspråk, liksom de hittills gjort. Slutligen erinrar överstyrelsen därom, att seminariet liksom hittills även framdeles bör i viss utsträckning kunna tillgodose behovet av utbildade lärarinnor i privat tjänst, i hemmen och dylikt.

För bibehållande av seminarieutbildning tala starka skäl av pedagogisk art, såsom särskilt herr Bergman framhållit. Vid en mångfald tillfällen, såväl i äldre tid som under senare år, har av olika myndigheter och sakkunniga vitsordats, att de från högre lärarinneseminariet utexaminerade lärarinnorna utfört ett gott och värdefullt arbete i vårt undervisningsväsens tjänst. Deras verksamhet har hittills i synnerhet varit förlagd till de enskilda högre flickskolorna, och den uppskattning, som kommit denna skolform till del i vårt land, och som jämväl kommit till uttryck vid de senare årens behandling av skolorganisationens reformproblem, torde i ej ringa mån kunna räknas de vid flickskolan verksamma lärarkrafterna till förtjänst. Vårt att i detta sammanhang erinra om år 1928 års riksdagsuttalande vid behandlingen av frågan om statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. I denna riksdagens skrivelse framhölls, att vid de kommunala mellanskolorna, såsom erfarenheten visat, utvecklingen lett därhän, att vid konkurrens om tjänster de akademiska meriterna i regel ansetts överväga, och att till följd härav utsikterna för de seminarieutbildade lärarinnorna att erhålla dessa befattningar i samma mån minskats. Enligt riksdagens mening vore det icke önskvärt, att en motsvarande utveckling komme att äga rum på den kommunala flickskolans område. Det borde nämligen erinras därom, att den höga pedagogiska standard, som med rätta tillerkännes den högre flickskolan, till en väsentlig del vore att tillskriva den insats, som inom denna skola gjorts av de från högre lärarinneseminariet utbildade lärarinnorna. Då de kommunala flickskolorna avsåge att låta denna nya skolform i avseende å bildningsmål och arbetsformer övertaga den högre flickskolans roll, vore det därför enligt riksdagens mening av betydelse för den nya skolformens utformande och vidare utveckling, om den finge, på samma sätt som den högre flickskolan hittills, tillgodogöra sig den värdefulla pedagogiska insats, som representeras av just de seminarieutbildade lärarinnorna. Riksdagen vill därför framhålla angelägenheten av att, då det gällde att vid tillsättande av ordinarie ämneslärartjänster vid de kommunala flickskolorna väga seminarieutbildningen mot de akademiska meriterna, det tillsåges, att den vid högre lärarinneseminariet erhållna utbildningen icke under alla förhållanden skötes åt sidan till förmån för en akademisk examen, utan att all den hänsyn, som en befattning vid ifrågavarande skolform krävde, toges till de vid lärarinneseminariet förvärvade reella lärarmeriterna. Så skrev riksdagen så sent som 1928 om högre lärarinneseminariet.

Vad beträffar de lärarinnebefattningar vid övriga skolformer, till vilka den vid högre lärarinneseminariet avlagda examen skänker behörighet, anser jag i likhet med överstyrelsen, att det ur pedagogisk synpunkt är fördelaktigt, om även till dylika befattningar seminarieutbildade lärarinnor kunna vara att påräkna vid sidan av akademiskt utbildade. Det torde vara värdefullt att vid läroverken finna anställda lärare, som företräda olika slag av pedago-

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

gisk utbildning och vilkas pedagogiska inställning därigenom blivit i viss mån olikartad. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet synes ha samma uppfattning, när han om den saken yttrar: »Likformighet är för visso intet ideal att i och för sig eftersträva, då det gäller ett lands anstalter för den betydelsefulla praktiskt-pedagogiska utbildningen.» Emellertid uttalar statsrådet å andra sidan, att han är tveksam om bland seminariets uppgifter för framtiden bör ingå utbildandet av ämneslärarinnor för de allmänna läroverken. Vidare säger statsrådet: »Jag bör tillägga, att jag anser seminariet hava en mycket viktig uppgift, även om detsamma ej längre skulle komma att utbilda ämneslärarinnor för de allmänna läroverken. För seminariet återstår att bidraga till fyllande av behovet av lärarinnor vid kommunala och enskilda läroanstalter, främst kommunala och enskilda flickskolor.» Statsrådet anser emellertid inte, att det numera är behövt med kvinnliga lärare som ämneslärarinnor vid läroverken. I stället föreslår statsrådet, att det införes ett stadgande av innehåll, att ett visst antal befattningar vid samläroverken bör förbehållas kvinnor och som en följd därav, att vissa andra skolor förbehållas män. Vad beträffar kostnaderna för genomförande av den av departementschefen skisserade planen framhåller statsrådet, att någon större ökning av statsutgifterna näppeligen torde vara att befara, enär de ämneslärarinnor, vilka hava adjunktskompetens, redan åtnjuta avlöning lika med kvinnlig adjunkt. Fastän jag hyser vissa sympatier för statsrådets tanke att i framtiden förändra ämneslärarinnetjänsterna till adjunkturen, så synes det mig i alla fall uppenbart, att detta inte kan ske utan ganska stora årliga merkostnader för statsverket. För närvarande finnas vid de allmänna läroverken och under förstatligande stående kommunala mellanskolor omkring 180 ordinarie ämneslärarinnor. Av dessa hava omkring 53, d. v. s. i runt tal 29 procent, adjunktskompetens. Även om antalet akademiskt bildade ämneslärarinnor med provår så småningom kommer att stiga till omkring 50 procent av hela det beräknade antalet (236), skulle avskaffandet av de kvinnliga ämneslärarinnebefattningarna vid de allmänna läroverken medföra en rätt avsevärd årlig kostnadsökning. Med nuvarande avlöningsförmåner å s. k. D-ort uppbär en kvinnlig adjunkt 1.170 kronor mer än en ämneslärarinna. För 118 ämneslärarinnor skulle detta betyda en årlig merutgift av i runt tal 138,000 kronor, alltså ett åtminstone i dessa tider mycket betydande belopp. Det synes mig därför, som om riksdagen borde betänka sig, innan ett beslut fattas, som kan i framtiden komma att innebära just en sådan kostnadsökning.

Herr Björck talade om, att det nu också föreligger en byggnadsfråga, men jag har inte av tillgängliga handlingar kunnat finna, att någon sådan fråga föreligger. Men att en sådan byggnadsfråga kan spöka i framtiden bör ju inte utgöra något skäl för riksdagen att nu fatta beslut om en skrivelse, som i själva verket går ut på ett sympatiuttalande för högre lärarinneseminariets upphörande. Jag tycker, att byggnadsfrågan kan få lösas, när den blir aktuell. Då således för mig både ekonomiska och praktiskt-pedagogiska skäl tala för högre lärarinneseminariets fortbestånd, så kan jag inte vara med om utskottets förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t. En sådan utredning skulle naturligtvis bli en parlamentarisk utredning, det skulle sitta s. k. sakkunniga med sakkunnigarvoden. Jag har mycket väl reda på vad man ute i landet tänker om dessa många kommittéer, som kosta staten pengar. Jag tycker inte det finns några skäl att just nu, när tiderna äro så svåra och penningknappheten så stor, ytterligare öka kommittéernas antal, när det inte är oundgängligen nödvändigt.

Herr talman, med stöd av vad jag nu anfört anhåller jag att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius avgivna reservationen.

Herr Bergman: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet ännu en gång genom herr Paulis yttrande. Herr Pauli gjorde sig, i sin iver att förbringa betydelsen av högre lärarinneseminariet, skyldig till så påtagliga överdrifter, att jag skulle tro, att han därigenom skadade sin egen sak. Han sökte göra gällande, att de från högre lärarinneseminariet utgående lärarinnorna vore mindre väl rustade för sitt kall, vilket bl. a. skulle visas därav, att de inte ens få studera vid universiteten. Ja, vad den saken beträffar, så ha de ju gått igenom den gamla högre flickskolan, den åttaklassiga högre flickskolan, hädanefter sjukklassiga, och de ha därefter gått igenom högre lärarinneseminarierets treåriga kurs, många av dem också den fyraåriga, där undervisningen är fullkomligt akademiskt ordnad. Denna tid har blivit ytterst väl utnyttjad. Herr Pauli säger, att det är alldeles tydligt, att när de andra haft längre tid för sin utbildning, så måste de vara ofantligt mycket bättre kvalificerade. Det är inte alls sagt. Herr Pauli kanske erinrar sig, att då vi diskuterade skolfrågan 1927—1928 voro herrar Björck och Pauli på den linjen, att man skulle göra utbildningen till studentexamen 13-årig. Först skulle man gå igenom sex folkskoleklasser, och sedan få en vidare utbildning på 7 år, alltså tillsammans 13 år. Det fanns andra, som ville, att man skulle förkorta tiden till studentexamen till 12 år, genom att barnen redan från fjärde klassen i folkskolan skulle få komma in i en femårig realskola och sedan fortsätta på gymnasiet och därigenom vinna ett år. Tror någon, att de som gå den väg, som herrar Björck och Pauli då rekommenderade, den 13-åriga vägen, bli bättre kvalificerade och få bättre kunskaper än de som gå den väg på 12 år, som minoriteten den gången — det var en ganska stark minoritet — förordade? Jag tror att praktiskt sett så gott som alla de på området sakkunniga — det finns mycket få undantag — äro fullt ense om, att den kortare utbildningsvägen i detta fall, trots tidsförkortningen, samtidigt är den grundligare. Det beror ju mycket på, hur man organiserar undervisningen och hur man utnyttjar tiden, och inte bara på tidens längd.

Nu vill jag naturligtvis visst inte påstå, att de som utgå från högre lärarinneseminariet skulle vara likställda i lärdom med dem som ha tagit magisterexamen och kanske mera. Men jag påstår, att de äro mycket väl kvalificerade för det ändamål, som det nu är frågan om, nämligen att undervisa ungdom, särskilt kvinnlig ungdom på realskolestadiet, och långvarig erfarenhet har visat, hur verkligt förnämliga undervisningskor de i många fall varit. Det är två typer av lärdom man här har att särskilja och värdesätta. Den lärdom som man inhämtar i högre lärarinneseminariet har haft karaktären, kan man säga, till rätt stor del av en hög och mycket gedigen allmänbildning, under det den lärdom man får vid universiteten är mer utpräglad specialiserad. Där får man specialister, som kunna vara utomordentligt långt komna i den och den specialiteten, men kunna vara ganska okunniga i en hel mängd andra frågor och ämnen, som dock äro synnerligen viktiga att ha reda på och vara väl orienterad i, när man skall undervisa ungdom. Den ena typen behövs vid sidan av den andra. Det har redan påpekats av föregående talare, av statsrådet i de handlingar vi ha framför oss, och även skolöverstyrelsen har varit av sådan mening. Den anser det vara av värde, att det inte bara finns en enda typ av lärarutbildning, utan att det finns olika typer. Det har undervisningen nytta av. Att då utan vidare slopa den gamla förnämliga anstalten, det anser jag vara icke blott bryskt utan även opraktiskt och oklokt.

Jag vill beträffande värdet av den undervisning och den utbildning man får vid högre lärarinneseminariet erinra om ett sådant belysande faktum som att Selma Lagerlöf fått sin undervisning där. Hon är dock en av våra allra förnämsta kulturbärerskor. Det beror naturligtvis inte bara på den utbildning hon där fått utan på den genialiska begåvningen och annat,

*Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)*

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

men hon har dock fått sina grundläggande impulser och sina gedigna kunskaper, och över huvud mycket av vad som gjort henne till vad hon är, vid denna läroanstalt. Det synes dock innebära ett ganska gott betyg för denna institution. Ifall man fäster sig vid auktoriteter — det bör man ju inte i främsta rummet göra utan man bör tänka själv, men det skadar dock inte att höra vad pedagogiskt erfarna människor tänka — så vill jag nämna, att Värner Rydén, med vilken jag i många avseenden hade olika uppfattning, dock hade precis samma mening i denna fråga som den jag här gjort gällande. Han höll mycket på, att man inte skulle stänga vägen till lärarkallet i läroverken för dem, som kommo från högre lärarinneseminariet, och jag tror att han hade rätt. Skolöverstyrelsen — den i dessa frågor sakkunnigaste myndigheten i vårt land — ställer sig fortfarande på denna ståndpunkt, som jag tror på goda skäl. Jag tror därför, att riksdagen handlar försiktigast och klokast, om den följer herr Kvarnzelius m. fl. i deras reservation. Den föregriper ingenting, möjligheten finns alltjämt att utreda saken ur alla de synpunkter, som äro av betydelse.

Att de från högre lärarinneseminariet utgångna ännu inte utan särskild dispens få idka studier som studenter vid universiteten, det är en restriktion, om vilken man kan säga att det nog endast är en tidsfråga, när den försvinner. Det måste betraktas som något alldeles oegentligt, att personer, så utbildade som dessa äro på sina särskilda områden, i flera ämnen långt bättre än vanliga studenter, framför allt på de humanistiska områdena, och med den utmärkta språkkunskap som de ha, icke skulle få idka studier vid universiteten. Det är utan tvivel oriktigt. I vissa fall har bestämmelsen ju också redan mildrats, och de tagas emot vid vissa högskolor. Det är nog, som sagt, blott en tidsfråga, när detta blir allmänt genomfört, under förutsättning av seminariets fortsatta bestånd.

Det var den saken och åtskilligt annat i detta sammanhang, som jag tänkte på, då jag var inne på vad herr Pauli kallade en vag framställning, som man inte skulle fästa sig så mycket vid. Mycket av vad vi här debattera befinner sig för närvarande på ett förberedande stadium. Man har inte kommit så långt, att man kan fatta definitiv ståndpunkt till detaljerna ännu. I detta avseende instämmer jag fullständigt med vad herr statsrådet yttrar i början av sitt utlåtande i statsverkspropositionen, men jag tycker knappast, att det riktigt överensstämmer med vad han sedan säger, då han i vissa avseenden förklarar sig redan nu beredd på en avveckling, nämligen vad utbildningen för lärarinnekallet i läroverken beträffar.

Jag upprepar, att på sakens nuvarande ståndpunkt alla skäl tala för, att man ansluter sig till herr Kvarnzelius' reservation, som är den försiktigaste och klokaste vägen och inte föregriper någon framtida utvecklingslinje i frågan.

Häri instämde herr *Wohlin*.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Det är med den allra största tvekan jag vågar begära ordet i den föreliggande frågan. Först och främst brukar jag endast någon enstaka gång vid varje riksdag uppträda i en statsutskottsfråga, och för det andra är det ju så, att tillskyndarna av 1927 års skolreform ha vetat att skaffa sig ett monopol på den riktiga uppfattningen i skolfrågor, som gör det så gott som omöjligt för en lekman att överhuvud taget våga hysa eller i varje fall offentligen framställa en annan mening än den, som från det hållet hävdas. Emellertid ger mig erfarenheten av det fruktansvärda sätt, på vilket man har lyckats förstöra språkstudierna i de högre läroverken — både franskan och grekiskan äro ju satta åt sidan på ett sätt, som jag anser

vara ytterst farligt för vår kultur — denna erfarenhet, säger jag, har givit mig mod att tro, att även en lekman möjligen kan ha någonting att komma med och inte bara de, som inneha monopolet på den rätta uppfattningen.

Jag har med en viss förvåning lagt märke till vid min ytliga granskning av utlåtandet — jag har verkligen inte hunnit sätta mig in i saken så synnerligen ingående, ty det har ju, som herrarna veta, hänt åtskilligt under de sista 14 dagarna här i landet, som tagit intresset i anspråk — att i yrkandet i herr Wilhelm Björcks motion föreslås bl. a., att riksdagen skulle »hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande frågan om behovet av högre lärarinneseminiariets bibehållande samt för sådant fall dess organisation och uppgifter inom skolorganisationen». I punkt c) i den hemställda, vartill statsutskottet kommer, heter det, att riksdagen må »i anledning av herr Björcks ovannämnda motion (I: 45) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid prövningen av den hos Kungl. Maj:t för närvarande vilande utredningen angående högre lärarinneseminiariets organisation jämväl må vederbörligen beaktas frågan om behovet av seminariets bibehållande» o. s. v.

Nu har jag inhämtat, att sedan den 10 december 1930 vilar i ecklesiastikdepartementet en genom skolöverstyrelsen verkställd utredning i denna fråga. Jag vet, att herr Björck icke i sin egenskap av hög ämbetsman i skolöverstyrelsen har deltagit i denna utredning. Av hans yrkande vill det synas, som om han icke ens skulle haft kännedom om att denna utredning förelåg, när han skrev sin motion. I varje fall hade han väl då formulerat sitt yrkande på ett annat sätt än som skett. Jag har också inhämtat, att i den utredning, som redan ligger i departementet, undersökes även frågan om det fortsatta bibehållandet av seminariets lärarinneutbildning. Och det framtida behovet av ämneslärarinnor beräknas till följande siffror: statsläroverk 236, statens normalskola 11, kommunala mellanskolor 120, högre folkskolor 107, kommunala flickskolor 26, privatläroverk, framför allt enskilda flickskolor, 700.

Den utmärkta artikel, som min högt ärade vän herr Pauli i dag har skrivit i Socialdemokraten, synes utgå från att frågan om högre lärarinneseminiariets existens är olösligt bunden vid frågan om bibehållandet av ämneslärarkompetensen för statsläroverken. Åtminstone har jag fått det intrycket vid den mycket flyktiga blick, jag har haft tid att kasta på artikeln. Men det framgår av de meddelade siffrorna, att även om man avlyser avgångsexamen från högre lärarinneseminiariet som kompetens för statsläroverken, finns det ändå ganska många platser för de vid seminariet utbildade lärarinnorna.

Vidare vill jag hävda, att en tillfällig nedgång i tillströmningen till seminariet väl knappast kan sägas utgöra ett fullgiltigt skäl för att sätta i gång en stor och dyrbar apparat vid sidan av den utredning, som landets högsta skolmyndighet redan har verkställt. Det är nog så, att den rådande osäkerheten betyder rätt mycket för en sådan anstalt. Och dessutom äro väl inte förhållandena så farliga eller för staten så betydelsefulla ur ekonomisk synpunkt, att man inte kan vänta ett par, tre år ytterligare och se, om den återopade utvecklingen fortsätter — kanske i stegrat tempo — eller om den upphör och bytes i sin motsats. För övrigt borde det väl finnas möjlighet att släppa fram dessa utmärkt utbildade lärarinnor även på folkskollärarinnebanan. Jag är visserligen inte alls inne i saken, men det förefaller, som om de nästan skulle vara kompetenta härtill; åtminstone borde de kunna bli det med ett års utbildning vid folkskollärarseminarium. Men detta är en sak, som jag nämner bara i förbigående. Den tillåter jag mig inte ha någon åsikt om, och jag ber att ingen av herrarna skall göra sig besvär med att taga denna lilla enkla förmodan rent i förbigående till utgångspunkt för ett fullständigt förgörande av mig, ehuru det som bekant ofta brukas sådana metoder, när det gäller skolfrågor. Det är det som gör det så svårt för en lekman att yttra sig, ty om en

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

lekman gör sig skyldig till ett misstag på ett annat område, kan man taga det som ett förbiseende och tolka allt till det bästa, men så är det aldrig i skolfrågor. Där är ett enkelt misstag av en talare tillräckligt för att fullständigt döma honom och hans ingripande i saken!

Ja, herr talman, jag skulle ha lust att anföra åtskilligt mera, men jag skall inte betunga kammarens ledamöter med att låta dem åhöra en osakkunnigs vidare utläggningar i frågan. Jag ber endast att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Stadener:** Herr talman, anledningen för mig att taga till orda i denna debatt är inte att Kungl. Maj:t har föreslagit några märkvärdiga eller djupa ingripanden i högre lärarinnesseminariets tillvaro. Jag skall rekapitulera, vad Kungl. Maj:t har föreslagit förutom beviljandet av det sedvanliga anslaget. Det gäller bl. a. förhyrandet av en våning om 5 rum, en utgift på ungefär 5,000 kronor. Men seminariet tyckes för närvarande kunna umbära denna lokalutvidgning, och därmed torde väl den punkten inte längre tilldraga sig något större intresse. Vidare har i propositionen föreslagits, att man skulle successivt avveckla den fyraåriga realskollinjen för flickor med början nästa läsår förmedelst indragning av samma linjes första klass. Detta har blivit av statsutskottet utbytt mot ett annat yrkande, nämligen, att en övningsskollärartjänst vid högre lärarinnesseminariet skulle uppföras på extra stat i stället för på ordinarie. Jag har ingen anledning att uppehålla mig längre vid dessa punkter.

Vidare har i propositionen resonerats åtskilligt om högre lärarinnesseminariets uppgifter nu och framdeles, utan att Kungl. Maj:t har framlagt något förslag i ärendet men dock uttalat sig för den uppfattningen, att tiden synes närma sig, då högre lärarinnesseminariets uppgift att utbilda lärarkrafter för de allmänna läroverken gått till ända, varemot i propositionen förmenas, att det sammas uppgift för utbildande av lärarinnor för särskilt kommunala flickskolor fortfarande är av betydelse. Detta är, vad propositionen innehåller.

Sedermera har motionsvis utförligt och ingående tagits upp frågan om lärarinnesseminariets uppgift och framtida betydelse. Jag begärde ordet närmast med anledning av ett uttalande i denna angelägenhet av herr Bergman. Jag kan inte låta passera oanmärkta de ord, han yttrade om den ordinarie vägen för utbildande av lärarkrafter vid allmänna läroverk, nämligen det s. k. provåret. Han har säkerligen inte menat att uttrycka sig förklenande om den utbildningen eller dess resultat. Jag fritar honom från varje intention i den riktningen. Men det föreföll mig, som om de uttryck, han använde, skulle kunna tolkas så, och för att jag inte skall göra mig på något sätt medskyldig, vill jag, herr talman, anmäla, att jag inte delar den uppfattning om provåret och dess effektivitet, som skulle kunna inläggas i herr Bergmans ord. Denna provårsutbildning, som naturligtvis är behäftad med fel och i vilken det finnes luckor, vilka vid den, som jag hoppas, snart förestående renoveringen av provåret komma att fyllas, har tillfört och tillför alltjämt läroverken högst förtjänta krafter både på den manliga och den kvinnliga sidan. Vid provårsutbildningen av våra lärare och lärarinnor gives tillfälle till fri diskussion och till meningsutbyte både mellan handledaren och dem, som skola utbildas, å ena sidan samt mellan dessa senare inbördes å den andra sidan. Det fria och jämbördiga samarbetet mellan handledare och provårskandidater gynnar utvecklingen av personlighetens egenartade anlag för undervisarens och uppfostrarens kall. Till samma fria utveckling kommer man icke inom ett seminarium. Jag tillåter mig, herr talman, att uttala ett sådant omdöme, därför att jag själv har varit seminarieelev, låt vara i ett seminarium inom en annan gren av undervisningsväsendet, liksom jag också haft tillfälle att stå i beröring med provårsutbildningen. Den individuella lärartalangen får enligt mitt omdöme

betydligt större spelrum och utvecklar sig till en betydligt mer fruktbar faktor för den blivande lärarverksamheten genom den utbildning, som lämnas vid våra provårsläroverk, än genom den utbildning, som seminarierna, låt vara än aldrig så förträffliga anstalter i och för sig, kunna meddela. Originaliteten hos lärare och lärarinnor är en utomordentligt värdefull faktor, när det gäller att handleda ungdomen, och denna originalitet, som en och annan gång kan taga sig uttryck, vilka i lärjungens fantasi och hägkomst sedermera spela rollen av uppmuntrande minnen från skollivet, denna originalitet är enligt min tanke utsatt för alltför stora möjligheter att kvävas eller bindas vid seminarieutbildningen. Naturligtvis vet jag mycket väl, att seminariet lämnar teknik, en säkrare frågeteknik framför allt, och en större säkerhet i metodikens element än provårsutbildningen vid läroverken. Och jag föraktar ingalunda denna mera mekaniska färdighet. Men jag vågar inte sätta den i samma höga rangklass som den utveckling av lärarnas och lärarinnornas personliga originalitet, om vilken jag nyss talade.

Det vare nog sagt om detta. Möjligen kunde jag tillägga, att den konsekventa ståndpunkten för herr Bergman vore, om han till sitt yttrande fogade ett yrkande, att, eftersom lärarinneseminariet tillför läroverken en crème de la crème av kvinnliga lärarkrafter, man borde sörja för att den manliga delen av läroverkslärarna också får tillfälle att genomgå seminarieutbildning i stället för den akademiska. Den konsekvensen har han inte dragit, och jag tror inte heller att utvecklingen kommer att draga den. Naturligtvis vill jag, då jag nu osökt kommer in på detta sammanhang, inte fördölja, att jag i mera hopplösa ögonblick, när jag har övervägt den enorma automatiska tillväxten av läroverksbudgeten, verkligen har varit inne på det misantropiska resonemanget, att den tiden kanske kommer, då vårt land är så fattigt, att vi äro tvungna att skära ned kompetensfordringarna för lärarpersonalen vid realskolan och att avstå från den akademiska utbildningen för att i stället nöja oss med seminarieutbildning av både de manliga och kvinnliga lärarna vid realskolan. Men där, herr Bergman, äro vi lyckligtvis inte ännu, och jag hoppas, att vi skola slippa att beträda denna via dolorosa på uppfostrans väg!

Det är egendomligt att konstatera, att tvekan om lämpligheten att bevara status quo kommit till uttryck även inom högre lärarinneseminariet självt. Jag har här i min hand ett aktstycke, som citerar en opinionsyttring, vilken 1923 reservationsvis framfördes av ett antal inom högre lärarinneseminariet arbetande lärarinnor, en opinionsyttring, som t. o. m. gick ut på högre lärarinneseinariets avveckling. Och det tillägges, att det sätt, på vilket överstyrelsen föreslagit, att man skulle söka gjuta nytt liv i denna institution, måste betraktas som en halvmesyr, vilken säkerligen mycket snart åter kommer att aktualisera behovet av en annan lärarinneutbildning. Jag gör inte oreserverat dessa sista ord till mina. Jag önskar att få ytterligare tid att överväga problemet. Men jag har velat citera detta uttalande från lärarinneseinariets egen intimare krets. I vilket fall som helst tycker jag, att man skulle kunna vara överens om att den dubbla utbildningsmöjlighet, som nu finns för de kvinnliga lärarkrafterna vid de allmänna läroverken på realskolans stadium — den ena genom provåret och den andra genom högre lärarinneseinariet — kan icke vara annat än en ofullkomlighet. Man försöker att överskyla den genom att högt beprisa den omständigheten, att man därigenom får två typer av lärarinnor vid de allmänna läroverken. Ja, herr talman, jag har sett dessa två typer av lärarinnor i arbete vid åtskilliga av våra allmänna läroverk. Jag har nyss sagt, att jag värdesätter båda dessa utbildningslinjer. Jag värderar både de seminarieutbildade och de provårsutbildade lärarinnorna. Men jag säger, att de röra sig på så olika plan, att samarbetet dem emellan vid uppfostran och undervisning av ungdomen blir ständigt utsatt för äventyr för

Anslag till
högre
lärarinneseinariet.
(Forts.)

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

att inte säga slitningar. Jag vill inte gå närmare in på denna interiör av undervisnings- och uppfostringsväsendet i våra läroverk för närvarande, men den uppfattningen, att det skulle vara en avgjord fördel för uppfostran och undervisning att ha två så olika utbildade typer av lärare, tror jag inte delas av en allmän pedagogisk opinion.

Härtill kommer också, att den ena av dessa utbildningslinjer i ekonomiskt hänseende är mycket fördelaktigare än den andra. Den seminarieutbildade lärarinnan kommer, såvitt jag förstår saken rätt, fortare eller åtminstone billigare till sitt mål än den akademiskt utbildade. Och rättvisan i ett sådant system har jag mycket svårt att inse.

Den siste talaren yttrade åtskilligt, som glädde mig. Hans dogmatiska obundenhet av läroverksfrågans behandling och tillrättaläggande 1927 är mig synnerligen sympatisk. Jag är själv alldeles obunden i det hänseendet. Jag är alldeles inte främmande för vad som menas med dogmatik, men dogmatik på *det* området har jag inte lagt mig till med. Likaledes är jag av samma mening som han, när det gäller värnandet av levande språk och i all synnerhet det levande språk, han nämnde, nämligen det franska tungomålet. Och då han därtill fogade det för mig kära, klassiska språket grekiskan, tog han ett ännu djupare grepp i mitt hjärta, ehuru jag icke rätt förstår vad studiet av grekiskan har med högre lärarinneseminariet att göra. Jag räknar emellertid med hans värdefulla stöd för en klok bedömning i sin tid av det resultat, vartill metodiksakkunnigas undersökningar kunna leda.

Jag har — och nu börja avvikelserna från herr Örne — studerat det organisationsförslag av år 1930, som herr Thelin utförligt citerat härstädes och som är i mina händer i detta ögonblick. Detta organisationsförslag innebär inte alls, såsom reservanternas tyckas vilja giva till känna, ett yrkande på en allsidig och förutsättningslös undersökning angående högre lärarinneseminariets arbetsmetoder och framtid. För övrigt har den, som främst har undertecknat detta organisationsförslag, själv karakteriserat detta aktstycke, och hans uttalande finnes i statsutskottsutlåtandet på sidan 107, där han säger: »Den organisationsplan för högre lärarinneseminariet, som skolöverstyrelsen framlagt i sitt ovan omnämnda underdåniga utlåtande den 10 december 1930, avser endast sådana jämkningar, som kunna anses betingade dels av seminariets egen utveckling, dels och framför allt av de förändringar i det högre skolväsendets organisation, vilka tillkommit genom beslut av 1927 års riksdag eller senare.» Det är således en så hårt bunden framställning, som det någonsin är möjligt. Organisationsplanen har tagit sin utgångspunkt i 1927 års organisation av det högre skolväsendet och avser att framställa endast sådana jämkningar, som behövas för att nu bringa det högre lärarinneseminariets arbete i kontakt med denna utveckling från 1927. Jag skall kanske om ett ögonblick återkomma till denna organisationsplan, sedan jag först lämnat några siffror.

Några talare ha anfört, att behovet av ämneslärarinnor vid allmänna läroverk och vid högre lärarinneseminariet, vid kommunala mellanskolor, vid högre folkskolor och kommunala flickskolor och privata läroverk tillsammans utgör 1,200. Jag är inte i tillfälle att underkasta den siffran någon undersökning, utan jag tar den för god. Det tillägges, att för att rekrytera denna lärarinne-stam behöves en årlig utexaminering av cirka 50 lärarinnor. Låt mig nu lämna några statistiska upplysningar. Åren 1911 t. o. m. 1931. alltså under de sista 20 åren, ha provårsutbildats 241 akademiskt bildade kvinnor. Uppenbarligen har ingen av dem ännu pensionerats, men givetvis kan mer än en av dem ha lämnat lärarinnebanan till äventyrs genom döden eller också genom att övergå till annan sysselsättning, genom giftermål eller på annat vis. Jag kan inte heller lämna någon uppgift på detta antal, men så mycket vet jag, att för närvarande är det endast 63 akademiskt bildade kvinnor, som ha ordinarie tjänst

vid de högre allmänna läroverken. Om jag får lov att begagna mig av detta siffermaterial, skulle alltså omkring 75 % av de akademiskt utbildade, med provår försedda kvinnorna inte ännu hava vunnit ordinarie anställning vid våra läroverk. För närvarande ha vi bland extra ordinarie lärare vid läroverken 47 akademiskt bildade och provårsutbildade kvinnor. Det saknas icke heller kvinnliga provårsaspiranter — tvärtom. Enligt en uppgift, som är av intresse, voro helt nyligen av de personer, som voro kompetenta att få undergå provårsutbildning och som anmälde sig till detta, något mer än 50 procent akademiskt bildade kvinnor.

Om jag nu lämnar de akademiskt bildade kvinnorna så länge och håller mig till de seminarieutbildade, så konstaterar jag, att höstterminen 1930 funnos 71 seminarieutbildade utan anställning i riket. Denna grupp har säkerligen inte konsumerats utan utgör fortfarande en arbetslös skara. Om jag därtill lägger att omkring 45 akademiskt bildade lärarinnor enligt uppgift sakna anställning, så få vi en grupp, som överstiger hundratalet, fullt kompetenta, utbildade endera å seminarielinjen eller å den akademiska men utan anställning. Att ändå urgera, att högre lärarinneseminariet under alla omständigheter skulle vara av behovet påkallat för att försörja de allmänna läroverken med kvinnlig lärarkraft, finner jag vara ologiskt, mildt sagt.

Dessa förhållanden torde vara tillräckliga för att visa, att en utredning är av nöden. Var och en, som har läst propositionen, vet, att Kungl. Maj:t inte där har dragit i härad mot lärarinneseminiariets existens utan i stället har velat finna ett lämpligt verksamhetsområde för lärarinneseminiariets elever, när de ha blivit utbildade, samt undvika ytterligare konkurrens till den redan mycket stora konkurrens, vi ha vid de allmänna läroverken.

Jag övergår till en annan sida av saken. Riksdagen 1928 säger i skrivelse till Konungen: »Vid kommunala *mellanskolor* har den akademiska utbildningen allt mera tillerkänts företräde.» Därpå utvecklar riksdagen i sin skrivelse, såsom för ett ögonblick sedan herr Thelin berättat, att det vore av värde, att den kommunala *flickskolan* finge tillgodogöra sig den värdefulla pedagogiska insats, som representeras av de seminarieutbildade lärarinnorna. Alltså, mina herrar, riksdagen 1928 företog sig att reflektera över förhållandet och kom till det resultatet, att de seminarieutbildade kvinnorna inte gärna kunna ha någon framtid vid den kommunala *mellanskolan* och naturligtvis då ännu mindre vid *realskolan*, men däremot säger riksdagen 1928, att vid den kommunala *flickskolan* bör man kunna tillgodogöra sig de seminarieutbildade lärarinnorna. Och i överensstämmelse med riksdagens direktiv 1928 avfattade också Kungl. Maj:t den gällande stadgan för kommunala flickskolor, där det infördes en bestämmelse, att vid jämförelse mellan sökande, som avlagt examen vid högre lärarinneseminiariet, och övriga till tjänsten behöriga sökande, må med tillämpning av i övrigt i stadgan angivna befordringsgrunder skäligen hänsyn tagas därtill, att den vid högre lärarinneseminiariet meddelade lärarutbildningen »är särskilt inriktad på läroanstalter med det bildningsmål och de arbetsformer, som företrädas av den kommunala flickskolan». Detta är vad riksdagen har önskat och vad Kungl. Maj:t har utfört i stadgeform.

Visserligen föreligger i den organisationsplan från 1930, som skolöverstyrelsen inlämnat, så vitt jag kan läsa rätt, som utgångspunkt för hela tankegången, att man skall framför allt se till, att högre lärarinneseminiariet organiseras med tanke på »förändringar i det högre skolväsendets organisation». Men jag kan icke finna att överstyrelsen tagit hänsyn till *den* förändring av läget, som utgöres av den ökade tillgången på akademiskt bildade lärarinnor.

Överstyrelsen föreslår vidare åtskilliga reformer vid lärarinneseminiariet. I stället för treårigt seminarium skall det bli fyraårigt, folkskolan skall göras sjuårig i stället för sexårig, och — för att nu nämna även en sådan detalj, som

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Anslag till
högre
läro-
seminariet.
(Forts.)

egentligen är en sak vid sidan om vad vi i dag tala om — skolköksseminariet därstädes skall byggas ut från tre terminer till fyra terminer, och hela seminariet skall byta om namn och hädanefter heta Statens högre lärarinneinstitut.

Vad som står fast hos mig, efter det att jag läst dessa aktstycken och har hört denna debatt hittills, är, att en utredning är av nöden, en utredning efter de av riksdagen givna och uppdragna linjerna med framför allt den kommunala flickskolan såsom det mål, man håller i sikte. Det synes mig också, att utskottet har föreslagit just en sådan allsidig och förutsättningslös utredning, med iakttagande av den ändamålsbestämmelse för högre lärarinneseminariet, som riksdagen och Kungl. Maj:t redan ha fixerat. Men jag kan inte undertrycka den farhågan, att om reservationen skulle vinna riksdagens bifall, så skulle både den och i synnerhet den debatt, som här förts, lätt kunna tagas till intäkt för, att en utredning överhuvud taget icke bör verkställas. Man skall inte härfå svara, att ett uttalande i motiveringen skulle vara tillräckligt. Det är inte alls självklart, att motiveringens ordalag äro att fatta som stimulans till utredning. Tvärtom torde reservationens vägran att i klämman tala om utredning kunna tolkas som ett uttalande att ingen brådska föreligger med den ingående utredningen, utan att den, såsom en talare här yttrade, kan anstå några år framåt.

Tillåt mig tillägga, herr talman, eftersom reservationen använt det uttrycket, att en extra utredningsapparat skulle behöva tillgripas, att jag inte för min del kan inse, varför det skulle behövas någon sådan extra utredningsapparat, utan vad som behövs är ett klart uttalande från riksdagens sida, att denna sak bör undersökas på ett välvilligt och positivt sätt för att bringa högre lärarinneseminariet till den funktion, som inom undervisningsväsendet kan vara särskilt lämpat för detta seminarium. Det synes mig också vara, vad utskottet med sitt uttalande egentligen har poängterat.

Herr Pauli: Herr talman! Efter det sakrika och ingående sätt, varpå herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har belyst denna fråga, och de övertygande skäl, han framlagt för att en utredning bör vidtagas, så kan jag avfatta de repliker, jag hade tänkt avge, mycket kort.

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Örne anförande. Jag tror, att herr Örne utav sitt temperament lät förleda sig att något litet svartmåla oss representanter för skolfrågorna här i kammaren. Jag vill åtminstone personligen helt frisäga mig från den dogmatiska och inkvisitoriska utstyrelse, som herr Örne tycktes vilja behänga oss med. Jag hälsar tvärtom, alldeles som den ärade talaren på statsrådsbänken, med största glädje alla inlägg från frigjort lekmannahåll i sådana här debatter. Ty det är gunås alldeles för ofta så, att debatterna om åttonde huvudtiteln inskränka sig till en fortsättning av de skärmytslingar, som redan förts inom utskott och avdelning mellan dem, som där särskilt ha sysslat med frågorna.

Nu skall jag be att i förbigående få beröra en sak, som egentligen inte hör hit, men som herr Örne uppehöll sig vid i början av sitt anförande. Han sade, att när han ser det upprörande sätt — kanske använde han någon mindre stark glosa, det minns jag inte — på vilket skolreformen av 1927 har behandlat språkundervisningen, så finner han däri ytterligare skäl att, trots att han är lekman, uppträda som kritiker här. Jag är utomordentligt tacksam för hans intresse särskilt för franskan — det är för övrigt inte första gången, han här i kammaren har uttalat detta intresse — men jag undrar, om han inte går till överdrift, när han säger, att ställningen så avsevärt försämrats därigenom, att det har blivit färre abiturienter, som ha det ämnet med i examen. Saken är ju nämligen den, att efter 1927 har franska språket fått en fast plats på ett lägre stadium av skolan, där det saknade den förut. Det läses numera obligatoriskt från och med näst högsta realskoleklassen av alla dem, som gå till

gymnasiet, och det läses vidare i första ringen, vilket inte skedde förut. Där-
emot är det sant, att tack vare differentieringen på det högre gymnasiestadiet
händer det ofta, att lärjungarna nöja sig med dessa tre år av obligatorisk fran-
ska och inte läsa den i de två högsta ringarna; men då ha de dock studerat
ämnet i tre år, medan det under den förut gällande undervisningsformen endast
var obligatoriskt för dem i två år. Man kan alltså säga, att franskan vunnit
ett studieår, och för dem, som sedan fortsätta därmed på det differentierade
stadiet, bli säkert kunskaperna betydligt överlägsna dem, som eleverna erhö-
lo före skolreformen. Jag vill dessutom — något som även herr statsrådet nyss an-
tydde — hoppas, att den pågående revisionen av kursplaner och metodiska an-
visningar skall ge bättre möjligheter för detta språk även på det differentierade
stadiet. Men därom vet jag ingenting.

Vidare måste jag rätta ett litet misstag, som herr Örne råkat begå vid läs-
ningen av en artikel, vilken jag hade införd i Social-Demokraten i dag. Jag
har där inte alls förbundit högre lärarinneseminiariets hela existens och fram-
tidsuppgift med ämneslärarinneinstitutionen vid läroverken. Jag har ju tvärt-
om i dag i ett föregående anförande uttryckligen framhållit, att detta endast
är den *ena* sidan av saken. Även om man anser, att högre lärarinneseminarier
icke är skickat att leverera lärarekrafter till de högre allmänna läroverken, så
kan man naturligtvis, såsom herr statsrådet nyss påpekade, ha den uppfattning-
en, att det alltjämt kan ha kvar utbildningsuppgifter för andra skolor. Jag
känner mig betydligt mera skeptisk i den frågan än han, men jag har inga-
lunda ansett, att seminariets värde och uppgift står och faller uteslutande med
denna ämneslärarinneinstitution.

Herr Örne talade vidare om att vi möjligen endast bevittna en tillfällig ned-
gång av tillströmningen, och han frågade: Skola vi sätta i gång »en stor och
dyrbar apparat» på grund av denna tillfälliga nedgång? Jag tror, att man
får vara en mycket stor optimist och något mera verklighetsfrämmande än herr
Örne brukar vara, när det gäller det område, där han är fackman, nämligen
det ekonomiska, om man antar, att den nedåtgående kurvan i tillströmningen
till detta seminarium verkligen blott är tillfällig. Den ligger så djupt förank-
rad i lätt påvisbara tidsförhållanden, att man kan ingå ett ganska högt och dyr-
bart vad på att den nedgången kommer att hålla sig.

Det där om den kostsamma utredningsapparaten har redan bemötts från
statsrådsbänken. Det behöves givetvis inte alls bli någon »stor och dyrbar»
utredning. Vad som däremot säkert blir stort och dyrbart är den nybyggnad,
som kommer att bli konsekvensen av en positiv utgång av denna utredning.
Det ligger naturligtvis i riksdagens intresse att se till, att ett sådant nybygge
icke göres mera vidlyftigt och kostsamt än som verkligen är nödvändigt med
hänsyn till institutionens uppgifter. Detta ha vi också åberopat såsom ett
skäl för utredning, och jag tycker, att det är ett skäl av den natur, att det borde
appellera till just herr Örnes sätt att se på saker och ting i allmänhet.

Herr Bergman fortsatte att jämföra de seminariebildade lärarinnornas utbild-
ningstyp med de akademiskt bildades. Jag får säga, att jag blev mycket för-
vånad, när han påstod, att de unga kvinnor, som utbildas vid högre lärarinne-
seminariet, gå ut därifrån med en överlägsen allmänbildning i jämförelse med
de filosofie magistrar, som utgå ifrån universiteten. Herr Bergman tycks all-
deles ha glömt bort ett moment i dessa kvinnliga magistrars utbildning, ett
moment, som herr Bergman själv under många år har på ett säkerligen högst
värdefullt sätt bidragit till, nämligen studentexamen. Denna har alltid an-
setts medföra ett icke föraktligt mått av allmänbildning, och jag tror absolut
inte, att en person, som har tagit studentexamen och sedan avlagt magister-
examen, i allmänbildning är underlägsen en lärarinna från lärarinneseminarier.
Det förefaller mig märkvärdigt, att man kan utslunga ett sådant påstående.

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Anslag till
högre
läroämne-
seminariet.
(Forts.)

Jag vill för övrigt påminna om, att även vid seminariet förekommer en viss ämnesspecialisering. Eleverna där läsa visst inte alla ämnena lika mycket. Även där specialisera de sig på vissa fack.

Herr Bergman använde vidare, sin vana trogen, några affektbetonade överbord även i sitt senare anförande. Han varnade oss t. ex. för att utan vidare »slopa» denna institution. Men det är ju alls inte fråga därom. Det är tvärtom fråga om att noggrant *utreda* saken, och sedan är det inte alls säkert, att utredningen ger till resultat, att seminariet skall slopas. Det är inte riktigt att framställa saken på det sättet. Utskottet har aldrig intagit en sådan ståndpunkt.

Herr Bergman använde vidare det argumentet, att Selma Lagerlöf utbildats vid högre lärarinneseminariet. Ja, det är ett vackert och poetiskt argument, men hur pass övertygande det är, få vi lämna därhän. Såsom en reklam för detta seminariums utbildningsverksamhet är det ganska tvivelaktigt. Då kan man lika gärna påpeka, att Verner von Heidenstam aldrig gått i någon skola, och säga: Tänk så väldigt nyttigt det är för folk att aldrig gå i någon skola utan grunda sin bildning på privat undervisning!

Jag ser, att min vän Mauritz Hellberg nickar bifall till denna tanke.

Jag vill till sist än en gång understryka vad herr statsrådet nyss framhöll, att den opinion, som finns för en noggrann omprövning av detta lärarinneseminariums fortsatta existens, ingalunda är begränsad till det akademiska lägre, den finns även inom institutionen själv. Det har icke kommit en enda akademiskt bildad lärarinna och talat med mig i denna fråga, men det har kommit en hel rad seminariebildade lärarinnor, bl. a. sådana, som äro verksamma här i Stockholm och kunna följa seminariets verksamhet på nära håll, och de ha sagt, att de till fullo dela de synpunkter, som ha förmått utskottet att begära utredning.

Det vore bra märkvärdigt, om denna kammare skulle vilja motsätta sig en så naturlig begäran, som att denna sak underkastas den till grunden gående undersökning, som överstyrelsens utredning *icke* har inneburit.

Herr Westman: Herr talman! När man hör det sätt, på vilket de olika punkterna i detta utlåtande behandlas i kammaren, måste man säga: ej lika falla ödets lotter. Här ha vi fått en punkt behandlad med stor grundlighet och utförlighet. Debatten har uppkallat mig som specialist på den fråga, som föreligger till kammarens avgörande.

Frågan är nämligen, huruvida, när en utredning pågår hos Kungl. Maj:t, det skall vara behöfligt, att man i särskild skrivelse till Konungen ber honom observera en viss punkt, eller om det är tillräckligt, att samma önskemål framföres i motiveringen. Både i utskottets kläm och motivering är innehållet, att det skall göras en grundlig och allt omfattande utredning. Hela frågan, som skall avgöras av oss, är: skall det vara behöfligt att avlåta en skrivelse, eller räcker det att sätta en begäran om utredning i utskottets motivering? Denna fråga har givit upphov till en diskussion, som berört högre lärarinneseminariums tillvaro, verkningssätt och behöflighet, olika typer av lärarinnor o. s. v. Jag kan inte räkna upp alla stora pedagogiska frågor, som man kunnat fläta in här, undervisningen i franska och grekiska inbegripen. Man frågar sig, hur i all världen kan diskussionen vidgas på det sättet? Man beundrar herrar pedagogers förmåga att göra nyanseringar och draga konsekvenserna av alla de nyanseringar, som de lagt fram för oss med utgångspunkt från de enkla formuleringar, vilka föreligga till vårt bedömande och vårt avgörande vid voteringen.

Sakligt sett förefaller det mig, som om det vore fullkomligt likgiltigt, om man toge utskottets förslag eller reservationen, i synnerhet efter den debatt,

som här har förts. Vi ha nämligen fått höra, att herr statsrådet är benägen att göra en allt omfattande utredning.

Jag skulle inte alls ha begärt ordet med risk att förlänga debatten, om det inte varit så, att herr statsrådet gjort vissa statsrättsliga uttalanden i sitt anförande, som jag inte kan låta stå oemotsagda. Herr statsrådet sade nämligen, att han visserligen ville företaga en utredning just av det innehåll, som nämnes i reservationen — reservationen utesluter ju ingenting från utredning, ty där står, att allting som är framfört i motionen skall underkastas utredning, och herr statsrådet blir inte ett dugg bunden i sitt utredningsarbete av reservationen — men herr statsrådet uttalade, att vad som säges i en motivering i ett statsutskottsutlåtande är inte bindande för Kungl. Maj:t på samma sätt som det, som säges i en kläm. Detta är enligt min mening felaktigt. Det är dock så, att när det gäller sådana saker, som det nu är fråga om, följer av riksdagens maktställning på det ekonomiska området, att när riksdagen uttalar några önskemål i samband med beviljandet av anslag, är Kungl. Maj:t bunden att effektuera dessa riksdagens önskemål. Jag utgår för övrigt ifrån, att även om herr statsrådet skulle ansluta sig till någon statsrättslig auktoritet, som har annan mening än jag, så skulle herr statsrådet likväl kunna anse sig få tillräcklig ledning för sin utredningsverksamhet genom vad som står i en utskottsmotivering, såsom den har formulerats i reservationen.

För min del har jag ofta att i andra lagutskottet behandla framställningar från motionärer, som, medan utredning pågår, yrka att få utredningen vidgad eller ändrad på ett eller annat sätt, och som vilja ha en skrivelse till Kungl. Maj:t. Men då bruka vi i utskottet intaga en tämligen försiktig hållning för att inte belamra Kungl. Maj:t med en massa skrivelser. Skola vi i alla fall avge ett yttrande i ärendet, bruka vi framföra våra önskemål i motiveringen. Visserligen — det vill jag gärna erkänna — har en motivering i ett lagutskottsutlåtande inte alldeles samma vägledande styrka som en sådan vid ett beslut om anslag i ett statsutskottsutlåtande, men vi bruka ändå förtrösta oss på, att Kungl. Maj:t skall beakta vad som säges, och att Kungl. Maj:t gör det lika mycket, som om dessa önskemål framförts i en särskild skrivelse.

När man som jag har att många gånger uppträda och bekämpa förslag om skrivelser i det ena eller det andra ärendet, så känner man en naturlig böjelse för att gå den väg, som reservanterna ha valt, och därför skall jag, utan att inlägga den minsta sakliga differens i kammarens beslut, om kammaren följer utskottet eller om kammaren följer reservanterna, yrka bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Denna debatt har svävat så vitt ut, att det börjar bli på tiden, att den nu avslutas. Jag skall bara säga några få ord, och därvid vill jag framhålla, att det verkligen finns en skillnad emellan utskottets hemställan och reservationen, och denna skillnad består däri, att utskottet i realiteten bifallit herr Björeks motion, under det att reservationen har yrkat avslag på densamma. Det är alldeles självklart, att om man skriver en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t, så lägger man därigenom in betydligt större vikt i det, man uttalar, än om det bara står i en motivering. Står det i en motivering, så är det en sak, om vilken man anser, att den kan komma i fråga, men den har inte samma prägel av att vara någonting synnerligen behövt.

Om man nu tänker på utskottets och reservanternas ståndpunkter, så utgår utskottet ifrån, att här verkligen behövs en undersökning, huruvida seminariet i fortsättningen skall existera eller inte, men reservanterna utgå ifrån, att här finns tillräcklig utredning, och det säges klart och tydligt, att seminariet allt fort äger en uppgift. Därför vill man inte skriva till Kungl. Maj:t och säga: var så god och undersök, huruvida seminariet skall existera i fortsättningen

*Anslag till
högre
läroinstitute-
seminariet.
(Forts.)*

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

eller icke, men man har ingenting emot, att detta tages upp i samband med den övriga utredningsfrågan.

Jag måste säga, att jag inte kunde följa herr statsrådet i hans sakrika anförande. Herr statsrådet anser, att högre lärarinneseminiariets utbildning av kvinnliga lärare för statsläroverken bör anses som avslutad. Ja, det är möjligt, att så är, fastän jag vill säga, att jag personligen har den uppfattningen, att på det lägre stadiet i realskolan lärarinnor, utbildade vid högre lärarinneseminiariet, mycket väl skulle kunna fylla sin plats, och att det sålunda skulle ännu kunna finnas utrymme för dem i våra statsläroverk såsom ämneslärarinnor. Men den saken vill jag nu inte driva, och jag kan instämma med herr statsrådet däri, att man icke kan göra gällande, att seminariet är behöfligt i fortsättningen för att förse läroverken med ämneslärarinnor. Men sedan måste jag återöpa vad herr statsrådet självt säger i sitt yttrande till statsrådsprotokollet. Där säger herr statsrådet så här: »Jag bör tillägga, att jag anser seminariet hava en mycket viktig uppgift, även om detsamma ej längre skulle komma att utbilda ämneslärarinnor för de allmänna läroverken. För seminariet återstår att bidraga till fyllande av behovet av lärarinnor vid kommunala och enskilda läroanstalter, främst kommunala och enskilda flickskolor. Denna uppgift synes mig seminariet synnerligen väl lämpat att fylla, ej minst om dess organisation i vissa avseenden undergår erforderlig jämkning.»

Alltså förefaller det mig, som om statsrådet självt hade utgått ifrån den förutsättningen, att seminariet allt fortfarande behövs och att det inte kan bli tal om dess avskaffande. Att herr statsrådet sedan i alla fall anser, att riksdagen bör skriva till Kungl. Maj:t och begära, att det särskilt skall tagas under omprövning, huruvida seminariet fortfarande skall existera eller inte, har jag inte kunnat fatta anledningen till. Jag förstår inte, att det står i något sammanhang med det uttalande, som jag nyss har citerat ur herr statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet.

Sedan vill jag säga några ord till herr Björck, som sade, att jag skulle ha gett mig ut på balansgång här, vilket innebär att även de övriga reservanterna ha gjort det. Jag undrar, huruvida inte i det fallet herr Björck är i sällskap med oss, som gå balansgång. Han säger själv, att han inte alls vill utgå från att seminariet skall avskaffas, utan han förutsätter, att det möjligen kan behövas, men han vill i alla fall ha en utredning om behovet av seminariet. Det tycker jag är att balansera lika mycket som vad reservanterna göra.

Och vad herr Pauli säger om »skuggrädsla» begriper jag inte heller, ty om man anser, att en sak är självklar, så är det väl ingen skuggrädsla, ifall man avböjer en utredning om den saken, och det är väl inte första gången, det skett i riksdagens historia, att man har avböjt en sådan ifrågasatt utredning.

Jag kan inte finna annat än att alla skäl tala för reservationen, och därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till densamma.

Herr Bergman: Herr talman! Jag hade inte tänkt, att jag skulle behöva yttra mig vidare i denna debatt, men då herr statsrådet riktade sig med särskild kritik mot mig, nödgas jag svara på ett par punkter.

Han ville i sitt anförande antyda, att jag skulle ha uttryckt mig så, att det kunde uppfattas såsom ett ringaktande av provåret. Han sade visserligen själv, att han inte trodde, att detta var meningen, men att det kunde uppfattas så. En sådan uppfattning borde dock vara aldeles utesluten. Jag har själv i många år varit huvudlärare vid ett provärläroverk och haft mycket med utbildningen av både manliga och kvinnliga provkandidater att göra, och jag har den största respekt för det arbete, som där utföres, på grund av ganska intim kännedom om det. Men jag har också varit lärare vid högre lärarinneseminiariet, och jag har haft tillfälle att bilda mig en åsikt om utbildningen av de unga lärarin-

norna där, en åsikt som ytterligare stärkts genom iakttagelser, huru sådana lärarinnor ha skött sig vid skilda läroanstalter, där jag haft anledning att taga kännedom därom. Jag har således haft tillfälle att göra en viss jämförelse. Denna jämförelse har hos mig styrkt den slutsats, som jag redan förut kommit till, nämligen att det sätt, varpå den pedagogiska utbildningen sker vid lärarinneseminariet, givit utmärkta resultat. Den har det företrädet framför provårsutbildning, att de unga lärarinnorna torde känna sig bättre hemmastadda där. Det är en för dem naturligare miljö så att säga. Jag påstår därmed ingalunda, att provåret skulle vara sämre, men det är ett faktum, att det finns vissa imponderabilia, som man inte kan komma ifrån. Man kan ju lätt förstå, att när en ung kvinna kommer till ett provårsläroverk och där blir omgiven av idel eller till allra största delen manliga provkandidater, samt står under manlig handledning hela tiden och har, såsom vid Stockholms provårsläroverk varit fallet, uteslutande pojkar att pröva sin oövade undervisningskonst på, så känner hon sig mer eller mindre främmande. Det är en sak, som är alldeles naturlig. Men i högre lärarinneseminariet har hon kunnat känna sig mera som hemma så att säga. Det har fallit sig lättare för lärarinnekandidaterna där att på fruktbärande sätt samverka med kamrater, handledare och lärjungar, än det varit i provårsläroverken. Detta innebär inte någon vare sig anmärkning mot eller ringaktning av provårsläroverken, som varit och äro en god utbildningsform, särskilt för de lärare, för vilka de från början äro inställda.

Nu kan det ju hända, att vad jag här påtalat kommer att ändra sig, i synnerhet om det skulle bli så många kvinnliga provkandidater, att de en vacker dag kanske rent av bli i majoritet och kunna sätta sin prägel på anordningarna. En sådan eventualitet skulle man naturligtvis kunna tänka sig, men den har inte inträffat än och torde nog dröja. Jag håller fortfarande på, att just för utbildningen av lärarinnor har den handledning, som äger rum vid högre lärarinneseminariet, ett stort värde, som man inte bör spolia. Detta betyder icke att ej utmärkta lärarinnor även utbildas vid provårsläroverken, utan blott att dessa ej i alla avseenden äro lika anpassade för lärarinnorna. Jag vill också erinra om att provåret ju omfattar *ett* år, under det att undervisningen vid lärarinneseminariet omfattar flera år. De blivande lärarinnorna få således större övning i undervisning där än de få vid provårsläroverket.

Vidare skulle jag vilja säga några förtydligande ord med anledning av herr Paulis anmärkning, att talet om hur man skulle kunna komma till en annan ordning för lärarinneseminariet, varigenom detta på något sätt inlemmades i universitetet, var litet för dunkelt. Jag yttrade mig ju endast i förbigående därom, och det är ett kapitel, som vi inte gärna kunna närmare gå in på vid detta tillfälle. Det för oss in på ett område, som närmast hör under andra rubriker än de, som här i dag diskuteras. Jag ber emellertid endast att få erinra om att i England finns vid universiteten — jag vet särskilt, att detta är fallet vid Cambridge, men det finns ju i Oxford också — som bekant en hel del s. k. colleges och däribland även sådana, som äro speciellt avsedda för kvinnor. Det har visat sig, att dessa medfört avsevärd nytta och haft sin speciella uppgift. Jag anser visst inte, att det är onödigt och onyttigt, att studiearbetet sker gemensamt, men det ligger också en viss nytta i att det finns möjlighet att driva studier i ett särskilt college för kvinnor. Jag tänker mig möjligheten, att i framtiden högre lärarinneseminariet, på lämpligt sätt omorganiserat, kan komma att bli ett sådant specialinstitut, som kan komma att tillhöra ett universitet som en särskild anstalt, ett kvinnligt college. Detta är ju en framtidsvy, som vi inte kunna gå närmare in på nu. Men jag tror, att denna tanke är värd beaktande.

När herr statsrådet talade om skolöverstyrelsens av statsutskottet refererade utlåtande, så anförde han, att där säger skolöverstyrelsen ingenting om själva seminariets existensberättigande o. s. v., utan endast att den organisa-

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Anslag till
högre
läroplan-
seminariet.
(Forts.)

tionsplan för högre lärarinneseminariet, som skolöverstyrelsen framlagt, avser sådana jämkningar, som kunna anses betingade av 1927 års beslut o. s. v. Då ber jag att få erinra om att visserligen just på det citerade stället det endast talas om organisationsplanen, men det förhåller sig visst inte på det sättet — den föreställningen fick man dock av statsrådets framställning här — att skolöverstyrelsen inte skulle ha yttrat sig om den principiella frågan om seminariets existensberättigande. I överstyrelsens utredning förekommer en avdelning i början, som omfattar ej mindre än 10 foliosidor, där just frågan om det fortsatta bibehållandet av seminariets lärarinneutbildning diskuteras. Detta är sålunda en sak, som ingalunda är förbisedd i skolöverstyrelsens utlåtande.

Slutligen vill jag också tillfoga, att när herr Westman, vars anförande jag fann mycket sympatiskt — han kom ju till samma resultat som vi, som talat för reservationen — började tala om pedagogernas intensitet i debatten och sin beundran för deras förmåga att tänja ut en tråkig diskussion — ja, så föll ju inte precis hans egna mycket artigare uttryck, men den tanken låg kanske bakom — så kom jag att tänka på, att det finns en annan kategori av debattörer också, som kunna tänja ut en fråga och bena upp den i de subtilaste detaljer, och det är herrar jurister och statsrättsexperter. Jag började nästan, när herr Westman hållit på en stund och jag hörde en annan juris professor begära ordet, frukta att vi kanske nu övergå från den pedagogiska till den juridiska sofistiken, och den blir kanske inte roligare den, enligt flera föregående erfarenheter.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag skall först be att med ett par ord få snudda vid episoden Örne. Det gick en susning genom kammaren, som sade, att nu skulle herr Örne väcka skandal. På grund av den syndiga natur, som jag har att dragas med, vann detta mitt hemliga gillande. Men när jag sedan hörde herr Örne, måste jag ju säga mig, att ryktet var synnerligen överdrivet, ty jag kunde inte komma till någon annan reflexion än den, att herr Örne är betydligt lyckligare, när han talar om tullar.

Sedan skall jag omedelbart gå in på själva saken och bekänna, att jag för min del inte skulle bli förvånad, om kammarens ledamöter trots dessa långa debatter sutte och funderade över vad det egentligen är, man så ivrigt diskuterar här i kammaren. Jag har från början varit mycket fundersam över reservanternas ståndpunkt. Jag har resonerat som så: antingen vilja de ha en förutsättningslös utredning, och då kan det väl inte vara någonting att säga om utskottets förslag, eller också vilja de inte ha det, och då ska de väl kunna säga klart och tydligt ifrån på den punkten. Ty det kan man göra utan de långa utredningar, som vi ha fått till livs i dag. Jag kan inte heller annat än ännu en gång förvåna mig över att utskottets — majoritetens — ledamöter också ha låtit locka sig in på långa och fullkomligt onödiga utläggningar.

Jag är av den uppfattningen, att vi måste ha en utredning. Den är nödvändig, och jag skall i korthet — i största korthet för resten — ange varför. Vi ha här tre ståndpunkter: skolöverstyrelsens ståndpunkt, som delvis har underkänts av departementschefen — efter allt att döma med rätta —, departementschefens ståndpunkt, som i sin tur inte har kunnat vinna utskottets gillande — jag yttrar mig inte om med vad rätt detta har skett, men det ligger så till —, och så en tredje ståndpunkt, som omfattas av en del av ledamöterna i utskottet. Jag förutsätter, att kammarens ledamöter i alla fall ha kunnat »få kläm på» de två första ståndpunkterna. Men denna tredje ståndpunkt innebär — såsom här visserligen har sagts, ehuru mera en passant, därför att man ju inte i onödan vill köra fram med den saken — att seminariet *bör* försvinna. Man kan inte lösa den konflikt, som här finns, på det enkla sättet, som herr Westman tyckte tro, att man särskilt utreder och utvecklar bara

den ena ståndpunkten, ty det innebär den utredning, han syftar på. På så sätt löses som sagt inte konflikten, utan alla dessa tre ståndpunkter måste prövas och prövas ordentligt. Ty det finns skäl, som tala för alla tre. Och de måste föras tillsammans i en utredning och sedan komma tillbaka, värdesatta efter de förtjänster, de kunna ha, och sedan olika synpunkter ha lagts på de olika ståndpunkterna.

Det är på grund härav, herr talman, jag för min del hemställer om bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.*
(Forts.)

Herr Johansson-Dahr: Herr talman! Jag har i likhet med ett par föregående talare, herr Westman och herr förste vice talmannen, med oupphörligt stigande förvåning lyssnat till den långa diskussion, som här har förts i detta ämne. Då jag nu kommer att säga några ord, skall jag inte alls uppträda såsom skolman utan endast såsom medlem av denna kammare.

Jag måste fråga mig: ge verkligen de här föreliggande olika meningarna, sådana de äro uttryckta i betänkandet, anledning till denna diskussion? Det föreligger en motion av herr Björck om skyndsamt utredning rörande frågan om behovet av högre lärarinneseminariets bibehållande samt för sådant fall dess organisation och uppgifter inom skolorganisationen, men märk väl — och här måste jag be att få motsäga biskop Bergqvist — denna herr Björcks hemställan har icke av utskottsmajoriteten bifallits, utan utskottsmajoriteten hemställer allenast, att riksdagen i anledning av denna motion hos Kungl. Maj:t måttte anhålla, »att vid prövningen av den hos Kungl. Maj:t för närvarande vilande utredningen angående högre lärarinneseminariets organisation jämväl må vederbörligen beaktas frågan om behovet av seminariets bibehållande», någonting som ju för resten är nästan alldeles självklart. Jag kan inte med bästa vilja i världen finna någon väsentlig skillnad mellan innebörden i denna utskottsmajoritetens hemställan och den mening, som reservanterna uttala, då de i sin motivering säga, att utskottet förutsätter såsom självklart, att alla dessa spörsmål måste bli föremål för ett grundligt övervägande i samband med ett ställningstagande till den ovan omtalade, under Kungl. Maj:ts prövning liggande utredningen rörande seminariets organisation. Jag tillåter mig fråga: finns det verkligen någon reell skillnad mellan den uppfattning, som utskottets majoritet har uttalat, och den, som kommit till synes i reservationen? Man kan säga, såsom någon har sagt här, att den formulering, som utskottets majoritet givit åt sin uppfattning, är klarare. Man får veta bestämt, vad den vill, under det att man i det fallet kan säga, att reservanternas uttalande är dunklare och icke står i överensstämmelse med deras hemställan.

Nu tror jag, att, såsom förste vice talmannen nyss yttrade här, en utredning är ofrånkomlig, och vid sådant förhållande kan jag för min del icke heller se något oegentligt i att man säger detta. Det är orsaken till att jag för min del ställer mig på utskottets ståndpunkt, som jag verkligen anser vara klarare, ehuru det i grund och botten icke säger någonting annat än vad reservanterna också, att döma av deras motivering, vilja.

Men då jag sålunda ställer mig på utskottsmajoritetens ståndpunkt, så vill jag för min del klart och bestämt säga ifrån, att hos mig ligger icke bakom det yrkandet något, som man tycks i utomordentlig grad frukta för hos reservanterna, nämligen att ett ställningstagande för utskottet skulle vara ett uttryck för någon ringaktning för eller rentav fiendskap mot högre lärarinneseminarier eller seminarieutbildningen. Jag vill påpeka, att detta seminarium har haft en stor mission att fylla; det har presterat en utmärkt lärarinneutbildning, och det är naturligtvis på grund därav, som detta seminarium har förvärvat sig djupa sympatier inom vida kretsar av vårt lands befolkning. Det

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

är dessa sympatier, som nu spontant komma till uttryck mot bakgrunden av en fruktan för att man skulle vilja komma seminariet till livs.

Från min sida ligger inte något sådant bakom ett tillstyrkande av utskotts-majoritetens hemställan. Jag vill tvärtom uttryckligen erkänna de stora förtjänster, som seminariet har inlagt om undervisningen i vårt land, och för vilka vi stå i tacksamhetsskuld till denna läroanstalt. Men utvecklingen kan icke hindras. Den går sin gång över gamla, än så ärevördiga, än så förtjänta undervisningsanstalter. Jag ber, att kammarens ledamöter måtte lägga märke till ett analogt förhållande, som förekommer i fråga om folkskoleseminariet. Jag har också en gång i min ungdom gått igenom ett folkskollärarseminarium och känner till den undervisning, som där förekommer. På den tiden var det en sällsynthet, att det kom någon student till ett folkskollärarseminarium. Hur är det nu? I det förslag till ny seminarieorganisation, som ligger på riksdagens bord, äro alldeles speciella anordningar vidtagna för att bereda utrymme för så många studenter som möjligt. Med de stigande krav, som uppfostran ställer på folket och på dess lärare, är det klart, att vad som en gång i forna tider var utmärkt, förträffligt, berömvärt, under en nyare tid kommer att icke längre på samma sätt fylla måttet. Naturligtvis finns det också andra omständigheter, som medverka härtill. Utvecklingen har fört med sig, att studentutbildningen tränger undan seminarieutbildningen i ganska väsentlig omfattning. Det är samma företeelse vi stå inför beträffande högre lärarinneseminariet. Det kan inte hjälpas, att den mindre omfattande utbildning, som seminariet ger åt sina lärjungar, i det långa loppet inte kan hålla stånd i konkurrensen med den grundligare utbildning, som akademierna ge åt läraradepterna. Det är detta förhållande, som ligger bakom den diskussion, som har förts här om värdet av seminariebildningen i jämförelse med den akademiska bildningen. Det hjälper inte, att man har stora sympatier för seminariebildningen. Den är dömd att i längden trängas undan i viss mån av den akademiska bildningen. Jag tror visst icke, att tiden ännu är mogen för något avskaffande av det högre lärarinneseminariet, men det kan hända, att något sådant i framtiden blir en av omständigheterna påkallad åtgärd.

För mig synes det, som om hela denna diskussion varit ganska överflödig. Den har knappt någon annan förklaringsgrund än den, som ligger i det gamla latinska ordspråket *principiis obsta*, d. v. s. man har blivit så rädd för en antydan i det föreliggande betänkanudet, att man uppkallat alla krafter till försvar för en organisation, som man genom majoritetens hemställan ansett hotad, ehuru något sådant hot i verkligheten efter mitt förmenande alls icke föreligger.

Utän att i ringaste mån underskatta eller missakta seminarieutbildningen, så finner jag i det förevarande läget rimligast och riktigast att följa utskottets majoritet.

Herr Pålsson: Herr talman! Ecklesiastikministern hade ett yttrande under debatten, som jag för min del anser vara mycket belysande för vad som ligger bakom denna fråga. Han talade nämligen om konkurrens om lärarbefattningar. Det är naturligtvis den, som ytterst ligger bakom de mångordiga föredragen här. Ty det är ju så, att de akademiskt bildade lärarinnorna ha funnit det vara illa ställt med möjligheten att få platser vid läroverken, och då ha de vänt sig mot de konkurrenter, som skulle kunna tänkas taga platserna, och vilja försöka beskära dessa konkurrenters rätt. Hade det nu stannat vid vad ecklesiastikministern talade för, nämligen att platserna i de högre allmänna läroverken skulle förbehållas de akademiskt bildade lärarinnorna, så kunde man till nöds ha varit med därom, men den Björeskska motionen strävar betydligt längre, ty där säges det, att det skall utredas, om högre lärarinneseminariet överhuvud

taget skall bibehållas. Jag menar, att skulle kammarens beslut bli att följa utskottet och detta Björckska uttalande, så är det ju ett förhandsuttalande, att utredningen avser, att högre lärarinneseminarieret skall tagas bort. Här är inte ens sagt, att det skall vara en förutsättningslös undersökning, utan kvar står allt det abrupta i den Björckska punkten, huruvida överhuvud taget seminarieret bör bibehållas. Skulle ett sådant beslut fattas, så menar jag, att det skulle kunna hända, att skrämelsen blir så stor bland eventuellt nytillträdande elever till högre lärarinneseminarieret, att det under utredningstiden skulle bli ytterst få ansökningar om inträde dit. Skulle så hända, är det klart att herr Björck har segrat, ty skulle det om ett par år, då utredningsresultatet föreligger, visa sig, att man vid högre lärarinneseminarieret har få elever i de lägsta klasserna, så skulle det naturligtvis ytterligare styrka den åsikten, att högre lärarinneseminarieret som lärarinneutbildare saknar förutsättningar.

Vad är då innebörden i ett borttagande av högre lärarinneseminarieret? Jo, det innebär, att de akademiskt utbildade lärarinnorna skulle få ensamrätt för framtiden att söka vid alla de andra lägre högre skolorna, om jag så får säga, nämligen samskolor, högre folkskolor, kommunala flickskolor, enskilda flickskolor m. m. På intet sätt är här bevisat av någon av talarna, som uppträtt, att vinsten ur lärargärningens synpunkt skulle vara stor, om de akademiskt bildade lärarinnorna finge alla platserna vid landets undervisningsanstalter, att detta skulle vara tillräckligt skäl till att taga bort högre lärarinneseminarieret, utan tvärtom är här vittnat från många håll, att de olika lärarinnekategoriernas lärargärning är ungefär jämgod. I det ena fallet söker man bevisa, att de akademiskt utbildade lärarinnorna ha högre allmänbildning, och i det andra fallet säga förespråkarna, att de från högre lärarinneseminarieret utexaminerade ha bättre kunskaper i språk och framför allt bättre pedagogisk utbildning. Det kan således ömsesidigt väga upp vartannat. I dessa högre folkskolor, kommunala flickskolor, enskilda skolor och samskolor o. s. v. är det naturligtvis bra att fortfarande ha tillgång till från högre lärarinneseminarieret utexaminerade elever.

Om man tänker sig, att utvecklingen leder till, att högre lärarinneseminarieret skulle upphöra, så bli de ekonomiska konsekvenserna av detta så betydande för kommuner och stat, att det väl inte ens förslår med en miljon kronor om året i ökade löner i händelse de akademiskt utbildade lärarinnorna skola ombesörja all lärarinnegärning i detta land. Jag anser, att de utgifter, som där hota, äro så pass skrämmande, att man nu inte bör följa utskottet på den Björckska motiveringen utan följa reservanterna. Det är klart, att detta ärende blir utrett i alla fall. Men om man följer reservanterna, uttalar man sig inte för den Björckska satsen, som man gör, i händelse man följer utskottet.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr **Reuterskiöld**: Jag begärde ordet, då en ärad talare på östgötabanken fällde några yttranden angående skillnaden mellan bundenheten för Kungl. Maj:t av de uttalanden, som göras i motiven, och de uttalanden, som göras i en skrivelse. Det är inte alls min avsikt att gå in på någon analys av frågan om denna skillnad i allmänhet. Jag vill nu endast för min del göra en reservation med avseende på skillnaden mellan ett uttalande i motiveringen och ett uttalande i en skrivelse och skall endast hålla mig till föreliggande fall: en skrivelse med begäran om utredning angående viss fråga. Jag vill då uttala såsom min mening, att *varken* skrivelsen *eller* motiveringen binder Kungl. Maj:t det allra bittersta.

Beträffande den föreliggande frågan vill jag dessutom säga, då jag har ordet, att det förefinnes en skillnad mellan reservationen och utskottets uttalande, som ju var och en kan se, om han tittar på saken. I punkten c) har ut-

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

skottet gjort en framställning i anledning av en viss väckt motion. I reservationen har under punkten c) hemställts, att samma motion i vad den avser det, som utskottet där har upptagit, icke måtte föranleda någon åtgärd ifrån riksdagens sida, d. v. s. i den här utredningsfrågan. Om man skulle hålla fast vid att både reservationen och utskottsutlåtandet avsetts att ha samma innebörd, skulle i tredje punkten (punkten c) både av utskottet och i reservationen ha sagts, att man funnit herr Björcks ovannämnda motion i detta avseende genom det föregående besvarad, men om man tänkte direkt avslå den, är det en realskillnad mellan reservationen och utskottsutlåtandet. Bifalles reservationen, har riksdagen tagit ståndpunkt *mot* en allsidig utredning rörande behovet av lärarinneseminiariets fortsatta existens. Går man på utskottets linje, har man icke tagit ståndpunkt till frågan om seminariets fortsatta existens, men man har gått in för att frågan skall utredas.

Det är därför, herr talman, som jag ansluter mig till utskottets utlåtande och yrkar bifall till detsamma.

Herr Örne: Herr talman! Det förvånar mig ingalunda, att jag fick ett underbetyg av herr förste vice talmannen beträffande mina insikter på det förevarande området och på mitt sätt att tala i frågan. Jag gjorde emellertid i mitt anförande så många reservationer och uppträdde så ödmjukt som en enkel lekman, att jag inte kände mig synnerligen träffad av reprimanden.

Däremot måste jag ge herr förste vice talmannen ett synnerligen högt betyg för den framstående skicklighet, med vilken han städe talar i alla frågor, i vilka han yttrar sig, och särskilt i denna fråga. Han börjar med att resa upp ett par fasta stolpar, och mellan dessa knyter han med en oemotståndlig logik och under synnerligen eleganta former ett nät, som han fascinerar kammarens ledamöter att gå fram emot och fastna i. Det gjorde han i denna fråga också genom att uppställa tre olika alternativ eller — jag minns inte riktigt — kanske var det bara två med det ena delat i två underalternativ av vilka blott ett kan godtagas. Jag låter emellertid inte locka mig av hans skicklighet. Jag går helt enkelt utanför pålarna och fastnar således inte i nätet.

Jag framställer i stället den frågan: vad i all världen inträffar det för skada, om riksdagen nu inte skriver och begär utredning? Lider svenska staten någon skada? Lider pedagogiken någon skada? Lida enskilda människor någon skada? Jag tror inte, att det uppstår någon större skada genom ett uppskov med denna fråga än det gör med så otaligt många andra frågor, som minsann ett ämbetsverk får vänja sig vid att få uppskjutna.

Det hotades ifrån herr Pauli med att vi skulle tvingas att kosta på ett mycket dyrt nybygge, om riksdagen inte skrev just nu. Ja, men det är väl inte någon människa, som tror, att man framlägger förslag om ett nybygge, innan frågan om institutionens vara eller icke vara är klar. Visserligen var det vanligt för några år sedan, att man smällde upp dubbelseminarier, som sågo ut som Stockholms slott i fråga om storlek och utrustning, vilka nu visat sig vara så stort tilltagna, att man måste lägga ned gamla institutioner i åldriga lärdomsstäder, där ungdomen varit van att samlas för sin utbildning sedan hedenhös, för att kunna fylla de stora lokalerna, men i en sådan snara hoppas jag, att vi inte skola falla en gång till. Därför håller jag för sannolikt, att om det verkligen är så, att statens högre lärarinneseminarium inte kan draga sig fram i sina, som jag vet, mycket enkla, anspråkslösa och tränga lokaler, får man väl, innan man vidtager åtgärder, verkställa all nödig utredning och i samband med byggnadsfrågan framlägga den. Jag finner, att ingen som helst skada inträffar, om vi låta bli att bifalla statsutskottets hemställan och i stället gå på reservanternas linje, och åtminstone i byggnadsfrågan tror jag, att jag har en säkert

grundad uppfattning, eftersom den inte är olik de områden, med vilka jag brukar syssla.

Jag vidhåller mitt yrkande.

*Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)*

Herr Björck, Wilhelm: Jag skall bara, herr talman, i största korhet — eftersom herr Örne lät så tvärsäker i sina sista påståenden — be att få svara i all anspråkslöshet på frågan: lider staten någon skada, om inte en utredning kommer till stånd?

Det beror naturligtvis alldeles på hur man bedömer sparsamhetsbehovet. Om man anser det rimligt, att för utbildning av de 16 elever, som för närvarande ingå i första klassen, och det föga större antal, som befolkar klasserna 2 och 3, det skall finnas anställda en rektor och 9 lektorer, att det dessutom skall finnas en övningsskola med 7 klasser, en med 4 klasser och en med 6 klasser och att staten skall offra mellan 300 å 400 tusen kronor om året, så kan man naturligtvis — men endast då — säga, att staten inte lider någon skada.

»Men lida enskilda människor skada?» frågar herr Örne vidare. Ja, den frågan nödgas man tyvärr besvara med ja. De elever, som lockas in på banan i den tron, att de uppnå en viss kompetens, få nämligen i realiteten denna starkt begränsad, därför att de ha akademiskt utbildade kamrater i alltjämt växande antal att kämpa mot i konkurrensen och komma därigenom att bli lidande. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nyss klargjort, att det år 1930 fanns inte mindre än 71 seminarieutbildade lärarinnor utan anställning.

Om man sålunda inte har alltför god råd — detta gäller både enskilda och staten — bör man besvara de av herr Örne framställda frågorna på det sättet, att det ur alla synpunkter är nödvändigt, att en utredning kommer till stånd, och detta har i själva verket icke från något håll bestritts. Reservanterna ha också medgivit, att de önska utredning, men de dölja sin önskan i en motive-ring, som faller bort i riksdagsskrivelsen.

Skall man emellertid ha ett seminarium, bör man bestå tillfredsställande lokaler och en tillfredsställande utbildning. Herr Örne synes vilja gå in för, att seminariet skall tillsvidare fortleva på svältkost, men det kan jag inte vara med om. Antingen skall man ha kvar läroanstalten och ordentligt tillgodose dess behov, eller också skall man ordna lärarutbildningen på annat sätt.

Herr Örne: Jag måste uttala min stora förvåning över de oerhörda kostnader, som undervisningen måtte draga här i landet, när undervisningen för 16 elever i en enda seminarieklass kan kosta 400,000 kronor om året enligt herr Björck. Är denna uppgift riktig, då menar jag, att skolöverstyrelsen bör ha utmärkta möjligheter att åstadkomma stora och för staten betydelsefulla besparingar på undervisningsanslagen.

Herr Westman: Tror verkligen någon av kammarens ledamöter, som åhört denna debatt, att det blir någon som helst skillnad på omfattningen av den utredning, som kommer att verkställas, ifall vi taga utskottets förslag eller om vi taga reservationen?

Sedan skulle jag bara vilja säga med anledning av diskussionen om viljans frihet hos herr statsrådet, att jag tror nog, att statsrådet klarar sig bättre för anmärkning ifrån konstitutionsutskottet, om statsrådet anser sig böra följa riksdagens direktiv litet mera noggrant än vad den ärade talaren på Upplands-bänken ansåg vara tillrådligt.

Anslag till
högre
lärarinne-
seminariet.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen: Ja, herr talman, på herr Örnés många vackra saker kan jag, uppriktigt sagt, ingenting svara. Jag är stum. Men jag känner på mig, att han samlar glödande kol på mitt huvud, som för övrigt redan börja i någon mån att hetta. Emellertid vill jag säga direkt till herr Westman, att om det är på det sättet, att utredningen inte blir annorlunda, om man går på utskottets eller reservanternas linje — varför bråka då reservanterna?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Kvarnzelius* och *Bergqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 140, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 141—160.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkten 162.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 163.

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Oscar Olsson* (I: 29) och den andra inom andra kammaren av herr *F. Månsson* i Furuviik och fru *Olivia Nordgren* (II: 49), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att, i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser, på grundval av 1927 års skolsakkunnigas och skolöverstyrelsens förslag och med beaktande av i motionerna framförda synpunkter, medgiva de kommuner som så önskade att upprätta fyraåriga praktiska realskolor på den sexklassiga folkskolan, fristående eller i samband med de redan befintliga allmänna realskolorna; samt att ett anslag om 1,000 kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande av åtgärder för anordningar av

praktisk realexamen vid under nästa år eventuellt upprättade praktiska realskolor.

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå herr Oscar Olssons samt herr Månssons i Furuvik och fru Nordgrens berörda motioner (I: 29 och II: 49).

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Olof Olsson, Oscar Olsson* och *Björck* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av herrar Oscar Olssons och Månssons samt fru Nordgrens berörda motioner (I: 29 och II: 49), dels medgiva, att i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser kommuner, som så önskade, finge upprätta fyraåriga praktiska realskolor på den sexklassiga folkskolan, fristående eller i samband med de redan befintliga allmänna realskolorna, dels ock besluta, att sådan praktisk realskola, som nyss sagts, skulle åtnjuta statsunderstöd i enlighet med de grunder, som gällde för yrkesbestämd högre folkskola.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Om vi se på ungdomsskolorna här i landet — jag tänker då på skolan ovanför den egentliga barnskolan — torde intet kulturland kunna skryta med så fina ungdomsskolor som våra i fråga om att locka ungdomen ifrån det praktiska arbetet in på de teoretiska levnadsbanorna. Hela vår ungdomsskola syftar praktiskt taget till att man skall ha bort den begåvade ungdomen ifrån det produktiva arbetet till kontorsstolarna, till skrivstolarna och till ämbetsverken, och detta i all synnerhet, skulle man kunna säga, efter skolreformen av år 1927. Denna skolreform avsåg nämligen visst icke att öppna möjligheter till ytterligare utbildning och icke heller ytterligare allmänbildning för den ungdom, som skulle kvarstanna i arbetar- och jordbrukarklassen, utan den avsåg att öppna större möjlighet för de barn i arbetar- och jordbrukarklassen, som ville överge sina fäders sysselsättningar och komma in i ämbetsverk, komma in på skivvarbanan eller på den lärda banan.

Vad är resultatet av detta förnämliga ungdomsskoleväsen här i vårt land? De sakkunniga och skolöverstyrelsen ha mycket koncist sammanfattat det elände för vårt lands vidkommande, som uppstått på grund av en så lagd ungdomsskola. De sakkunniga ha i sin undersökning visat, hurusom den nuvarande realskolan medför en olycklig överproduktion av folk, som söker sig till statens verk och slutligen i stor utsträckning hamna på platser med rätt okvalificerat och dåligt betalt kontorsarbete, under det att en visserligen ej »högre» men mera praktisk utbildning skulle ha gett dem goda utsikter både på de tekniska arbetsområdena i statens verk och, framför allt, på vissa poster i industriell eller merkantil verksamhet. Ett av de exempel, som de sakkunniga framdraga, är ett bland de mest avskräckande exempel man överhuvud taget kan finna, och det är det, att antalet sökande till fem postexpeditörkurser under senare år, vid vilka endast 30—37 sökande kunde antagas, varierat mellan 343 och 645. Så ser det ut tack vare vår ordning i realskolan!

Vad säger skolöverstyrelsen i denna fråga? Jo, den säger mycket beskt ifrån att på grund av vårt sätt att ordna realskolan »uppstår lätt ett sken, att det praktiska arbetet lämpar sig för dem, som sakna intellektuella eller ekonomiska förutsättningar att genomgå en utbildning, som berättigar dem till inträde på andra, mera ansedda levnadsbanor». Denna vår utmärkta skola, den är således så lagd, att det, enligt skolöverstyrelsen, är de, som ha intellektuella eller ekonomiska förutsättningar, som söka sig ifrån den praktiska utbildningen. Icke bara i de mera välsituerade hemmen utan även i de mindre burgna hemmen vill man bereda barnen en »bättre» uppfostran, vilket fattas liktydigt med en teoretisk utbildning. Med andra ord, rekryteringen till det praktiska,

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.
(Forts.)

produktiva arbetet lider kvalitativt av denna undervärdering, som alltså, om också i betydligt mindre grad än tidigare, kommer detta arbete till del, och »detta icke minst på grund av den skarpa klyvning i utbildningsvägarna, som vårt undervisningsväsende i förevarande avseende företer».

De ansvariga myndigheterna äro överens om att vårt folk befinner sig i en synnerligen olycklig situation, då det gäller tillgodoseendet av utbildningen för de praktiska levnadsbanorna här i landet på grund av det sätt, varpå våra ungdomsskolor i allmänhet äro lagda.

Har då icke riksdagen haft tillfälle att säga sin mening i detta fall? Jo, 1927, då skolreformen genomfördes, yrkades det i manstarkt väckta motioner på en snabb utredning rörande möjligheten för praktisk bildning vid våra ungdomsskolor. Utredningen blev äntligen färdig i fjol, och skolöverstyrelsen yttrade sig också i fjol om utredningen. Nå, Kungl. Maj:t? Jo, Kungl. Maj:t ansåg frågan inte vara av den vikt och betydelse, att Kungl. Maj:t brydde sig om att lägga fram den för riksdagen. Riksdagen kan tydligen i detta fall säga vad den vill — Kungl. Maj:t har i sin makt att helt enkelt stoppa upp frågan, även sedan den blivit utredd och myndigheterna avgivit sina yttranden.

Vad har nu statsutskottet gjort vid denna fråga? Statsutskottet har inte ens läst handlingarna ordentligt. Det kan man märka därav, att statsutskottet säger, att »i sakens nuvarande läge och i betraktande av att förhållandena näppeligen kunna anses lämpade för omfattande organisatoriska nybildningar, som kunna medföra ökade kostnader för det allmänna», avstyrker utskottet motionärernas hemställan. Motionen avser visst icke sådana omfattande organisatoriska omändringar, som kunna förorsaka ökade utgifter för det allmänna. Motionen avser helt enkelt, att de bästa av de yrkesbestämda högre folkskolor, som vi nu ha, skola få lov att — där kommunerna så vilja — övergå till praktiska realskolor, för att man under den fortsatta utredningen skall ha tillfälle att experimentera och se vad man kan vinna på den vägen. Det skulle inte kosta staten ett öre, och det skulle kosta kommunerna mycket litet, om ens något alls.

Till reservationen har fogats det kravet, att de anslag, som dessa högre folkskolor nu ha, skulle i stället få användas till sådana praktiska realskolor, sådana försöksskolor.

Varför skall då denna sak göras nu? Jo, därför att den egentligen skulle ha gjorts för länge sedan! De uttalanden av de sakkunniga och av skolöverstyrelsen, som jag citerat, visa ju, att det varit en olycka för landets näringsliv, att saken inte varit ordnad redan tidigare. Nu ha vi dessutom att räkna med den permanenta ungdomsarbetslösheten, som vi ganska litet kände till år 1927. Hur är det ställt för ungdomen efter slutad folkskola? Jo, de unga få plats såsom springpojkar eller få sysselsättning med annat okvalificerat arbete, men efter några år, då de inte kunna användas på dessa platser och då de måste ha större inkomster, avskedas de, d. v. s. vi ha en sådan ordning, att vår ungdom korrumpas såväl i fråga om sin arbetskunskap som naturligtvis även moraliskt genom den arbetslöshet, som nödvändigtvis måste följa med ett sådant system. Jag har ingenting emot att Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen utreda hur mycket som helst och utreda, ända tills de allra högst ställda byråkratiska anspråk kunna ha blivit tillgodosedda. För allt i världen, det må vara hänt, och denna utredning kan vara bra, men gör något under tiden! Vårt folks näringsliv och vårt folks andliga hälsa förbättras inte genom utredningar. När nu skolöverstyrelsen efter sin utredning i denna fråga kommit fram till det resultatet, till vilket den kommit, och då det inte kostar det allmänna något, tycker jag det vore rätt märkvärdigt, att riksdagen, som i andra fall visat sig angelägen att göra pedagogiska experi-

ment, nu på denna viktiga punkt helt enkelt skulle avböja att göra någon-
ting.

Den reservation, som fogats till punkten 163 i det förevarande utlåtandet, går endast ut på att lämna rätt till de kommuner, som så önska, att upprätta eller förändra sin förutvarande, yrkesbestämda högre folkskola till praktisk realskola och att, i den mån Kungl. Maj:t finner, att detta går för sig, dessa skolor skola få bibehålla de anslag, som de nu ha. Naturligtvis finns den möjligheten öppen i och med detsamma för de kommuner, som så önska, att i sin nuvarande allmänna realskola inbygga en sådan yrkesbestämd högre folkskola — det kan ingen hindra nu — som får karaktären av praktisk realskola. Även ur den allmänna realskolans synpunkt skulle det vara av stor betydelse att komma fram till en sådan utveckling. Här ha vi runt om i vårt land lilleputtskolor på 4 klasser under rektor och ordinarie lärare, lilleputtskolor, som icke kunna ordentligt utrustas för att ge den bildning, som de avse att ge. Men i och med att kommunerna skulle intressera sig för den praktiska bildningen för den stora del av barnen, som inte kan komma att få gå igenom den nu allmänna realskolan, så att denna stora del av barn skulle knytas till den allmänna realskolan i de praktiska ungdomsskolorna, skulle dessa lilleputtskolor gå upp i större skolor med lärarresurser av den art, att det skulle kunna bli ett annat resultat även i fråga om den allmänna bildning, som de nu avse att ge.

Huvudsaken är emellertid, att vi här i vårt land ha dröjt för länge, och vi kunna inte utan allvarlig skada för vårt folk dröja en enda dag längre i fråga om anordnande av bildningsvägar för den stora delen av vår ungdom, som skall ägna sig åt praktiskt arbete, och därför, herr talman, ber jag få yrka bifall till min reservation.

Herr Bergqvist: Herr talman! Herr Oscar Olsson har talat många och behjärtansvärda ord om den praktiska undervisningen i våra skolor, men behovet därav är en sak som utskottet inte har bestritt, utan utskottet säger, att utskottet »i likhet med motionärerna anser detta spörsmål vara av stor betydelse». Utskottet säger likväl på samma gång, att det »förutsätter, att Kungl. Maj:t icke underlåter att ägna frågan sin uppmärksamhet och, när tidsomständigheterna det medgiva, samt en antaglig lösning av frågan kunnat erhållas, förelägger riksdagen förslag i ämnet». Detta är den vanliga väg man brukar gå, då det gäller reformer i fråga om skolväsendet. Utskottet fortsätter emellertid: »I sakens nuvarande läge och i betraktande av att förhållandena näppeligen kunna anses lämpade för omfattande organisatoriska nybildningar, som kunna medföra ökade kostnader för det allmänna, synes det utskottet icke vara tillrädligt, att riksdagen vidtager någon åtgärd i den av motionärerna ifrågasatta riktningen.»

Nu har herr Olsson framhållit, att det egentligen är fråga om att inbygga den praktiska undervisningen i befintliga realskolor, men det står i reservationens kläm, att även »fristående» praktiska realskolor må kunna upprättas. Att vidtaga en sådan åtgärd endast på enskild motionärs framställning är väl ändå kanske litet äventyrligt.

Jag skall icke upptaga tiden med att gå vidare in på spörsmålet, utan yrkar med dessa ord bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandler: Herr talman! Jag har instämt i denna motions syfte. Då man skrivit på en växel, bör man ju, i varje fall om man händelsevis råkar befinna sig på ort och ställe vid förfallotiden, göra sitt till för att inlösa den. Det är anledningen, varför jag begärt ordet. Att jag instämt i denna motions syfte, beror på att efter mitt förmenande berör den i själva verket en hjärt-

*Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.*
(Forts.)

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.

(Forts.)

punkt, kanske inom kort en livsfråga beträffande demokratiens skolväsende. År 1927 genomfördes den s. k. stora skolreformen. Det framhölls redan då från åtskilliga håll — jag tillhörde dem — att hur mycken vikt man än lägger på skolans organisationsform, finns det något, som är viktigare, och det är skolans innehåll. Den motion, som här framlagts, berör den sidan av saken.

Jag skulle vilja säga, att det är två principer, som man måste tillämpa i ett demokratiens skolväsende. Den ena är den, att det icke får finnas klasskolor. Men samtidigt som man säger: »Ingen klasskola», bör man tillägga: »men skola för alla klasser», eller rättare sagt för alla sorter av nyttigt folk i samhället. Det är denna sida av saken, som beröres i den nu behandlade motionen.

Det första har lett till uppbyggandet av enhetsskolan. Jag hör till dem, som med glädje och övertygelse medverkat till det beslutet, men liksom många andra av dem, som medverkade till detta beslut, har jag ända från den tidpunkten varit medveten om att det finns någonting, som kan vara viktigare än enhetligheten i ett system, och det är att kunna tillgodose mångsidigheten i fråga om behov. Och för att tillgodose mångsidigheten i fråga om behov på skolväsendets område får man lov att bygga upp skolväsendet i samhället så, att alla grupper inom samhället få för sin verksamhet tillfälle till en högre utbildning, än samhället förut kunnat ge.

Nu är det tyvärr en mycket vanlig föreställning — och det är denna osunda och ännu så allmänt utbredda vanföreställning, som man måste söka bekämpa — att högre utbildning ej kan betyda något annat än att man klättrar några pinnar högre upp på den gamla lärdomens trappstege, som vi ärvt från ämbetsmannastaten och som passade bra för dåtidens förhållanden. Men, mina herrar, i ett modernt samhälle kan det ej få finnas bara en enda sådan trappstege att klättra uppför, då det gäller högre eller lägre grad av utbildning. Det måste finnas trappstegar för olika sorter av samhällsnyttig verksamhet. Det är den synpunkten, som ligger bakom den riksdagsskrivelse, som beslöts i samband med den stora skolreformen, nämligen att man önskade få fram förslag om en s. k. praktisk realskola, som skulle ge ett högre utbildningsmätt, icke åt dem, som vilja klättra vidare för att skaffa sig kompetens exempelvis för det höga ämbetet att skriva rent på maskin i statens verk, utan för att arbeta såsom jordbrukare eller industriarbetare i vanlig produktiv verksamhet. Denna riksdagens begäran har ännu ej lett till resultat, och det är bakgrunden till denna motion.

Nu kan jag gott förstå vissa betänkligheter, som ha föranlett utskottet att här skriva ett avstyrkande betänkande. Jag kan väl förstå, att man drager sig för att binda riksdagen vid ett principbeslut om något, som man tycker är en ny organisationsform på skolväsendets område. Jag kan lika gott förstå betänkligheten mot att fatta ett beslut, som ikläder statsverket okända kostnadsbelopp. Men jag tror för min del, att här finns det en väg att tillgodose det, som förefaller mig under alla förhållanden vara befogat i motionärernas önskemål, nämligen att man någon gång skall gå till ett förverkligande av 1927 års riksdagsskrivelse. Min enkla fundering är den, att om det förhåller sig så — och det har sagts mig bestämt från fullt sakkunnigt håll — att det redan nu finnes några, åtminstone ett par yrkesbestämda högre folkskolor, som äro särskilt väl lämpade att användas såsom grundval för ett experiment, varför då icke gå till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t lägger fram förslag om, efter en undersökning av vilka skolor som lämpa sig för detta, att dessa skolor bli omvandlade till praktiska realskolor? Jag skulle vilja inskjuta det önskemålet, att vid en sådan prövning man måtte ånyo begrunda, om det verkligen är nödvändigt att göra dessa praktiska realskolor så teoretiskt betonade som skolöverstyrelsen vill göra dem. Jag tror, att vi ha förfärligt svårt här i landet att lösgöra oss från den föreställningen, att mera vett och högre utbildning

ej kunna bestå i annat än att man läser flera kurser i det ena eller andra läsåmnet. Det vore mycket nyttigt, om man ville titta på den saken en gång till.

Jag säger alltså, att det finns ett par anstalter, som ägna sig väl som underlag. Dessa ha redan sitt statsunderstöd. Det är icke fråga om att skapa nya statsutgifter på detta område. Man skulle alltså be Kungl. Maj:t till en kommande riksdag lägga fram förslag om att dessa nu befintliga skolor måtte omvandlas till praktiska realskolor på grundval, efter någon förnyad prövning, av den utredning, som redan har skett inom skolöverstyrelsen. Jag förstår mycket väl, att riksdagen är obenägen att fatta beslut, i varje fall ett beslut, som binder vid några större konsekvenser, utan att ett sådant ärende varit förberett av Kungl. Maj:t och framlagt i den ordningen. Men, mina herrar, Kungl. Maj:t är ju ett abstrakt begrepp, och den konkreta verkligheten är ju alltid en tillfällig regering. Denna konkreta verklighet fungerar ibland bra, ibland illa och ibland icke alls. Vi, som ha skrivit på denna motion, ha en liten misstanke, att just i detta ärende fungerar denna högsta mänskliga institution mycket litet för tillfället, och därför ha vi ansett det önskvärt att göra en påminnelse om denna för skolväsendets framtid i vårt land synnerligen viktiga angelägenhet.

För min del kan jag ej riktigt förstå, varför det ej kunde finnas en väg till sammanjämkning mellan utskottets ståndpunkt och reservanternas. Om man verkligen vill reflektera på den linjen, tillåter jag mig göra ett förslag. Mitt yrkande är följande: att kammaren må i anledning av herrar Oscar Olssons och Månssons samt fru Nordgrens motioner I: 29 och II: 49 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för 1933 års riksdag framlägga förslag angående ombildning till praktiska realskolor av sådana statsunderstödda, yrkesbestämda högre folkskolor, vilka kunna befinnas omedelbart därtill lämpade. Vi lägga därmed i Kungl. Maj:ts hand både frågan om vilka som kunna vara lämpade för det och frågan om innehållet i den kursplan, som skall förekomma vid dessa anstalter, och det blir tillfälle för riksdagen ett följande år att pröva denna sak. Men riksdagen har i varje fall givit uttryck för sin uppfattning, att man snart borde komma till ett resultat på detta område. Man finge då ett första praktiskt experiment, och med stöd av det kunde man sedan gå vidare. Jag är för min del övertygad, att det i denna kammare finns ett mycket utbrett sinne för att det praktiska arbetslivets behov förtjäna att bättre tillgodoses inom vårt skolväsen än för närvarande sker. Det är därför att jag är medveten om att det i denna kammare finnes så många, som ha sinne för den saken, som jag har vågat det försöket att här framställa ett sammanjämningsyrkande, och man bör väl icke vara oense, mina herrar, i onödan.

I herr Sändlers yttrande instämde herrar *Örne* och *Asplund*.

Herr förste vice talmannen: Det kan ju, herr talman, förefalla rätt märkvärdigt, att utskottet intagit den ståndpunkt, som det intagit, och att reservanternas äro så få som de äro. Det har under många år varit en ständig klagan över att de teoretiska studierna draga allt flera ungdomar till sig, och att det blir så fullt med grämössor och vitmössor i vårt land. Det har gång på gång kommit fram ett starkt missnöje över att man inte söker länka in ungdomen mera på de praktiska banorna. Det är nog ur denna tanke- och känslomiljö som det vuxit fram en riksdagsskrivelse, skett en utredning och lagts fram ett sakkunnigförslag. Myndigheterna ha hörts, och allt är klappat och klart på den punkten. Men jag säger ändå inte något om att chefen för ecklesiastikdepartementet inte framlagt något förslag. En departementschef är skapad

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.

(Forts.)

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.

(Forts.)

som alla andra människor, och han hinner i den mån han hinner. Och jag förvånar mig heller inte så särskilt mycket över att utskottet kommit till den ståndpunkt, det kommit till; det karakteriserades med rätta av den förste talaren på denna punkt. Men jag tycker i alla fall, att det är ledsamt, att när frågan nu första gången kommer inför riksdagen, den skall få det resultat, som den fått i statsutskottets utlåtande.

Ty hur ligger egentligen saken till? Föreligger verkligen något behov, som bör så fort som möjligt tillfredsställas? Jag tror, att man får den bästa översikten, om man tager saken siffermässigt, och jag skall därför meddela ett par siffror från den utredning, som föreligger. Eftersom utredningen är något år gammal, komma sifferuppgifterna också att bli ett par år gamla. År 1907 alltså utgjorde lärjungarna i första till och med femte klasserna av våra högre allmänna läroverk något mer än 15,000. 1927 hade deras antal stigit till något mer än 19,000. Men samtidigt hade vi i de kommunala mellanskolornas första till och med tredje klasser inte mindre än 8,500 lärjungar, vilket betyder, att antalet studerande på detta stadium hade ökats med 120 procent. De, som tagit realskolexamen 1910, utgjorde 1,502. År 1928 hade deras antal stigit till 3,388, vilket betyder, att antalet stigit med 125 procent. Och då ha vi ändå dessutom flickskolorna, som 1909 räknade 11,685 och 1927 20,396 lärjungar. Detta stora antal har inte minskats under de år, som gått, efter det att dessa sifferuppgifter voro tillgängliga.

Man finner således, att den svenska ungdomen, både den manliga och den kvinnliga, i hög grad utnyttjat de möjligheter att förskaffa sig den allmänna medborgerliga bildning, som finnes att få i våra realskolor, kommunala mellanskolor och flickskolor. Och därom är egentligen inte något ont att säga, ty bildning i och för sig är bra, och samhällslivets utveckling kräver allt större bildning. Men vad som inte är bra, det är, att den fackutbildning, som näringslivets utveckling för sin del kräver och som anlag och fallenhet hos många ungdomar kräva — den utbildningen har inte hållit jämna steg med den teoretiska utbildning, som jag nyss nämnde. År 1927 fanns det exempelvis 93 kommuner i vårt land med kommunala mellanskolor och 61 kommuner med statsläroverk, men vi hade endast ett sextiotal kommuner, som höllo sådana anstalter, där man kunde erhålla fackutbildning ovanpå folkskolor och fortsättningskolor. Ja, går man till de verkliga siffrorna, finner man, att de lärjungar, som genomgått dylika fackutbildningsanstalter, ha aldrig kommit upp till flera än ett par tre tusen, och utvecklingen under de sista åren har endast medfört ett tillskott av ett par tre hundra.

Nu säger utskottet för sin del, att denna sak är utan tvivel mycket viktig, och att man inte kan blunda för att den har en rätt stor betydelse, men utskottet skjuter saken över till Kungl. Maj:t. Och inte nog med detta. Utskottet ger Kungl. Maj:t på samma gång en vink om att visserligen fästa sin uppmärksamhet på saken, men att först, »när tidsomständigheterna det medge», förelägga riksdagen förslag i ämnet. Man kan inte just säga, att utskottsutlåtandet är synnerligen uppmuntrande, och jag skulle vilja tillägga, att jag heller inte tycker, att det är så vidare förutseende. Ty vad är det egentligen reservanterna här vilja? Det har den förste ärade talaren redan påpekat, och det är väl inte skäl att ytterligare upprepa det. Men jag vill tillägga, att man visst inte kan ha att befara det, som utskottet tycks vilja befara, nämligen att man skulle få att syssla med omfattande organisatoriska nybildningar. De farhågorna, tror jag, äro helt uteslutna. Men man kan däremot hoppas, att vi skola kunna vinna en hel del erfarenheter, som kunna vara nyttiga att ha, när vi en gång gå att lösa detta spörsmål på riktigt allvar. Och då det väl kommer att bli på det viset, att just de yrkesbestämda högre folkskolorna komma att bli de läroanstalter, som taga de första stegen, är det naturligtvis bara

rimligt, att de inte mista sitt anslag, när de söka att bryta väg för en ny och bättre ordning på detta område.

Då jag har den uppfattningen har jag ingen anledning att motsätta mig det förslag, som framlagts av herr Sandler. Jag går tvärtom med nöje från reservationen och ansluter mig, her talman, till detta förslag.

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.

(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Björck*, *Wilhelm*, och herr *Löfgren*.

Herr Pauli: Att jag icke befinner mig bland reservanterna utan på utskotts-majoritetens sida, beror icke på bristande intresse för själva kärnpunkten i den fråga, som här berörts. Jag hörde tvärtom till dem, som 1927 ansågo, att det var en mycket viktig del av vår stora skolfråga, hur man skall kunna laga så, att icke tillströmningen till de rent teoretiskt betonade utbildningsbanorna blir alltför stor, utan att en tillräcklig strömning till de praktiska utbildningsbanorna kan garanteras. Att jag ej velat ansluta mig till reservanterna, beror på att jag icke funnit den praktiska utformning av förslaget, som givits i motionen, riktigt lycklig. Jag har varit tveksam inför möjligheten att, såsom motionärerna tydligen tänkt sig, omedelbart på stående fot låta anställa experiment med praktisk realexamen i de redan existerande högre folkskolorna med yrkesbetoning. Men i den form, vari förslaget nu framlagts av herr Sandler, har jag för min del intet alls att invända mot det, d. v. s. att lägga i Kungl. Maj:ts hand att efter vidare bearbetning av den redan skedda förberedelsen av ärendet framlägga ett nytt förslag för nästa riksdag.

Jag vill ytterligare betona, att det här icke gäller att upprätta några nya skolor. Det är därför jag icke heller kunnat känna mig övertygad av motionärernas påpekande av ungdomsarbetslöshetens sammanhang med denna fråga. Det är ju inte så, att vi genom att ordna denna sak omedelbart skaffa plats på skolbänken för några unga arbetslösa. De, som skulle gå i skolan, finnas där redan förut. Men man kan genom denna ändring locka och stimulera flera ungdomar att gå igenom dessa skolor, genom att de få en fastare inriktning på ett bestämt mål och erhålla en kompetens, som anses likvärdig med teoretisk realexamen. På det sättet få dessa praktiska skolor verklig kraft att konkurrera med de teoretiska realskolorna. Detta är för mig, och jag tror även för motionärerna, det viktigaste i denna sak. Därför har jag som sagt ingenting emot att sluta mig till den form av förslaget, som framlagts av herr Sandler, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Sändlers hemställan.

Herr Westman: Herr talman! En rad talare ha redan i förträffliga anföranden fäst kammarens uppmärksamhet på den stora betydelsen för vår ungdom av den fråga, som nu föreligger till vår prövning. Jag skall endast tillåta mig att med några få ord rekommendera denna fråga till positiv handling från kammarens sida. Jag skall helt kort angiva, hur det kommer sig, att jag vågar intaga den ståndpunkten. Visserligen har statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i detta ärende ej utbett sig någon skrivelse från riksdagens sida, och visserligen uppträdde jag nyss och sade, att jag icke var så hägad för att man i onödan skulle skriva till Kungl. Maj:t, men för min del anser jag det icke vara i onödan att i detta ärende skriva till Konungen. Denna sak har nämligen kommit i ett mycket beklagligt läge genom den formulering, som statsutskottet givit sitt avslagsyrkande. Statsutskottet har nämligen sagt, att denna fråga ej kan komma upp under närmaste framtid, därför att tiden ej är lämplig för nyorganisationer, som kunna medföra ökade kostnader för det allmänna. Emellertid har nu herr Sandler genom sitt yrkande berett oss möjlighet att få frågan upptagen i mindre omfattning. Herr Sandler har hemställt, som flertalet av ledamöterna säkert hörde, att man skulle skriva

Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.
(Forts.)

till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för 1933 års riksdag framlägga förslag angående utbildning till praktiska realskolor av sådana statsunderstödda, yrkesbestämda högre folkskolor, vilka kunna befinnas omedelbart därtill lämpade. I detta uttryck »omedelbart» ligger en garanti för att riksdagen genom att bifalla yrkandet icke binder sig till att stödja förslag och krav, som kunna medföra större kostnader. Därför vågar jag, herr talman, utan betänklighet ansluta mig till herr Sändlers yrkande.

Jag vågar hemställa, att kammarens ledamöter måtte under behjärtande av den viktiga sak, det gäller, bifalla herr Sändlers förslag.

Herr Thelin: Jag har med mycket stort intresse åhört herr Sändlers charmanta yttrande här, men när man hörde det, fick man den uppfattningen, att det icke alls på något sätt skulle vara sörjt för den praktiska utbildningen av vår ungdom. Men det förhåller sig i själva verket så, att det finnes skolor för yrkesundervisning upprättade i många samhällen med möjlighet för alla andra samhällen att göra likadant. I dessa praktiska yrkesskolor kunna vederbörande kommuner ordna undervisningen nästan hur de vilja, efter olika linjer, och statsbidrag utgår till lärarna. Nu förhåller det sig tyvärr så, att eleverna på många håll strejka. De komma ej till dessa praktiska yrkesskolor. Detta är mycket beklagligt. Jag tror för min del, att det vore lyckligare, om man från statens sida ansträngde sig att få elever till de redan existerande praktiska yrkesskolorna. Resultatet kunde väl bli ungefär detsamma, om de gå i praktiska yrkesskolor eller skolor, som kallas praktiska realskolor. Namnet kan väl icke betyda så mycket, utan det är saken, antager jag, som är det viktigaste.

Under sådana förhållanden tycker jag för min del icke, att det finnes skäl att frångå statsutskottets hemställan, utan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: Endast ett par ord med anledning av den siste talarens missuppfattning av frågans läge. Det är varken min eller herr Sändlers mening, att vi skulle komma i något motsättningsförhållande till herr Thelins uttalande om att man skall söka få elever till de redan existerande yrkesskolorna. Meningen är ju helt enkelt enligt vårt förslag, att av de yrkesskolor, som redan existera, skall göras det bästa och att man skall göra dem kvalificerade och lockande genom den organisation, som det är fråga om.

Jag begärde ordet egentligen för att säga, att jag liksom min medreservant frångår vår reservation och går över till herr Sändlers förslag. Skillnaden är ju strängt taget den, att jag vill ha saken satt i gång genast, under det man enligt herr Sändlers förslag skall ha tryggheten av Kungl. Maj:ts prövning till nästa riksdag. Jag förstår mycket väl, att reservationen, i den form jag anslutit mig till den, ej har några större utsikter att vinna bifall, och jag ber därför, herr talman, att få taga tillbaka mitt yrkande och ansluta mig till herr Sändlers förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Sandler, att kammaren skulle, i anledning av herrar Oscar Olssons och Månssons samt fru Nordgrens motioner I: 29 och II: 49, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för 1933 års riksdag framlägga förslag angående utbildning till praktiska realskolor av sådana statsunderstödda, yrkesbestämda högre folkskolor, vilka kunde befinnas omedelbart därtill lämpade.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

*Ang.
upprättande
av praktiska
realskolor.*

Herr *Sandler* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 163, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Sanders* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för reparationer å den åt kyrkoherden i Korpilombolo församling upplåtna prästgården;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, dels ock angående gäldande ur biskopslöneregleringsfonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av emeritilön för biskop;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en internationell konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss med mera samt en internationell lastlinjekonvention med mera;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § sjölagen; samt

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtande:

nr 13, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll; och

nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i gällande föreskrifter om utseende av samfällt kyrkoråd i kyrklig samfällighet med representativt system;

andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående lagstadgad begränsning av arbetstiden för viss bogserbåtspersonal m. fl.; samt första kammarens första tillfälliga utskotts memorial nr 10, med återlämnande av en till utskottet hänvisad motion (I: 270) om förbud mot anordnande utan polismyndighets tillstånd av demonstrationståg m. m. å landsbygden.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 2 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 164—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkterna 178—180.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 181.

Lades till handlingarna.

Punkterna 182—184.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 185.

Lades till handlingarna.

Punkterna 186 och 187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Lades till handlingarna.

Punkterna 189—191.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 192 och 193.

Lades till handlingarna.

Punkten 194.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva,

att Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer samt Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand i Ströms församling skulle efter särskild prövning av Kungl. Maj:t kunna tillerkännas rätt att erhålla bidrag till avlönande av lärare, anställd för meddelande av undervisning åt vid barnhemmet intagna barn i skolåldern, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, utgå huvudsakligen efter samma grunder och i samma ordning, som vore eller kunde varda stadgade angående statsbidrag till avlönande av lärare vid egentliga folkskolor och småskolor; samt

att lärare vid folk- eller småskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola finge för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig den tid, under vilken de tjänstgjort såsom lärare vid barnhem av ifrågasvarande slag, där statsbidrag utgått till deras avlönande såsom till lärare vid folk- eller småskola; skolande enahanda rätt tillgodokomma lärare vid dylikt barnhem i avseende å den tid, han kunde hava tjänstgjort som ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola;

b) till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern bevilja för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 42,500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindblad, Olof Olsson, Oscar Olsson, Pauli, Wilhelm Björck, Anderson* i Råstock, *Olofsson* i Digernäs, *Nilsson* i Örebro, *Jonsson* i Eskilstuna, *Norsell* och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avsåge Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand,

b) medgiva,

att Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer skulle efter särskild prövning av Kungl. Maj:t kunna tillerkännas rätt att erhålla bidrag till avlönande av lärare, anställd för meddelande av undervisning åt vid dessa barnhem intagna barn i skolåldern, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, utgå huvudsakligen efter samma grunder och i samma ordning, som vore eller kunde varda stadgade angående statsbidrag till avlönande av lärare vid egentliga folkskolor och småskolor; samt

att lärare vid folk- eller småskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola finge för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig den tid, under vilken de tjänstgjort såsom lärare vid nämnda barnhem, där statsbidrag utgått till deras avlönande såsom till lärare vid folk- eller småskola; skolande enahanda rätt tillgodokomma lärare vid dylikt barnhem i av-

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.

seende å den tid, han kunde hava tjänstgjort som ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola;

c) till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern bevilja för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 42,500 kronor.

(Forts.)

Herr Pauli: Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet och reservationen, gäller denna punkt två helt olika saker. Dels har Kungl. Maj:t begärt statsbidrag till avlönande av lärare vid Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer, dels har Kungl. Maj:t även begärt statsbidrag till en lärare vid Hillsands barnhem i Jämtland, som icke alls tillhör samma kategori som Svenska röda korsets barnhem.

I det förra fallet, beträffande Röda korsets barnhem, har icke någon meningsskiljaktighet rått inom utskottet. Man har varit överens om att tillstyrka bifall till förslaget i denna del. Det är så mycket naturligare, som ifrågavarande barnhem tillhör alldeles samma kategori som de anstalter, som tidigare fått statsbidrag till avlönande av lärare. Från och med 1920 har riksdagen anvisat förslagsanslag på extra stat till lärare åt vid vanförestalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern. 1927 beslöts, att bidrag även skulle lämnas till avlönande av lärare för barn vid sådana tuberkulossjukhus, som åtnjote statsunderstöd. 1930 bifölls ett förslag om statsbidrag till avlönande av lärare vid s. k. dispensärbarnhem och vid barnhem för nervösa och psykopatiska barn. Nu slutligen är det fråga om Röda korsets barnhem. Det gäller här samma slags barn som de, vilka mottagas vid dispensärbarnhemmen, d. v. s. friska barn från tuberkulösa familjer med öppen smittokälla. Det är helt naturligt, att dessa barn måste isoleras från de familjer, där de annars riskera att bliva smittade, och det är också helt naturligt, när de på grund av denna tvångsavstängning från sina egna hem vistas å barnhem, att de få en undervisning, som staten bidrager att bekosta. Här ha vi alltså en homogen kategori av barnhem och anstalter, åt vilka statsbidrag på nämnda grunder lämnats. Om den saken kunna inga meningsskiljaktigheter råda. Detta statsbidrag är fullt motiverat.

Vad sedan beträffar barnhemmet i Hillsand, ha elva reservanter inom utskottet, alltså nära hälften av utskottsmedlemmarna, anmält en annan mening än utskottets majoritet. Detta barnhem är nämligen icke alls av samma slag. Här är det icke fråga om sjuka barn, som måst isoleras från sina hem. Det gäller lappbarn från fattiga familjer, vilka vid barnhemmet i Hillsand ha fått mottaga vård och fått ett hem. Denna verksamhet är helt säkert behjärtansvärd. Den har fortgått i många årtionden — den började redan 1877 — och alltsedan 1922, alltså för jämnt tio år sedan, har Evangeliska fosterlandsstiftelsen övertagit ansvaret för barnhemmet. Under hela denna tid har barnhemmet och den lärarkraft, som där använts för barnens undervisning, bekostats med privata medel, nu senast från Evangeliska fosterlandsstiftelsen.

För min del får jag säga, att det förefaller mycket betänkligt, att man nu utan vidare begär statsbidrag under ett sådant år som detta för en alldeles ny kategori av barnhem, och vidare att man begär, att detta statsbidrag skall utgå av ett anslag, som anlitats för ändamål av helt annan natur. Man kan ju anföra, att statskontoret självt visat på denna väg att använda förslagsanslaget till lärare vid sjukvårdsanstalter, men statskontoret har tydligen självt funnit, att den vägen framkallar vissa betänkligheter, eftersom det har framhållits, att här ifrågavarande barnhem är av en helt annan art än de övriga.

Utskottsmajoriteten har förmenat, att det icke behöver innebära någon fara att även i denna punkt gå med på Kungl. Maj:ts proposition. Det innebär, säger utskottet, icke några vittgående konsekvenser, ty barnen i fråga komma

från en fåtalig befolkningsgrupp, d. v. s. de äro lappbarn. Nog tycker jag, att det är litet märkvärdigt resonerat, att bara därför att det är fattiga barn ur *lappfamiljer*, som mottagas vid detta barnhem, skall beslutet inte behöva få några konsekvenser. Skulle vi nu giva statsbidrag åt detta barnhem, så förstår jag inte, vad som skall hindra andra enskilda barnhem, som mottaga fattiga barn, vilka säkert kunna vara i lika stort behov av vård som de lapska barnen, från att begära statsbidrag med åberopande av detta prejudikat. Kommer man då och säger till dem: »Det där prejudikatet skall ni inte åberopa, ty det gällde ju bara barn ur lappfamiljer», så ha de alla skäl att sätta upp ett förvånat ansikte och fråga, om det skall göras någon skillnad på barn ur svenska familjer och barn ur bofasta lappfamiljer — det är nämligen i huvudsak bofasta lappfamiljer det gäller och inte nomadiserande; i senare fallet hade saken kommit under helt annat forum. — Man kommer att fråga, om inte de ena som de andra familjerna äro svenska medborgare med samma rätt till statens hjälp i sådana här fall. Det tycks mig, som om det skulle bli ganska svårt att ge tillfredsställande svar på sådana frågor.

Det är, såsom framgår av reservationen, på grund av dessa betänkligheter med hänsyn till konsekvenserna, som reservanterna icke ansett sig böra gå med på ett tillstyrkande av statsbidraget till detta barnhem.

Vi böra dessutom observera, att folkskolinspektören framhåller, att skolan varken minskar statens eller kommunens utgifter för skolväsendet. Det blir alltså en extra summa utanför de ordinarie skolutgifterna. Man kan inte säga, att bidraget på något sätt balanseras genom att man får en lättnad på andra håll. Det blir ett rent plus. Och saken kommer som sagt utan tvivel att utnyttjas som precedensfall, när det gäller andra liknande institutioner.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag och mina medreservanter ha intagit en avvisande ståndpunkt, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Utskottsmajoriteten har utan all tvekan tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag såväl beträffande det Röda korsets barnhem, varom här är fråga, som också beträffande Hillsands, f. d. Fridsbergs, barnhem. I fråga om detta senare vill jag nämna, att det på sin tid grundades av en pastor Sandell, som under många år drev det med frivilliga bidrag. Sedermera har barnhemmet övertagits av Evangeliska fosterlandsstiftelsen, som åtagit sig att ansvara för barnhemmets fortsatta drift och för barnens undervisning. De, som intagits i detta hem, äro lapska barn, d. v. s. barn av bofasta lappar, som bo kringströdda här och där i de vidsträckta ödemarkerna. Det har utan all gensägelse en stor social uppgift men också på samma gång en stor pedagogisk uppgift, ty det är obestridligt, att många av de barn, som samlas till Hillsands barnhem, skulle bli utan någon tillfredsställande vård och tillfredsställande undervisning, om de icke intoges i detta hem.

Jag vill också påpeka, att bidraget till avlönande av lärare har varmt förordats av skolrådets ordförande i Ströms församling, kyrkoherde G. Löfvenmark. Han säger: »Skolan fyller ett verkligt socialt behov. I många fall skulle det i de vidsträckta fjäll- och ödebygderna vara svårt för respektive skoldistrikt att bereda dessa barn nödig skolundervisning.» Vad folkskolinspektören beträffar, framhåller han visserligen, att denna skola egentligen icke medför någon minskning i skoldistriktets utgifter, men han fortsätter: »Då emellertid skolan utan tvivel fyller ett socialt behov så till vida, att barnen vid anstalten få bättre vård och tillsyn än de i många fall skulle få i sina hem, är skolans existens fullt berättigad.» Länsstyrelsen i Härnösands län har också tillstyrkt detta statsbidrag. Länsstyrelsen säger: »Då verksamheten huvudsakligen äsyftar att bereda vård och fostran åt lappars barn, synes ligga närmast till

*Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Forts.)

hands, att bidraget beviljas att utgå från anslaget till lappmarks ecklesiastikverk.» Men så fortsätter länsstyrelsen: »Skulle åter bidrag från detta anslag icke kunna beviljas, tillstyrker länsstyrelsen, att Kungl. Maj:t, i likhet med vad som tidigare skett i fråga om avlöning av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern, täcktes vidtagna åtgärd för utverkande av statsbidrag i annan ordning till avlöning av en lärarkraft vid Fridsbergs barnhem i enlighet med de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.» Skolöverstyrelsen har också tillstyrkt statsbidrag till läraren, likaledes statskontoret. Det förefaller sålunda, som om man skulle ha ett ganska auktoritativt stöd för framställningen om detta bidrag till lärarens avlöning.

Vad nomadskolinspektören beträffar, har han visserligen i viss mån ställt sig tveksam men han har sagt ifrån, att från allmän folkskolsynpunkt betraktad synes honom »frågan väsentligen röra sig om, dels huruvida av rent praktiska skäl en för flera kommuner gemensam skol- och skolhemsanläggning är av behovet påkallad i här avsedda trakter av Jämtlands län, med tanke särskilt på de utpräglat bofasta lapparnas barn, dels, om så är fallet, huruvida Fridsbergs skola och barnhem äro lämpade att ingå såsom ett led uti en dylik organisation. Beträffande intetdera av dessa spörsmål», fortsätter han, »anser jag mig, såsom stående utanför det egentliga folkskolväsendet, här böra uttala någon mening. Skulle emellertid de bägge uppställda frågorna av vederbörande myndigheter besvaras jakande, anser jag det billigt och riktigt, att bifall lämnas till den av Evangeliska fosterlandsstiftelsen framförda underdåniga begäran om beviljande av statsbidrag och medgivande av rätt att räkna tjänstår för en lärare vid Fridsbergs skola.»

Nu ha emellertid reservanterna uttryckt en farhåga för att ett beslut i överensstämmelse med det framställda förslaget kunde få vittgående konsekvenser och bli prejudicerande för andra dylika barnhem. Man påstår i reservationen, att det finns ett större antal dylika barnhem i landet, men egendomligt nog ha reservanterna icke påvisat ett enda fall, som kan anses vara analogt med detta. Det gäller ju för övrigt här lapska barn, varför detta fall är tämligen enastående.

Jag vill också framhålla, huru detta barnhem sörjer för de där intagna barnen. De få där fri vård under hela sin skoltid, och när de genomgått skolan, tager Evangeliska fosterlandsstiftelsen vård om dem och behåller dem där, tills man kan bereda barnen goda platser. Det förefaller mig, som om var och en, som är socialt intresserad, skulle kunna lämna det mest oförbehållsamma erkännande åt en sådan verksamhet. Det förefaller också, som om det skulle vara fullt rimligt, att barnhemmet får statsbidrag till avlöning av den lärare, som där är anställd.

Det är en annan tvistefråga, som av den föregående talaren icke berördes men som jag skall taga upp nu för att slippa uppträda en gång till. Den gäller tillsättandet av lärare vid folkskolan. Därvidlag har fosterlandsstiftelsen framställt en önskan att själv få utse lärare. Man kan förstå denna önskan från fosterlandsstiftelsens sida. Fosterlandsstiftelsen vill ge barnen en kristlig uppfostran och är rädd för att, om man går strikt efter de formella meriter, som sökandena ådagalägga, det kan hända, att man finge en asocial och kristendomsfientlig lärare, vilket ju icke vore önskvärt från Evangeliska fosterlandsstiftelsens synpunkt. Vi ha flera ledsamma exempel på att det har gått så. Jag skulle från mitt stift kunna nämna några fall, och jag förmodar, att även i andra delar av riket liknande fall kunna förekomma. Emellertid har Kungl. Maj:t icke velat gå med på Evangeliska fosterlandsstiftelsens uttalade önskan i detta avseende utan i stället föreslagit, att Kungl. Maj:t själv skulle få avgöra det sätt, varpå läraren skulle tillsättas, och såsom en utväg har

Kungl. Maj:t därvid pekat på domkapitlet såsom den utnämmande myndigheten. I det avseendet är det ingen nyhet som föreslås. Vi ha i Lule stift omkring ett hundratal folkskolor, s. k. statsskolor, där domkapitlet tillsätter lärare, och det har hittills icke alls försports något missnöje från vederbörande församlingars sida däröver. Även domkapitlet i Härnösand tillsätter åtskilliga lärare, nämligen lärare för nomadskolor, och jag är alldeles säker på att domkapitlet i Härnösand skulle med all urskillning komma att tillsätta lärare vid Hillsands barnhem.

Med återopande av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Häri instämde herrar *Theelin, Elof Andersson, Enhörning* och *Karl Emil Andersson*.

Under herr Bergqvists anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr förste vice talmannen: Det är första gången som kammaren har att taga ståndpunkt till ett anslag av denna beskaffenhet, och det är därför kanske anledning att litet tänka sig för.

Som vi hörde av statsutskottsmajoritetens representant, finner han allting vara synnerligen gott. Skälen för äro övertygande, inga konsekvenser — i varje fall inga av någon större räckvidd — äro att vänta, och allting är väl beställt. Det är inte möjligt för reservanterna att ha denna fromma syn på saken, utan vi ha måst se på den litet mera kritiskt. Det skadar måhända inte, trots att den förste ärade talaren utförligt gick igenom dem, att ännu en gång se på skiljaktigheterna, så att man har dem klart för ögonen, när man betraktar spörsmålet.

De anstalter, som hitintills haft statsbidrag till lärarna, äro: vanförestal-ter, kustsanatorier, tuberkulossjukhus, s. k. dispensärbarnhem och barnhem för nervösa och psykopatiska barn. De motiveringar, som ligga bakom anslagen till dessa anstalter, äro naturligtvis mycket växlande, men det löper ungefär samma röda tråd genom dem alla. För barnen vid vanförestal-terna har det varit mycket svårt — förresten omöjligt för de flesta — att utnyttja skolorna i hemkommunerna. Detsamma gäller beträffande de nervösa och psykopatiska barnen. Barnen på kustsanatorierna ha befunnit sig i det dilemmat, att de å ena sidan ha behövt anstaltsvård och å andra sidan måst inhämta åtminstone ett minimum av folkskolans kurser. Med dem jämförda äro barnen från de s. k. tuberkulossjukhusen och jämväl, kan man väl säga, dispensärbarnhemsbarnen.

Nu ha vi två nya framställningar. Den ena gäller anslag för lärare vid Svenska röda korsets barnhem och den andra för Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsands by i Ströms församling, såsom här skrivet står. Går man till Röda korsets barnhem finner man, att motiveringen så att säga faller i rakt nedstigande led från motiveringen för de många andra anstalter, som fått anslag. Det gäller nämligen barn, visserligen kliniskt friska, men från tuberkulösa familjer med öppen smittokälla, och det gäller således här å ena sidan att rycka barnen ur en farlig miljö och å andra sidan att skydda andra barn. Reservanterna äro, såsom redan har framhållits, fullt ense med utskottets majoritet om att ingenting är att säga mot att man ger anslag åt Svenska röda korsets barnhem.

Men det ställer sig helt annorlunda, då man kommer till Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem. Det har redan påpekats, att detta avser fattiga eller medellösa barn av lappallmoge. Det är således ren filantropi. Det är snälla människor, som ha samlat barn till ett barnhem, men det finns ingenting som

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Forts.)

särskilt skiljer ut dessa barn. Det är mera en tillfällighet, att det är just de barnen, som äro på barnhemmet. Ty lika väl kunde alla barn från dessa fattiga lappfamiljer behöva tagas in på sådana barnhem.

Läser man nu myndigheternas yttranden, så är det riktigt, som herr Bergqvist sade, att de tillstyrka. Men det skadar ju inte, när vi här ha att granska saken ur anslagssynpunkt — ur ren hjärtesympunkt är man naturligtvis lättare med om att hjälpa — att titta litet på vad det är, som myndigheterna säga. Det har redan nämnts, att folkskolinspektören för sin del påpekat, att anslaget till denna skola inte minskar vare sig statens eller kommunernas utgifter för skolväsendet. Det vill med andra ord säga: stiftelsen övertar inte någon funktion, som är statens eller kommunens. Nomadskolinspektören har också något att säga i den vägen. Han framhåller, att »visserligen är huvuddelen av lärjungarna i ifrågavarande skola av lapsk härstamning, men deras föräldrar äro, möjligen på ett antal övergångstyper när, vilkas barn utan svårighet kunna få inträde i befintliga nomadskolor» — det där har biskop Bergqvist glömt att läsa, ty för honom var det barn långt bort i ödemarkerna, som skulle ha svårt att få undervisning. Nomadskolinspektören är av annan uppfattning och skriver, att dessa människor äro »av utpräglad bofast karaktär med samma yrken och vanor som den vanliga svenska befolkningen». Och han fortsätter: »Ur social synpunkt saknas sålunda konstitutiv grund för att meddela dessa barn isolerad eller eljest särpräglad undervisning.»

Som man lägger märke till, finns det således i detta fall inte någon som helst motivering av samma beskaffenhet som den för de övriga anstalterna. När det gällde dem, låg bakom statens anslag ett tyst medgivande, att dessa anstalter egentligen utförde funktioner, som staten själv borde sörja för. Men här är det inte så. Här utför staten de funktioner, som det är statens plikt att sörja för. Överallt i de orter, där dessa barns föräldrar bo, finnas skolor. Vad som här inträffar är, att man vill, att staten skall göra sin plikt i dubbel måtto. Reservanterna ha velat fästa uppmärksamheten härpå och överlämna detta till begrundande.

Rent personligen anser jag, att varje stiftelse bör ha rätt att göra de goda gärningar som den kan göra, men den skall inte ha rätt att överlassa på staten eventuella kostnader, när den går in för att själv göra gott. Om det finns en stiftelse, som vill samla barn från olika skoldistrikt till ett barnhem, så må det vara hänt. Men denna stiftelse bör själv betala undervisningen för barnen. Den skall inte komma och begära, att staten, som redan förut har sörjt för dessa barns undervisning, nu återigen skall ha utgifter för samma undervisning.

Jag har samma uppfattning som den förste ärade talaren om utskottets sätt att se på konsekvenserna. Man kan aldrig tänka sig någonting sådant som att — därför att detta barnhem hyser lappbarn — inga konsekvenser skulle följa av ett statsbidrag. Det är ju ändå på det sättet, att vi ha fattiglappar, om jag får tillåta mig denna ordlek, långt utanför lappmarken. De ha också barn. Och det finns runt omkring i vårt land barnhem av filantropisk beskaffenhet, som säkerligen inte komma att underlåta att hålla sig framme. Nej, vi kunna vara tämligen säkra på att det får konsekvenser. Liksom det första fallet, anslaget till kustsanatorierna, drog med sig nya i rätt stor utsträckning, kunna vi vara säkra på att detta beslut också får sina påföljder. Då jag hör till dem, som i normala fall hellre stämma i bäcken än i ån, har jag ställt mig på reservanternas ståndpunkt och yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Egentligen borde herr förste vice talmannens och min roll vara ombytta, ty man får väl kanske anse, att herr förste vice talmannen bör ha anseende för djupare sociala intressen för de breda folklagren, än man kan

misstänka mig att ha. Men jag vill säga, att jag har också utgått ur de breda folklagren, och min medkänsla för de fattiga lever kvar i mitt biskopsbröst och kommer att leva kvar, så länge jag lever. Här är fråga om en social gärning av erkännansvärd och berömlig beskaffenhet.

Herr förste vice talmannen yttrade, att vad jag hade glömt var, att det finnes tillfälle för dessa barn till skolundervisning oberoende av barnhemmet i Hillsand. Jag undrar ändå, om inte jag har litet bättre kännedom om förhållandena i övre Norrland än herr förste vice talmannen. Det komme nog att bli ganska skralt med undervisningen för många barn i dessa glest bebyggda trakter, om inte barnen samlades till ett centrum, där de kunde få sin undervisning. Det säges, att de skulle kunna få plats i nomadskolorna. Till en början vill jag påpeka, att nomadskolinspektören i ett annat fall har framhållit, att det inte fanns rum för den bofasta befolkningens barn i nomadskolorna. Huruvida detta gäller för den trakt, som här är i fråga, kan jag inte säga, men i varje fall skulle det medföra, att barnen i alla fall måste koncentreras. Vad skulle följden bli härav? Jo, att staten finge betala inackorderingsavgift för dessa barn, och det bleve minsann inte billigare än att man ger statsbidrag till en lärare i ett barnhem. Jag tror, att man kan vara tacksam mot Evangeliska fosterlandsstiftelsen, därför att den gratis föder dessa barn och på samma gång meddelar undervisning åt dem, och jag tycker, att det är fullt rimligt, att stiftelsen får statsbidrag för den lärare, som undervisar barnen.

Herr förste vice talmannen tycker nu, att det är ett mycket farligt precedensfall, att man skall bestrida bidraget till avlönande av läraren från det anslag, som utgår till lärare åt barn vid vissa sjukvårdsanstalter. Jag skulle inte haft någonting emot, om man hade tagit detta bidrag från det allmänna anslaget till folkskollärares avlönande eller från anslaget till Lappmarks ecklesiastikverk. Men å andra sidan vill jag säga, att det inte är orimligt, att man tar bidraget från det anslag, som statskontoret har föreslagit, ty om dessa barn skola bo i sina hem, bli många av dem undernärda och komma kanske att i barndomen ådraga sig sjukdomar, som komma att förmörka hela deras liv och eventuellt förkorta det. Jag tror, att om man kan bereda dessa barn från fattiga hem plats på ett barnhem, där de få riklig och god näring, gör man därmed en stor välgärning, och det förvånar mig, att man kan vilja motsätta sig ett sådant förslag, som här är i fråga, från socialt intresserat håll.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Herr Bergqvist förklarade under instämmanden, eller i varje fall under instämmande mummel, att han säkerligen kände till trakterna där uppe bättre än jag. Det är riktigt. Men jag ger mig inte heller ut för att vara auktoritet på detta gebit, utan jag håller mig till andra, nämligen främst till nomadskolinspektören. Jag känner nomadskolinspektören. Jag har tillsammans med honom rest uppe i dessa bygder. Jag vet, att han känner nästan varenda sten där uppe — i varje fall känner han alla människorna och deras olika förhållanden. Det är honom, som jag har citerat; vad jag sagt har jag inte tagit ur egen fatabur. Jag tror så mycket hellre, att han är större auktoritet på detta område än herr Bergqvist, som herr Bergqvist ju rätt ordentligt darrade på målet: hur det förhöll sig i dessa trakter, det visste han ingenting säkert om, sade han. Men nomadskolinspektören vet det. Han känner familjerna. Det är på detta det hänger. Och det är det som gör, att jag i detta fall inte kan alldeles falla för herr Bergqvists fötter och tro, att det är sanningens ord allting han säger från talarstolen.

Herr Bergqvist yttrade vidare, att om vi inte ordnade saken på detta sätt,

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Forts.)

komme staten att få betala inackorderingsbidrag. Det strider också mot de faktiska upplysningar, som myndigheterna på orten meddelat.

Det gällde till sist enligt herr Bergqvist att skifta ut vem som hade mest hjärta för de breda folklagren. Den saken är inte på tal nu. Den ståndpunkt, på vilken jag ställer mig, är beroende på att jag vill ha litet reda i affärerna — i statens affärer. Det är det som har föranlett reservationen.

Herr **Bergman**: Herr talman! Denna sak har ju blivit prövad av Kungl. Maj:t, som givetvis haft större möjligheter, än vi i detta ögonblick ha här i kammaren, att granska de särskilda omständigheterna i detta fall. Myndigheterna ha tillstyrkt det lilla anslaget, Kungl. Maj:t har framlagt förslag därom, och utskottets majoritet har tillstyrkt det. Det gäller en utpräglad humanitetsfråga. Man säger, att ett bifall skulle medföra konsekvenser beträffande andra barnhem i andra delar av riket. Men det gäller ju här lappar, visserligen enligt vad det uppgives bofasta, men även bofasta lappar befinna sig i en annan ställning än den vanliga svenska befolkningen just med hänsyn till den skilda rasen och de säregna förhållandena där uppe i övrigt.

Jag ber att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

I herr Bergmans yttrande instämde herr *Johansson, August*.

Herr **Pauli**: När herr Bergqvist nyss räknade upp de myndigheter, som tillstyrkt framställningen om statsbidrag, sade herr Bergqvist, att också skolöverstyrelsen har tillstyrkt densamma. Han glömde emellertid tillägga, att skolöverstyrelsen har tillstyrkt, att bidraget skall utgå »av anslaget till Lappmarks ecklesiastikverk». Skolöverstyrelsen har alltså *icke* vågat sig på detta märkvärdiga sätt att placera in statsbidraget under ett anslag, som eljest bara användes för undervisning åt skolbarn vid sjukvårdsanstalter.

Det är, såsom herr förste vice talmannen upprepade gånger framhållit, här alls inte fråga om det sociala intresset. Det är inte detta vi tvista om; jag tror, att vi i det avseendet alla kunna vara lika goda, fastän vi andra inte ha några biskopsbröst att slå oss för. Men vad det gäller är, som herr förste vice talmannen sade, huruvida vi skola ordna denna sak med reda eller med oreda. Vi ha den uppfattningen, att det blir oreda i denna affär, om man nu utan vidare använder detta förslagsanslag, som är avsett för statsbidrag åt lärare för barn vid sjukvårdsanstalter, för undervisning åt barn vid ett helt annat slag av barnhem, vilka inte alls ha med sjukvårdsanstalter att göra.

Vi ha pekat på konsekvenserna. Herr Bergqvist säger, att det inte blir några konsekvenser, och han upprepar, att det inte blir det, därför att det här gäller lapska barn. När han sedan å andra sidan skall söka visa upp, att det här finns en viss överensstämmelse med barn å sjukvårdsanstalter, säger han, att om dessa lappbarn få stanna kvar i sina hem, kunna de bli undernärda på grund av den i hemmen rådande fattigdomen, och att de på grund av bristande hygien i hemmen kunna få sjukdomar, som kunde bli till skada för dem i all framtid. Jag vill fråga herr Bergqvist, om detta är utmärkande bara för de lapska hemmen. Är det bara i de lapska hemmen, som det kan förekomma undernäring eller så dålig hygien, att sjukdomar kunna uppstå? Jag tror inte, att herr Bergqvist har en så dålig tanke om de lapska hemmen, som han så ofta trätt i beröring med, att han vill tilldela dem denna speciella karaktär, utan han får nog erkänna, att de vådor, som han här utmålade, lika mycket hota i andra fattiga hem. Men det är just detta vi ha velat framhålla: de lapska fattiga hemmen kunna icke principiellt utskiljas från andra fattiga hem i landet. Därmed ha vi konsekvenserna fullt klara. Vi kunna

inte värja oss, när man en annan gång kommer från andra, liknande barnhem och säger, att man har samlat några fattiga barn, som ha det dåligt i sina hem, och anordnat en skola för dem, och att man nu vill ha statsbidrag till denna skola. Jag skulle vilja höra herr Bergqvist svara på en sådan framställning, om det kommer en sådan om några år — det skulle vara ganska roligt att höra, hur man skulle vilja motivera ett avslag på en sådan framställning. Men han kanske inte *vill* motivera ett avslag. Han är kanske beredd att taga alla dessa konsekvenser. Men i så fall bör han också klart säga ut detta.

Herr Bergqvist berörde vidare en annan synpunkt, som vi kanske inte ha skäl att alltför mycket uppehålla oss vid i denna debatt. Vi ha emellertid talat rätt mycket om saken i utskottet. Det är det egendomliga krav, som framställes av Evangeliska fosterlandsstiftelsen, att stiftelsen själv skall få utse den lärare, till vilken den begär statsbidrag. Man är nämligen inom stiftelsen rädd för att man eljest inte skall få en lärare med det rätta religiösa sinnelaget, utan skulle kunna få en vanlig världslig lärare. Ja, herr Bergqvist ansåg till och med, att det vore fara för att stiftelsen skulle kunna få en »asocial» individ. Är det inte ett väl starkt ord att påstå, att det bland våra svenska folkskollärare skulle finnas asociala individer? Det trodde jag inte kunde existera. I varje fall har inte Kungl. Maj:t velat gå med på stiftelsens anspråk, utan tänkt sig, att domkapitlet skall utse lärare. Jag tycker dock, att det enda rimliga är, att läraren utses på samma sätt som andra lärare. Detta förslag om ett undantag i detta hänseende, varigenom man alltså här skulle avvika från våra vanliga författningsbestämmelser i fråga om lärares tillsättning, ökar mina betänkligheter mot att gå med på framställningen.

Herr Bergqvist upprepade slutligen flera gånger, att det är »fullt rimligt», att detta statsbidrag beviljas. Men vi böra tänka på att denna anstalt existerat i snart 60 år. Om detta bidrag är så fullt rimligt, varför har då rimligheten kommit fram först i år? Det undrar man. Det har väl varit lika rimligt under alla föregående år. Herr Bergqvist svarar kanske, att detta barnhem nu har mera ont om pengar. Ja, herr Bergqvist, men även staten har mera ont om pengar, och det är som sagt ganska märkligt, att man kommer med detta nya och principiellt vittutseende anslagskrav i en tid sådan som denna.

Det är således inte alls av några »asociala» skäl eller därför, att vi inte ömma för barnen från de fattiga hemmen, utan det är bara därför att vi anse, att denna anslagsfråga har fått en felaktig uppläggning, som vi yrka avslag. Jag fasthåller, herr talman, vid yrkandet om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *förste vice talmannen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 194, röstar

Ja;

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Fort.)

Ang.
statsbidrag till
Evangeliska
fosterlands-
stiftelsens
barnhem i
Hillsand.
(Korts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 195—198.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 199.

Lades till handlingarna.

Punkten 200.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 201.

Anslag till
provisorisk
avlöningsför-
bättring åt
lärare vid
högre
folkskolor.

I denna punkt hade utskottet, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum, till provisorisk avlösningsförbättring åt lärare vid högre folkskolor, att utgå enligt samma grunder, som av riksdagen beslutats för budgetåret 1929/1930, bevilja för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 100,000 kronor.

Herr Forslund: Herr talman! Jag hoppas, att det inte skall anses förmätet, då en icke skolman tar till orda under ett arbetsplenum, som synes vara skolmännens. Jag har egentligen haft för avsikt att begära ordet under en annan punkt och yttra vad jag nu har att säga, men av omständigheter, som jag inte själv rår för, blev detta inte fallet. Då den sak, som jag vill beröra, hör samman med de högre folkskolorna, vill jag nu passa på tillfället att giva uttryck för min mening. Jag har inte för avsikt att komma med något yrkande om ändring beträffande den punkt, som här föredragits, utan jag vill framföra en önskan och rikta denna till regeringen.

Det förhåller sig ju så, att våra högre folkskolor äro själva grunden för tillkomsten av kommunala mellanskolor. Det tillkommer regeringen att i båda fallen, såväl i fråga om inrättande av högre folkskolor som beträffande startande av kommunala mellanskolor, pröva, huruvida en skola skall komma till stånd.

I ett fall, på vilket jag här syftar, har regeringen redan den 8 juni 1928 godkänt reglemente för en högre folkskola i en till denna stad närbelägen grannkommun. Bland många av denna församlings medborgare, vilka varmt och utan partiskillnad arbeta för skolväsendets utveckling och alla ömt arbeta för att skolväsendet inom församlingen skall få en sådan god utformning, att den skall kunna vara till största nytta och gagn för samhällets medlemmar, har man hoppats, att då denna högre folkskola verkat under den tid, som erfordras, för att den skall ernå den omfattning, som kräves för att bli erkänd som kommunal mellanskola, regeringen i ett sådant fall inte skall fördröja ärendets

avgörande, så att man inte i rätt tid kan uppnå det mål, som man tänkte sig vid denna högre folkskolas startande, nämligen att vid första möjliga tillfälle erhålla en kommunal mellanskola.

I den kommun, jag härvid åsyftar, nämligen Spånga församling strax utanför Stockholm, har man, som sagt, under år 1928 av den förra ekmanska regeringen — alltså nästan samma regering, som nu sitter, dock med den skillnaden, att inte samma statsråd då förestod ecklesiastikdepartementet — fått reglemente godkänt för den högre folkskolan men redan då tillkännagiven deklaration, att vad man lade grunden till och avsåg att uppnå var en kommunal mellanskola. Denna församling, som nedlagt mycket arbete och stora kostnader för att hålla denna högre folkskola i gång, har nu också inlämnat framställning om att få skolan erkänd såsom kommunal mellanskola, i syfte att den då också skulle få rätt till realexamen, så att eleverna, som utginge från skolan, icke skulle behöva resa till andra orter för att kunna avlägga realexamen. Det förhåller sig emellertid så, att denna framställning, vilken gjordes av församlingen redan i november månad förlidet år, ännu icke den dag som i dag är — den 2 april — blivit slutbehandlad, änskönt man tycker, att detta ärende är av mera expeditionell art.

Jag vill alltså till regeringen särskilt framföra den erinran, att detta är en fråga, som inte tål att vila på utan som måste handläggas fortast möjligt, för att man inte skall riva ned vad man under fyra år byggt upp. Det är nämligen så, att de barn, som gått i denna högre folkskola, inte kunna få avlägga sin examen i närmast belägna kommunala mellanskola, vilken från och med halvårsskiftet i år skall bliva en statens samrealskola, enär kursplanerna för den högre folkskolan inte äro desamma som för den skola, som är närmast belägen. De måste således resa till Stockholm för att avlägga denna examen, vilket helt naturligt har sina olägenheter. Vi kunna nu inte förstå, att detta dröjsmål är erforderligt, änskönt vi mycket väl veta, att en grannkommun försökt lägga hinder i vägen för att denna högre folkskola skall bliva erkänd såsom kommunal mellanskola, därför att det ansetts, att detta skolområde skulle ingå i lärjungeområdet för statens kommunala samrealskola, som grannkommunen erhållit. Jag vill också ge uttryck för den meningen, att då man söker förverkliga 1927 års riksdagsbeslut på detta område, man inte skall åsidosätta de kommuners intressen, som inte fått röna denna välvilja från statens sida, att staten såsom sådan övertar denna del av undervisningen.

Det är för Spånga församling av allra största intresse, att denna fråga blir ordnad på kortast möjliga tid. Vi närma oss den tidpunkt, då eleverna där skola avlägga sin examen. När församlingen så tidigt som i november månad lämnade in sin framställning om att få skolan godkänd såsom kommunal mellanskola, synes det mig, som om framställningen nu kunde behöva bliva föremål för regeringens omedelbara avgörande. Man har visserligen, såsom jag antydde, från en annan skola gjort erinringar däremot, men det kan ej förbises, att skolöverstyrelsen, vilken behandlat både den framställning, som i november gjorts från Spånga församling, och den, som gjorts av den andra skolan, har givit sin anslutning till den framställning, som är gjord av Spånga församling. Då måste man ställa den frågan: vad är då regeringens mening, när den inte, änskönt skolöverstyrelsens sista yttrande inkom den 20 februari i år, ännu den dag, som i dag är, avgjort detta ärende? Man bör och får inte behandla en församling på ett sådant sätt, att den i stället för att erhålla uppmuntran skall få sitt skolväsende nedrivet. Det kan icke vara frågan om kostnadsbeloppet, som för staten skulle vara avgörande, ty skillnaden är endast några få tusen kronor, som man vid kommunala mellanskolan kan få i högre statsanslag än vid högre folkskolan. Men om det visar sig, att regeringen säger nej till Spånga församlings framställning, vilket skulle bli följ-

*Anslag till
provisorisk
anlöningsför-
bättring åt
lärare vid
högre
folkskolor.
(Forts.)*

Anslag till
provisorisk
avlöningsför-
bättring åt
lärare vid
högre
folkskolor.
(Forts.)

den, om man skulle biträda den andra församlingens framställning, så har ju samma regering, som år 1928 varit med om att godkänna reglementet för denna högre folkskola, år 1932 medverkat till att riva sönder samma skola.

Jag ber att till regeringen särskilt få rikta den vädjan, att man inte skall så behandla den verksamhet, om vilken här är fråga, och framför allt inte visa församlingar, som nedlagt ett så ofantligt arbete för sitt skolväsende som Spånga församling, denna otacksamhet genom att, jag upprepar det, medverka till att helt riva sönder vad man gemensamt byggt upp.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Den vädjan, som nyss riktades från den ärade representanten på stockholmslänsbänken, ber jag att till alla delar få understryka. Jag tror, att det är tillräckligt att erinra om det faktum, som han också antydde, att det ur statens synpunkt är skäligen likgiltigt, om skolan rubriceras såsom högre folkskola eller såsom en kommunal mellanskola, då anslagsvillkoren äro ganska nära sammanfallande. Men för de lärjungar, som gå i skolan, är det en stor skillnad, om skolan får den ena eller den andra rubriken, enär man, så länge den kallas högre folkskola, inte har rätt att anställa realskolexamen i skolan. Jag har så mycket större anledning att i detta fall understödja den ärade talaren, som denna skola är mycket väl besökt. Den har bortemot 150 lärjungar, och på en annan punkt, som vi nyss passerat, har departementschefen för sin del uttalat, att han ansåg sig böra i en viss stad dubblera skolväsendet och vid sidan om det högre samläroverket därstädes inrätta en kommunal flickskola, oaktat det inte var nämnvärt mycket större antal lärjungar i denna än i Spångaskolan.

Jag tror därför, herr talman, att det finns all anledning att från regeringens sida tillmötesgå de krav, som här äro framställda från en i Stockholms närhet belägen kommun, som nedlagt synnerlig omtanke och betydande kostnader på att skapa ett gott skolväsende, såväl organisatoriskt som pedagogiskt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 202—228.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 229.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels minska det ordinarie reservationsanslaget till understöd för avlöning av lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 610,000 kronor, med 160,000 kronor till 450,000 kronor,

dels ock minska det ordinarie reservationsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 65,000 kronor, med 20,000 kronor till 45,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

1:o) en inom första kammaren av herr *S. Hansson* och fröken *Kerstin Heselgren* väckt motion (I:156), vari hemställdes, att riksdagen måtte för budgetåret 1932/1933 besluta, dels att ordinarie reservationsanslaget till understöd för avlöning av lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning skulle utgå med oförändrat belopp 610,000 kronor; dels ock att ordinarie reservationsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning likaledes skulle utgå med oförändrat belopp 65,000 kronor;

2:o) en inom andra kammaren av herr *O. Johansson* i Edsbyn m. fl. väckt motion (II:111), vari hemställdes, att riksdagen måtte dels minska det ordi-

Anslag till
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.

narie reservationsanslaget till understöd för avlöning av lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 610,000 kronor, med 61,000 kronor till 549,000 kronor; dels och minska det ordinarie reservationsanslaget till undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 65,000 kronor, med 9,000 kronor till 56,000 kronor.

*Anslag till
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts.)*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr S. Hanssons och fröken Hesselgrens samt herr Johanssons i Edsbyn m. fl. berörda motioner (I:156 och II:111), i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) minska det ordinarie reservationsanslaget till understöd för avlöning av lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 610,000 kronor, med 160,000 kronor till 450,000 kronor;

b) minska det ordinarie reservationsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 65,000 kronor, med 20,000 kronor till 45,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Olof Olsson* och *Oscar Olsson* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Johanssons i Edsbyn m. fl. motion II:111 samt med bifall till herr S. Hanssons och fröken Hesselgrens motion I:156 i riksstaten för budgetåret 1932/1933 upptaga

a) det ordinarie reservationsanslaget till understöd för avlöning av lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp 610,000 kronor,

b) det ordinarie reservationsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp 65,000 kronor.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Om värdet av den verksamhet, som bedrivs av de enskilda anstalterna för yrkesundervisning, kan inte gärna råda mer än en mening. Alla äro naturligtvis villiga att erkänna, att denna verksamhet är mycket betydelsefull och därför förtjänar att på allt sätt uppmuntras. Särskilt i dessa tider med en omfattande och till sina verkningar synnerligen farlig arbetslöshet bland ungdomen borde yrkesundervisningen omhuldas mer än någonsin. Detta tyckas alla ha klart för sig.

Det är därför ägnat att väcka både förvåning och opposition, när regeringen och statsutskottet yrkat på en så kraftig nedskärning av anslaget till de enskilda yrkesundervisningsanstalterna, som det nu är fråga om. Sparsamhetsnitet är naturligtvis i och för sig lofvärt, men i detta fall måste det betecknas såsom föga välbetänkt. Därest ifrågavarande anslag minskas i enlighet med regeringens förslag, kommer det av regeringen i annat sammanhang behjärtade behovet av åtgärder till stöd för bildnings- och utbildningsverksamheten bland den arbetslösa ungdomen att bli illa tillgodosett. Jag åsyftar bland annat den av arbetslöshetskommissionen organiserade kursverksamheten. Den förtjänar visserligen allt erkännande, men jag har svårt att förstå, att den skall så att säga anordnas på bekostnad av den sedan länge och med stor framgång bedrivna verksamhet, som de enskilda anstalterna för yrkesundervisning ägna sig åt. Den av regeringen föreslagna minskningen av anslaget till understöd åt dessa anstalter är så mycket mera obegriplig som de sakkunniga, på vilkas initiativ arbetslöshetskommissionens kursverksamhet kommit till stånd, starkt understrukt betydelsen av att det befintliga yrkesskoleväsendet så långt som möjligt borde tagas i anspråk, i vad det gäller yrkeskurser för

Anslag till
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts.)

arbetslös ungdom. Regeringens förslag innebär faktiskt, att det med den ena handen skall tagas av det, som med den andra handen givits. Det riktigaste och ändamålsenligaste vore väl ändå, att man i de olika orterna vid tillgodoseende av den arbetslösa ungdomens yrkesutbildning i första hand utnyttjade de möjligheter, som de redan befintliga organen för sådan utbildning erbjuda. Genom att behandla de enskilda undervisningsanstalterna på det sätt, som regeringen och statsutskottet föreslagit, minskas dessa möjligheter, ty det är utan vidare klart, att dessa anstalter komma att bli nödsakade att avsevärt inskränka sin verksamhet.

Det är för att om möjligt förebygga detta, som jag och fröken Hesselgren väckt vår motion. Jag beklagar, att statsutskottet icke tillstyrkt densamma. Den av utskottet anförda motiveringen för avslagsyrkandet anser jag emellertid utgöra ett stöd för det i motionen framställda yrkandet, ty utskottet erkänner ju, att det med tanke på den svårartade arbetslösheten bland ungdomen kan ifrågasättas, huruvida det är riktigt att nu utsätta ifrågavarande anslag för en så kraftig beskärning som den av Kungl. Maj:t föreslagna, då det kan befaras, att åtskilliga skolor till följd av anslagsminskningen bliva nödsakade att nedlägga eller inskränka sin verksamhet.

Herr talman! Åberopande detta uttalande i utskottets utlåtande ber jag att få yrka bifall till den av herrar Olof Olsson och Oscar Olsson till förmån för min motion avgivna reservation.

Herr Bergqvist: Jag ber att få instämma med herr Sigfrid Hansson däri, att det naturligtvis vore önskvärt, att man kunde ge så stora anslag som möjligt åt yrkesskolundervisningen, och detta särskilt i dessa tider, då vi ha så mycken arbetslös ungdom. Men då kommer den andra synpunkten, nämligen att man med hänsyn till den depression, som nu råder, nödgas iakttaga den största försiktighet vid beviljandet av anslag.

Kungl. Maj:t har haft denna fråga under omprövning och funnit nödvändigt att i år nedskära anslaget med ett visst belopp. Det har föreslagits, att anslaget till avlönande av lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisningen skulle minskas med 160,000 kronor, nämligen från 610,000 kronor till 450,000 kronor. Det är beklagligt, att detta har måst ske, men man måste böja sig för det verkliga läget.

Så vill jag också påpeka en sak, som inte herr Sigfrid Hansson rörde vid, och det är den, att det på detta anslag finns en reservation av 38,000 kronor, som kommer att tagas i anspråk. I själva verket bli sålunda de tillgängliga medlen för budgetåret 1932/1933 488,000 kronor.

Vad beträffar det andra anslaget till understöd för undervisningen vid enskilda anstalter för yrkesundervisning, som varit 65,000 kronor och som nu är nedsatt med 20,000 kronor till 45,000 kronor, finns också en reservation, visserligen mindre, men i alla fall en reservation av 7,000 kronor, varigenom summan i själva verket höjes till 52,000 kronor.

Det är inte med något glatt hjärta, som man går med på en sådan nedskärning; men å andra sidan förhåller det sig ju också på det sättet, att genom det arbetslöshetsanslag, som ställes till arbetslöshetskommissionens disposition, vissa kurser också komma att anordnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! När det för mig gällt att taga ställning till de olika punkterna i detta utlåtande, har jag vanligen gått ut ifrån den uppfattningen, att man skulle i så stor utsträckning som möjligt bibehålla sådana anslag, som ge arbete eller annan sysselsättning — överhuvud

taget sysselsättning. Det är nog så rätt, när utskottet säger, att ungdomsarbetslösheten är stor och att det inte kan vara riktigt bra att beskära anslaget i den utsträckning, som här sker. Men så hänvisar man till vad departementschefen sagt, och det vågar man inte sätta sig emot. Om man så går till vad departementschefen sagt, så finner man, att han för sin del kryper bakom statens organisationsnämnd. Och går man sedan till statens organisationsnämnd och ser, vad den haft för anledning till sina råd, så finner man, att den egentligen inte gjort någonting annat, än att den på grund av det finansiella läget föreslagit, att man skulle pruta ned anslaget med 20 procent. Något dryftande av spörsmålet, huruvida dessa 20 procent kunna eller böra tagas bort, finner man inte. Det är bara en hänvisning, och så kapar man av de 20 procenten.

Jag tror, att beskrifningen av detta anslag kommer att få mycket nedslående konsekvenser. Jag tror, att utskottet har alldeles rätt i sina farhågor. Inga nya skolor kunna upprättas, inga nya kurser kunna sättas i gång, bestående skolor kunna inte utvecklas, utan snarare är det på det sättet, att de komma att tvingas att begränsa sin verksamhet. Och detta i en tid, när — såsom den siste ärade talaren sade — det är synnerligen behöfligt, att anstalter av denna beskaffenhet finnas och verka. Det är mycket riktigt, att man i svåra tider naturligtvis skall spara och beskära anslagen, men jag tycker, att man skall gör detta med ett visst omdöme. Man skall göra det så, att man inte samtidigt skär bort för landet verkligt vitala intressen. Ty vi *måste* taga vara på ungdomen. Det är ett vitalt intresse. Den genomlever mycket händelserika år — inre händelserika år. Det är under dessa år, som anlagen växa fram och lusten att vara till nytta så att säga skärpes. Det är klart, att man under en sådan tid skall vara mycket försiktig, så att man inte genom sina åtgärder bidrager till, att de där åren förvanskas. Allt, som kan göras för att ungdomen inte skall gå och slå dank, skall man också göra. Man skall värdesätta ungdomen annorlunda och mer än andra ting.

Nu har det visat sig, att dessa yrkesskolor äro för ungdomen, i den belägenhet som den för närvarande befinner sig i, förträffliga och verkligt goda hjälp-are. Det har visat sig, att de uträtta ett utmärkt arbete och att de med mycket små medel kunna komma till bra resultat. Jag menar, att man skall taga hänsyn till sådant. Och om man ser saken i stort, är allt, som man gör i detta avseende, synnerligen räntebärande. För den enskilde är ju yrkesskickligheten i större eller mindre grad ett verkligt plus, då det gäller hans framkomst här i världen; och för landet som sådant är det i stort sett en styrka, ju mera yrkesskickligheten breder ut sig. En yrkesskicklig arbetarmassa gör landet i dess arbete effektivt och konkurrenskraftigt.

Det är med hänsyn till dessa förhållanden, som jag inte kan nöja mig med, att man beklagar, att man inte kan göra någonting, ty man kan, om man vill. Detta är anledningen till att jag varit med om att yrka, att det anslag, som utgår under denna punkt, inte skulle på något sätt avkortas utan få utgå med oavkortat belopp.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Asplund*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts.)*

Anslag till
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts.)

Herr *förste vice talmannen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 229, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till
stipendier
åt elever vid
vissa anstalter
för yrkesun-
dervisning.

Punkten 230.

Under punkten 227 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Oscar Olsson* m. fl. (I: 30) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Johanson* i Stockholm m. fl. (II: 46), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att, vid anvisande av det extra förslagsanslaget till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesutbildning med heldagsundervisning och om sammanhängande kurs av minst fem månaders längd, till sådana skolor också hänföra de yrkesbetonade högre folkskolor, som meddelade en med ifrågavarande skolor fullt jämbördig undervisning i yrkesutbildning åt elever på samma åldersstadium; samt att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med 75,000 kronor till 275,000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *A. Thomson* väckt motion (II: 339), vari hemställdes, att riksdagen, med avslag å vad som föreslagits i statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, punkt 227, måtte besluta att till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) avslå herr *Oscar Olsson*s m. fl. och herr *Johanson*s i Stockholm m. fl. berörda motioner (I: 30 och II: 46),

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr *Thomson*s berörda motion (II: 339) till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Olof Olsson*, *Oscar Olsson* och *Pauli*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av herr Oscar Olssons m. fl. och herr Johansons i Stockholm m. fl. berörda motioner (I: 30 och II: 46) besluta att, vid anvisande av det extra förslagsanslaget till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesutbildning med heldagsundervisning och om sammanhängande kurs av minst fem månaders längd, till sådana skolor också hänföra de yrkesbetonade högre folkskolor, som meddelade en med ifrågavarande skolor fullt jämbördig undervisning i yrkesutbildning åt elever på samma åldersstadium,

Anslag till stipendier åt elever vid vissa anstalter för yrkesundervisning.

(Forts.)

b) -----

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Redan i fjol ställde sig första kammaren på samma ståndpunkt, som reservationen nu gör. Svensk byråkrati är inte alls något smädenamn för den, som är något historiskt orienterad. Men det finns en byråkratism av den allra värsta art, och det var den, som här stod i motsats till de representanter för svenskt arbets- och näringsliv, som från början hade genomfört dessa stipendier till yrkesskolornas elever.

Det var ordföranden i svenska landsorganisationen, herr Thorberg, och ordföranden i svenska arbetsgivareföreningen, herr von Sydow, som båda tillsammans fingo kammaren med sig, på att stipendier borde ges till obemedlade elever i yrkesskolorna. Nu inträffar det egendomliga, att de bästa yrkesskolorna i Sverige bli utestängda från dessa stipendier. Och varför? Jo, därför att de inte heta »yrkesskolor» utan »yrkesbetonade högre folkskolor». Beteckningen »folkskolor» utestänger dessa skolor. Ärenden rörande dessa yrkesbetonade högre folkskolor handläggas på en annan byrå i skolöverstyrelsen än ärenden rörande yrkesskolor. Skillnaden mellan de yrkesbetonade högre folkskolorna och yrkesskolorna är den, att de yrkesbetonade högre folkskolorna äro 2—4-åriga, under det att yrkesskolorna i allmänhet äro ettåriga.

Det var med mycket stor övervikt, som första kammaren i fjol opponerade sig mot detta slags byråkratism och följde representanterna för svenskt arbets- och näringsliv här i kammaren. Emellertid föll frågan i andra kammaren på grund av en agitation, som där bedrevs av representanter för skolöverstyrelsen, som inte kunde övervinna sin respekt för denna skillnad mellan namnen på de olika skolorna.

Vad är det, som gör, att från skolöverstyrelsen kommer ett sådant oresonligt motstånd på denna punkt? Man säger, att det är konsekvenserna som man är rädd för. Det är lustigt, när man tager reda på, vilka dessa konsekvenser äro. Jo, säger man, om de yrkesbetonade högre folkskolornas fattiga elever skola få sådana stipendier, varför skola då inte också de allmänna högre folkskolornas ha sådana? Helt enkelt därför att det här är fråga om de som officiellt heta yrkesskolor. Ett sådant underbart argument! Det var också i statsutskottet någon, som frågade: »Om de praktiska realskolorna gå igenom, skola de inte ha sådana här stipendier?» Jo visst, men detta är en historia, som det dröjer lång tid, innan riksdagen skall taga ståndpunkt till. Ett skäl, som jag hörde i utskottet, var, att inte *alla* yrkesbetonade högre folkskolor äro så utmärkta. Nej, visst inte! Och de skolor, som inte äro så utmärkta, skulle inte ha det. Det är Kungl. Maj:t som skall bestämma, vilka yrkesskolor det blir. Det blir likaledes Kungl. Maj:t, som skall bestämma vilka yrkesbetonade högre folkskolor, som i detta fall skola jämställas med högre folkskolor. Man kan ju fråga, varför skolöverstyrelsen inte gjort en utredning om saken, sedan första kammaren fattade sitt beslut i fjol. Ja, det konvenerade tydligen icke skolöverstyrelsen. Man har fått ut denna fråga till ungdomsarbetslöshetskommissionen, som skall avge yttrande. Denna kommission har inte avgivit något yttrande. Jag har frågat ordföranden om anledningen. »Ja, det var så

Anslag till
stipendier
åt elever vid
vissa anstalter
för yrkesun-
dervisning.
(Forts.)

svårt!» Ja, men det är ungdomsarbetslöshet *nu* i högre grad än någonsin. Har man en kommitté för den saken, skall vare sig det är behagligt eller ej för skolöverstyrelsen, om denna kommitté avger yttrande, ett sådant yttrande avges. Här ser det ut, som om det vore fråga om en stödaktion för Pählmans handelsinstitut och Krooks handelsskola o. s. v. Det är fullkomligt urbotat. I Hälsingborg har man en yrkesbetonad högre folkskola, som är kommunens och som är tvåårig. I denna skola få fattiga föräldrar inte sätta in sina barn. De skola först taga barnen ifrån skolan ett år, för att de sedan skola komma in i Krooks privata handelsskola och där betala avgifter för att få sina stipendier. Det är ju någonting så abderitiskt, att det är svårt att föreställa sig, att i ett samhälle, som inte är rent kinesiskt, någonting sådant kan förekomma. Här i Stockholm har man Pählmans ettåriga handelsinstitut. Där få de obe-medlade upp till 30 kronor i månaden i stipendium; men i Stockholms stads yrkesbetonade högre folkskola få de ingenting. De skola pressas ut ur denna skola och in i en sämre, för att fattiga föräldrar skola kunna hålla sina barn i skolan. Jag är synnerligen upprörd över, att någonting sådant kan pågå, även sedan uppmärksamheten är fästad därpå. Herr von Sydow sade i denna kammare i fjol, att då han och herr Thorberg väckte sin motion, var det deras mening, att stipendierna skulle gå till elever vid verkliga yrkesskolor, vare sig de hette yrkesskolor eller högre folkskolor, ty namnet intresserade dem inte.

Jag hoppas, att första kammaren vidhåller sin ståndpunkt från i fjol och icke ger sitt stöd åt den egendomliga byråkratism, som tagit sig uttryck i sättet att behandla dessa stipendier.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Hansson, Sigfrid*.

Under herr Oscar Olssons anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar återtagits av herr förste vice talmannen.

Herr Bergqvist: Herr Oscar Olssons yrkande går ut på att det skall ske en utvidgning angående dispositionen av det understöd till förmån för mindre be-medlade elever, som här är i fråga. För närvarande utgår det till elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, men herr Oscar Olsson yrkar på att ur anslaget också må utgå sådant understöd till elever vid högre folkskolor. Nu har statsutskottet sagt, att det inte vill bestrida, att ett visst fog finnes för berörda krav, men utskottet säger, att spörsmålet är av sådan beskaffenhet, att riksdagen icke bör på grund av enskilda motioner och utan närmare utredning fatta ståndpunkt i frågan. Jag tycker, att denna statsutskottets ståndpunkt står i överensstämmelse med vad som plägar ske inom riksdagsarbetet. Men jag tänker, att herr Oscar Olsson ändå vinner något med sitt yrkande. Han vinner säkerligen det, att Kungl. Maj:t observerar denna sak och i sinom tid framlägger förslag till en sådan utvidgning, som nog kan i och för sig vara berättigad men som naturligtvis måste föregås av en ordentlig utredning.

Jag ber med åberopande av detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Det skäl, som herr Bergqvist anført som bärande, nämligen att jag skulle vinna så pass mycket, att Kungl. Maj:t observerade saken och kanske skulle framlägga förslag så fort som möjligt, det skälet har ingen giltighet. Kungl. Maj:t bryr sig inte om att observera debatter, när det gäller saker och ting, som riksdagen avslår. Jag tror således, att den tröstgrund, som herr Bergqvist anförde, inte kan vara tillräcklig för första

kammaren heller. Första kammaren har, såvitt jag ser, inte alls någon anledning att frångå sin förra året uttalade åsikt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med överbägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 230, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 231—233.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 234.

Lades till handlingarna.

Punkten 235.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 236.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, med 72,500 kronor till 830,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1932 angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. J. Bärge* m. fl. (I:47) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Olsson* i Gävle m. fl. (II:66), i vilka motioner hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte fatta beslut därom att det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor skulle ökas med 72,500 kronor till 975,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med hittills följda grunder;

Anslag till stipendier åt elever vid vissa anstalter för yrkesundervisning.
(Forts.)

Anslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *J. Bergman* och *O. Ericson* (I: 229) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Ljunggren* (II: 161), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor skulle ökas med 72,500 kronor till 975,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande grunder;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Sjödahl* m. fl. (I: 153) och den andra inom andra kammaren av herrar *A. Andersson* i Falkenberg och *A. Thomson* (II: 337), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att anslag till centralbibliotek för budgetåret 1932/1933 skulle utgå efter de grunder, som angäves i Kungl. Maj:ts kungörelse angående understödjande av folkbiblioteksväsendet av den 24 januari 1930;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *W. Björck* (I: 230) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Thomson* (II: 193), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att ur det ordinarie förslagsanslaget till folkbiblioteksväsendet skulle för budgetåret 1932/1933 utgå understöd till kurser för föreståndare för folk-, skol- och studie-cirkelbibliotek med högst 8,000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *O. E. Sandberg* m. fl. väckt motion (II: 67), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, dels att den förmån, som beretts hushållsskola att erhålla statsbidrag för upprättande och underhåll av bibliotek, skulle anses böra tillkomma även kvinnlig lanthushållsskola, dels att lantbruksskola skulle i fråga om rätt till nu berörda förmån av statsunderstöd vara jämställd med lantmannaskola, dels slutligen att, därest någon av nu nämnda skolor vore förlagd på samma plats med gemensamma lokaler som folkhögskola eller lantmannaskola, understödet skulle utgå till en för dessa båda gemensam biblioteksstyrelse med lägst 15 och högst 300 kronor för varje skolform, allt i enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmande och under de villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar *W. Björcks* och *Thomsons* motioner (I: 230 och II: 193) samt med avslag å dels de berörda motionerna av herrar *Bärg* m. fl. och *Olsson* i Gävle m. fl. (I: 47 och II: 66) ävensom herrar *Bergman* och *O. Ericson* samt herr *Ljunggren* (I: 229 och II: 161), i vad dessa motioner skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, dels ock herrar *Sjödahls* m. fl. samt herrar *Anderssons* i Falkenberg och *Thomsons* omförmälda motioner (I: 153 och II: 337) ävensom herr *Sandbergs* m. fl. motion (II: 67), minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, med 64,500 kronor till 838,000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av utskottet förut under punkten angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Olof Olsson*, *Petrén*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Nilsson* i Örebro, *Jonsson* i Eskilstuna, *Norsell* och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar *Bärgs* m. fl., *Olssons* i Gävle m. fl., *Bergmans* och *O. Ericsons*, *Ljunggrens*, *Sjödahls* m. fl., *Anderssons* i Falkenberg och *Thomsons*, *W. Björcks* samt *Thomsons* berörda motioner (I: 47, II: 66, I: 229, II: 161, I: 153,

II: 337, I: 230 och II: 193) samt med avslag å herr Sandbergs m. fl. motion (II: 67), minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteks-väsendet, nu 902,500 kronor, med 24,500 kronor till 878,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i det av reservanterna föreslagna utlåtandet förut angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela;

2) av herr *Oscar Olsson*, som på anförda skäl ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits.

Det i herr Oscar Olssons reservation föreslagna utlåtandet avslutades med samma hemställan, som förekom i den av herr Olof Olsson m. fl. anförda reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Här är fråga om ett anslag, som jag talat om förut i dag, nämligen anslaget till folkbibliotek. Dessa bibliotek äro av två slag: dels de större kommunala biblioteken och dels dessa små studie-cirkelbibliotek, som äro kastade ut runt om i vårt glest befolkade land på platser, där folk annars inte lätt skulle komma i åtnjutande av förmånen av läsning av god litteratur.

Det har här i Stockholm på sista tiden väckt rätt stor uppmärksamhet, att det rätt en sådan väldig brist på bibliotek, på »bokstugor» ute på landsbygden. En av Stockholms tidningar har därför organiserat genom gåvor och privata insamlingar några sådana bibliotek i Jämtlands läns glest befolkade trakter. Ser man på hurudan ställningen varit i Jämtland i fråga om bokmöjligheterna, så fanns det i Jämtland på den tiden, när det inte fanns mer än tio kommunala bibliotek där, över hundra små studiecirkelbibliotek utströdda i obyderna. Det är så, att Arbetarnas bildningsförbund och nykterhetsföreningarna anordnat över 3,000 sådana småbibliotek runt om i våra kommuner. Det är dessa arbetarklassens och bondeklassens egna små bibliotek, som nu på ett fruktansvärt sätt skola beskåras. Utom Arbetarnas bildningsförbund och Goodtemplarorden är det också Jordbrukarungdomens förbund, som börjat upprätta sådana bibliotek, och vidare den kristliga ungdomsrörelsen. Nu anses det tillbörligt att sänka anslagen till dessa bibliotek med 20 procent, varigenom deras bokinköp komme att minskas, som jag tidigare här i dag visat, inte som Kungl. Maj:t antagit med ungefär 30 procent utan säkerligen med ungefär hälften av vad de förut kunnat använda för bokinköp. Det är andra anslag också i fråga om folkbiblioteken och deras skötsel, som föreslås sänkta. Det föreslås, att också centralbiblioteken skola få sina anslag sänkta med 20 procent ifrån 10,000 till 8,000 kronor. Man anmärker däremot, att det är orätt, därför att dessa kommuner ha fått löfte av staten om detta större anslag, när de inrättades. Därför är det oriktigt att nu utan varning sänka anslagen till dessa sex kommuner. Ja, det är precis lika orätt att sänka anslagen till de små föreningsbiblioteken. Det är bara två år, som detta anslag har utgått enligt dessa grunder. Under dessa två år ha dessa småbibliotek inrättat sig därefter, och landstingen ha i allmänhet ändrat grunderna för sina anslag till dem i förlitande på att statens bidrag skulle utgå på samma sätt som hittills. Det finns, såvitt jag kan se, ingen möjlighet för många hundra av dessa små bibliotek att ens nödortfigt upprätthålla sin verksamhet. Jag har reda på goodtemplarloger, som upprätthålla sådana bibliotek, där två tredjedelar av medlemmarna äro arbetslösa. Hur skola de kunna öka sin självbeskattning eller ens hålla den uppe, så att de kunna sköta sin bildningsverksamhet något så när ordentligt? Och det är naturligtvis på samma sätt med Arbetarnas bildningsförbunds bibliotek i om möjligt ännu större utsträckning, än vad nykterhetsorganisationernas bibliotek beträffar.

Anslag till understöd åt folkbiblioteks-väsendet.
(Forts.)

Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.

(Forts.)

Om man skulle göra ett avvägande rörande vilka biblioteksanslag, som äro viktigast här, centralbiblioteksanslagen eller anslagen till de kommunala biblioteken och studiecirkelbiblioteken, så finns det ingen jämförelse i fråga om skadeverkningsarna vid ett beskärande i lika hög grad av anslagen åt båda hållen, men jag är fullt överens med de motionärer, som enbart tagit sikte på centralbiblioteken, att det är ett löftesbrott från statens sida att i dessa tider sänka bidragen till de kommuner, som inrättat centralbibliotek med löfte om dessa bidrag.

Nu föreligger det här två reservationer på denna punkt, som berör dessa primära bibliotek, dels min, där jag föreslår en nedsättning med 10 procent av bidragen till alla dessa bibliotek, både centralbiblioteken, de kommunala biblioteken och studiecirkelbiblioteken, och dels en annan av herr Olof Olsson m. fl. avlämnad reservation, där det föreslås en nedsättning av 16 procent. Slutsumman i båda reservationerna är densamma, därför att jag är övertygad om att de lokala bidrag, som äro underlaget för statsanslaget, bli så pass sänkta under dessa hårda år, att statsanslaget blir detsamma i alla fall. Det är 28,000 kronor, som det gäller utöver den summa, majoriteten med sitt förslag till nedskärning av 20 procent gått in för. På den punkten, herr talman, ber jag således att få yrka bifall till min reservation. Man skulle ju kunna säga, att det är dock egendomligt, att för denna stödaktion på hundratals miljoner kronor till näringslivet staten skall behöva taga ifrån småfolkets, det kroppsarbetande folkets bibliotek 28,000 kronor för att det skall gå ihop. Jag tycker ju inte, att det är riktigt värdigt statsmakterna att gå fram på det sättet.

Jag vill tillägga, att det är även ett par andra sorters bibliotek, som skola beskäras på detta sätt och få sina anslag sänkta med 20 procent, för att näringslivet skall få sitt stöd, och det är folkskolebiblioteken, som i fjol fingo sina anslag för första gången efter de nya bestämmelserna. Det har i en skoldiskussion just i år pekats på hur nödvändiga dessa skolbibliotek äro för att folkskolans resultat skola bli något så när värdiga i fråga om läsningen. Men folkskolebarnens anslag skall man klippa till nu på samma sätt som folkbibliotekens. Jag tycker, att det är upprörande med ett sådant framgångssätt.

Sedan vill jag peka på en mycket egendomlig sak i en mindre fråga, beträffande den del av anslaget, som är avsett att gå till folkbildningstidskrifterna. Det finns tre folkbildningstidskrifter, som ha anslag härifrån, nämligen Biblioteksbladet, Studiekamraten och Bokstugan. Här har Kungl. Maj:t föreslagit, att deras anslag skola beskäras, med 25 procent för två av dessa tidskrifter och med 50 procent för en av dem. Varför prickas den ena tidskriften, Bokstugan, på detta sätt, att det skall tas 2,000 kronor från dess årsanslag, när de andra skola slippa med 1,000 kronor? Jo, säger ecklesiastikministern, stödd på besparingsnämnden, därför att Bokstugan har så god ekonomi.

Jag har frågat i statsutskottet, om statsutskottet hade tagit reda på siffrorna för de olika tidskrifterna. Det hade avdelningen inte gjort, och siffrorna förelågo på grund av ett missförstånd i kansliet inte heller färdiga, när beslutet fattades i statsutskottet. Nu ha siffrorna kommit, och jag har visat statsrådet dessa siffror. Och vad framgår av dem. Jo, av dessa siffror framgår, att Biblioteksbladet står på en särskild nivå, därför att dess räkenskaper ingå i Allmänna biblioteksförningens räkenskaper, och det är alldeles säkert, att den föreningen inte har någon lysande ställning. Men nog är den lika lysande som Bokstugans ställning. När man ser på Bokstugan och Studiekamraten, finner man, att Studiekamraten gått visserligen med liten vinst, men dock med någon, under det att Bokstugan gått med förlust. Ja, ecklesiastikministern visste inte vad han skulle säga, när han fick siffrorna i sin hand, annat än att han litat på organisationsnämnden, och var organisationsnämnden fått

siffrorna, vet jag inte, ty inte har den frågat Bokstugans redaktion och inte dess styrelse heller. Det finns inte det ringaste underlag för en sådan åtskillnad mellan dessa tidskrifter utom möjligen ett, och det skulle vara, att Bokstugan tillhör Arbetarnas bildningsförbund och Goodtemplarorden, dessa organisationer, som få den största smällen av nedsättningarna annars, och då anses det väl, att det gör inte dem så värst mycket, om de få en smäll till.

Jag har inte på något håll kunnat få reda på några anmärkningar annars gentemot Bokstugans redaktion. Redaktionen kan inte lova, att bli speciellt välsinnad mot myndigheterna, om den gjorda åtskillnaden nu kan bero på den ton, som Bokstugan någon gång anslagit, men det har åtminstone inte kommit fram någon anhållan i den riktningen till Bokstugan. Det är mycket egendomligt under dessa faktiska förhållanden att finna, att regeringen gått fram på ett sådant sätt mot den ena tidskriften på grunder, som inte alls hålla. I min reservation har jag framhållit, att alla dessa tre tidskrifter utföra ett så pass värdefullt arbete i folkbildningssyfte, att det kunde räcka att sänka anslagen till dem med 10 procent, eftersom nu sänkningar skola förekomma.

Den andra reservationen, av herr Olof Olsson m. fl., går ut på att man skall sänka lika för alla, därför att man kan inte finna, att det föreligger något skäl att gå hårdare fram på det ena hållet än på det andra, och sänka med 2,000 för den ena och för de andra med 1,000. När man tittar på tidskrifternas räkenskaper, finner man, att det är säkerligen inga tidskrifter i landet, som gå fram med så små omkostnadskonton, som dessa tre folkbibliotekstidskrifter, men Bokstugans är dock bortåt 50 procent lägre än de andras. Dess utgifter för redaktion, expedition, kassör och telefon, alla utgifter för lokal inberäknade, äro 1,750 kronor. För de andra gå dessa utgifter inte upp till några stora summor heller, en 3,000 kronor eller något mer. Finns det möjlighet att säga, att dessa tidskrifter på något sätt ha visat sig föra ett slösaktigt leverne? Det är gratisarbete så gott som allt arbete, som göres i dessa tidskrifter, men den tidskrift, som sköts med den största ekonomiska omtanken, för de minsta omkostnaderna, skall bestraffas för den sakens skull på ett betydligt hårt sätt.

Det klagas i dessa tider över hurusom veckotidskrifter och månadstidskrifter av alla sorter äro till ett fördärv för hela vårt folk. Det finns ett par tre kulturtidskrifter, som göra sitt bästa med små statsanslag, och de skola tydligen fördärvas i detta egendomliga sparsamhetsnit.

Herr talman! Det viktigaste här är naturligtvis anslagen till biblioteken, och det är speciellt på den punkten, som jag är angelägen att få det bästa möjliga resultat. Men det är alldeles tydligt, att man även på denna mindre väsentliga, fast icke oväsentliga punkt också bör försöka åstadkomma rättvisa, åtminstone något så när. Jag yrkar naturligtvis, herr talman, i första hand bifall till min reservation, som jag anser går mycket hårt fram över det folkliga kultur- och bildningsarbetet, redan den, men skulle den inte vinna understöd, yrkar jag sedan alternativt bifall till herr Olof Olssons m. fl. reservation.

Herr Bergqvist: Såsom den föregående ärade talaren framhållit, finns det här vid denna punkt avgivna två reservationer, den ena av herr Olof Olsson m. fl. och den andra av herr Oscar Olsson. Dessa båda reservationer överensstämma i stort sett. Det är endast i fråga om anslagen till vissa tidskrifter, som herr Oscar Olsson skiljer sig från den andra reservationen, ehuru herr Oscar Olsson icke yrkar någon höjning i det slutbelopp, som i den förra reservationen yrkas.

Vad beträffar dessa tidskrifter, kan det ju vara olika åsikter om, huruvida nedskärningen är lämpligt avvägd, men Kungl. Maj:t har haft denna sak under omprövning och naturligtvis inhämtat alla de upplysningar, som varit möjliga att få. Detta har resulterat i, att Kungl. Maj:t har föreslagit en nedsänkning

Anslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet.

(Forts.)

*Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.*

(Forts.)

av 25 procent för två av dem: Studiekamraten och Biblioteksbladet och 50 procent för Bokstugan. Jag vågar inte yttra mig om, i vad mån detta är riktigt avvägt eller icke, men man måste hysa förtroende till Kungl. Maj:t vid prövningen av sådana frågor.

Vad den första reservationen här angår, skiljer den sig från Kungl. Maj:ts förslag i tre avseenden. I denna reservation påyrkas 1:o) en höjning utav anslaget till de kommunala biblioteken med 28,000 kronor, 2:o) en höjning av anslaget till centralbiblioteken med 12,000 kronor och 3:o) en ökning för anordnande av vissa kurser med 8,000 kronor. I fråga om det sista överensstämmer reservationen med utskottets förslag, ty även utskottet har ansett dessa kurser vara av den vikt, att utskottet tillstyrkt en höjning i Kungl. Maj:ts förslag av 8,000 kronor just för dem.

Vad sedan centralbiblioteken beträffar, så har det anslag, som tidigare utgått till dem, utgjort 10,000 kronor, men nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att det skall nedsättas till 8,000 kronor till varje sådant bibliotek. Vid behandlingen av den frågan i utskottet har jag varit rätt tveksam, därför att centralbiblioteken ju ha en särskild uppgift för biblioteksverksamheten ute i länen. De äro sex stycken, och om de skulle bibehållas vid sitt tidigare anslag, skulle detta förorsaka en höjning av 12,000 kronor. Emellertid har jag ansett mig böra följa majoriteten även på denna punkt.

Vad sedan beträffar de kommunala biblioteken, är det ju inte heller så uppmuntrande, att anslagen för dem skall behöva sänkas, men jag tror det är lättare för dem att bära denna sänkning för ett eller annat år framåt. Jag vill livligt hoppas, att det anslag, som tidigare utgått, så snart som möjligt är ånyo skall av riksdagen beviljas.

Utan att ingå på ytterligare diskussion i denna punkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjödahl: Jag får bekänna, att jag har resignerat inför den mycket starka minskning, som ägt rum beträffande anslagen till de egentliga folkbiblioteken. Det kan dock inte anses vara annat än synnerligen beklagligt, att man i en tid med en mycket stark och mycket stegrad lånefrekvens i så väsentlig grad minskar anslagen till folkbiblioteken.

Jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på, att på en punkt skulle man kanske i någon mån kunna motverka de tråkiga följderna av den starka minskningen av folkbibliotekens anslag. Jag tänker nu på centralbiblioteken. Jag vill erinra om, att de centralbibliotek, som vi ha här i landet, få liksom alla andra folkbibliotek sina anslag minskade, men dessutom minskas det specialanslag, som de åtnjuta såsom centralbibliotek. Denna dubbla minskning, som går ut över dem, kommer emellertid att drabba inte bara kommunens egen befolkning och dess lån i biblioteken utan också i stor utsträckning den omgivande landsbygdens befolkning. Jag vill påpeka, att dessa centralbiblioteks uppgift är att vara en reserv för den omgivande landsbygden. De olika småbiblioteken i kommunerna, som nu ha ett rätt ofullständigt förråd av böcker, kunna få låna från centralbiblioteken. Dessa senare skola nämligen, som jag förut sade, vara ett slags reserv, från vilka böcker kunna strömma ut till de många småkommunerna. Att då, samtidigt som man i så hög grad minskar anslaget till folkbiblioteken, stämna till utflödet av böcker från centralbiblioteken genom en minskning även av deras anslag, måste jag betrakta såsom olyckligt, och jag undrar, om inte många här i kammaren dela min åsikt. Kunde man åtminstone på den punkten, då man eljes skär ned anslaget åt folkbiblioteken rätt betydligt, behålla nuvarande anslag och låta centralbiblioteken i någon liten mån fylla ut småbibliotekens brister i bokförråd, då tror jag, att det skulle vara en lycklig lösning.

En synpunkt till. Det är staten, som har lockat fram dessa centralbibliotek. Staten har ju givit ett visst anslag mot det, att vissa folkbibliotek erbjuda sig att fungera som centralbibliotek. Sedan staten väl gjort detta, ha de biblioteksintresserade kommunalmännen ofta haft rätt svårt att övertyga sina respektive myndigheter — t. ex. fullmäktige i staden — om att det är lämpligt för staden i fråga att gå in för ett centralbibliotek. Först när man har kunnat visa, att det i det stora hela egentligen inte för med sig några nämnvärda utgifter för staden, har man kunnat få vederbörande myndighet med på inrättandet av dylika centralbibliotek.

När förhållandena nu ha blivit sådana, att man plötsligt anser sig böra minska detta anslag, tycker jag för min del, att det kan betecknas som ett ensidigt brytande av ett avtal. Man har genom ett visst understöd fått fram centralbiblioteken. Man har räknat med, att ett sådant centralbibliotek kan vara till en viss glädje för de mindre städerna och dessutom till nytta för den omgivande landsbygden, och så utan vidare minskar staten inte oväsentligt anslaget till dessa centralbibliotek.

Detta minskande av anslaget kommer i hög grad att försvåra för dessa centralbibliotek att fylla sin uppgift. Därjämte komma de personer, som i respektive kommuner ha gått in för, att man skulle göra den omgivande landsbygden denna tjänst, att få det rätt så bekymmersamt, när det visar sig, att vad de trodde sig kunna utlova från statens sida, sedermera inte har uppfyllts av staten.

Här var en liknande fråga nyss före. Den rörde de kommunala sjukvårdsinrättningarna. De kalkylera ju ofta med statsbidrag och ha verkligen trott sig kunna räkna med ett bestämt statsbidrag. Så föreslogs emellertid minskning av detta statsbidrag, men det var för någon tid sedan en tämligen stark opinion här i riksdagen, som bestämde, att de kommunala sjukvårdsinrättningarna skulle få behålla sina utlovade statsbidrag. Jag tycker, att frågan om centralbiblioteken ligger till på ungefär samma sätt, och det är därför, som jag har en viss förhoppning om, att man skulle här inför denna nedskärning av anslaget för dessa folkbildningsanstalter reagera på ungefär samma sätt, som vi reagerade, när det förut gällde de kommunala sjukvårdsinrättningarna.

Jag vill för min del säga, att jag tycker inte, att det är riktigt värdigt för staten att locka fram centralbiblioteken genom extra anslag och sedan minska dessa anslag, när centralbiblioteken väl kommit till stånd. Jag tycker knappast, att det stämmer med god statsmoral, och jag skulle verkligen bli mycket överraskad, om jag finge en biskop som motståndare på den punkten. Jag vill därtill säga, att hävdandet i detta fall av statens värdighet är en ur statens ekonomiska synpunkt rätt så billig sak.

Jag vill understryka, vad jag förut sagt. Dessa centralbibliotek äro inte utslutande ett städernas intresse. De äro väsentligen ett landsbygdens intresse, nämligen för Södermanlands, Norrbottens, Värmlands, Bohusläns och Hallands landsbygder och därjämte för vissa delar av Skånes landsbygd. Det är överhuvud taget de många små biblioteken i mindre samhällen, som ha nytta av centralbiblioteken. Här ha vi ett vackert exempel i verkligheten på samverkan mellan stad och landsbygd. Jag hoppas, att staten — åtminstone riksdagens första kammare — skall göra sitt till, för att denna lyckliga samverkan på folkbildningens område inte skall hämmas utan skall kunna fortsätta.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, att riksdagen måtte bifalla statsutskottets under punkt 236 gjorda hemställan, dock med den ändring att för beredande åt centralbiblioteken av understöd efter oförändrade grunder förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, blott minskas med 52,500 kronor till 850,000 kronor, samt att de ändringar i utskottets motivering måtte vidtagas, som ett bifall till detta yrkande föranleder.

Anslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet.
(Forts.)

Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.

(Forts.)

I herr Sjödahls yttrande instämde herrar *Bismark*, *Östergren* och *Löfvander*.

Herr **Nerman**: I punkten som helhet ber jag att få ansluta mig till herr Oscar Olssons synpunkter, men jag har ett par andra synpunkter att tillägga.

Jag tillåter mig uttrycka ett stilla tvivel om det rättmätiga i att man av allmänna medel understödjer en tidskrift som Studiekamraten. Den är i alla fall inte av samma natur som Bokstugan, som är ett samlande organ för A. B. F. och I.O.G.T:s studierörelser, de två stora folkliga studieorganisationerna, utan Studiekamraten är ett organ för en viss tendentiös religiös riktning. Den driver också en viss konkurrens med Bokstugan, söker få anslag från fackliga och politiska arbetarorganisationer och strävar att vinna mark på Bokstugans bekostnad. Dessutom torde den också ha bakom sig en ekonomisk tämligen stark makt, som mycket väl skulle kunna finansiera sina intressen själv. När det nu här faktiskt föreligger en dubbling, sätter jag ifråga, om det kan anses korrekt att lämna understöd åt båda tidskrifterna. I stället borde väl understödet utgå åt A.B.F. och I.O.G.T:s officiella organ Bokstugan, som är redigerat av ansvariga krafter, ansvariga inför den stora folkbildningsrörelsen, och genom sina meddelanden från dessa två stora organisationer har en fullständigt officiell karaktär. Skall Studiekamraten understödjas, kan jag inte se annat än att man då av principiella skäl också måste lämna understöd, om t. ex. så begäres, åt Nationaltemplarordens tidskrift, *Ariel*, som är i viss mån besläktad. Detta beträffande Studiekamraten.

Vad beträffar tidskriften *Biblioteksbladet*, ber jag att få göra en liten anmärkning. Det har inte kunnat undgå den, som följer med *Biblioteksbladets* verksamhet som vägledare för det folkliga bildningsarbetet, att det ibland intar en ganska tidsfrämmande inställning till den levande nya litteraturen. Jag har personligen långt ifrån försvurit mig åt betong- och funkisdikten, men *Biblioteksbladet* röjer ibland inte bara oförståelse för det yngsta och nyaste utan också en tydlig reaktionär ovilja att förstå överhuvud taget radikal oppositionell diktning i tiden.

Saken har tidigare påtalats i pressen av lektor Oscar Olsson och nu senast har också en biblioteksman och författare fil. lic. Arnold Ljungdal underkastat *Biblioteksbladets* kritiska gärning en utförlig och — man får väl säga — ganska förkrossande granskning. Ljungdal har kunnat påvisa, hur *Biblioteksbladet* har trångbröstat och på ett sätt, som påminner om Grönköping, motarbetat exempelvis en så betydande diktare som Upton Sinclair, våra dagars mest lästa författare inom arbetarkretsar och i den folkliga bildningsrörelsen, Jaroslav Hasek med hans strålande krigssatir *Soldaten Svejik*, Hjalmar Söderberg och andra, medan storheter som baronessan Orczy och Anna Ölander med sina berättelser vid brasan i en synnerligen samhällsbevarande och kristlig anda prisas och rekommenderas.

Jag ska inte ta upp tiden med citat — det finns goda citat annars — men här och var äro recensionerna verkligen bigotta och puerila. Ljungdal kommer med ett, som det förefaller gott uppslag till omläggning, en metod, som lär vara försökt i Amerika. Man avstår från alla subjektiva värdeomdömen och nöjer sig med ett kortfattat referat av varje boks innehåll. Sedan kan man komplettera detta, om man så vill, med uttalanden från skilda läger inom pressen.

Till sist kommer jag in på en annan sak i samband med den fria folkbildningsrörelsen, nämligen den censur, som utövas av bibliotekskonsulenterna, över böcker, som få köpas med statsanslag. Jag har tillåtit mig göra en liten undersökning om vad det är för böcker, som inte få köpas med statsanslag. Jag skall be att få nämna några namn å författarna: Jeppe Aakjær, Erik

Asklund, Sven Backlund, Ode Balten, Harald Bergstedt, Boccaccio, Ilja Ehrenburg, Thit Jensen, Alexandra Kollontaj, Agnes Krusenstjerna — samtidigt litterär statsstipendiat i Sverige —, Alfred Kämpe, Jack London, Paul Lundh, Heinrich Mann, Victor Marguerite, Henning von Melsted, den gamle arbetardiktaren H. Menander, Artur Möller, Margit Palmær, Algot Ruhe, J. L. Saxon, nyligen tillerkänd Kungl. Maj:ts guldmedalj för kulturvårdande gärning i Sverige, Gustav Sandgren, Upton Sinclair, Hjalmar Söderberg, Sven J. Westberg, Erik Zetterström, Hugo Öberg.

Jag skall inte ingå på någon debatt av de här uppräknade författarnas litterära värde och särskilt inte de böcker, som det här gäller. Det gäller vissa böcker av vederbörande författare. Att till samlingen också fogas en, som heter T. Nerman, med hela hans produktion, har jag ingenting att invända emot.

Av socialvetenskapliga och andra populärvetenskapliga arbeten ha bland annat följande förbjudits av censuren: Bogdanov: Vetenskapen och arbetarklassen, Gustav Bang: Kapitalismens tidsålder, Bucharin: Den materialistiska historieuppfattningen, m. fl., Casparson och Holmberg: Skrifter om syndikalismen, Gorter: Socialismens A.B.C., Kuusinen: Ekonomiska begrepp, Ben Lindsey: Den moderna ungdomens uppror, Marchionini: De stora revolutionerna, Mehring: Gustav II Adolf, Nobile: Med Italia från Rom, Nemilov: Kvinnans biologiska tragedi, Stopes: Ett sunt föräldraskap och Thomson: Dit vetenskapen hunnit.

Jag tror nog, att de flesta skola ge mig rätt i att åtskilliga av dessa censur-ingripanden i varje fall äro något godtyckliga och politiskt partiska. Och det måste väl kunna sägas, att censuren över biblioteken är oberättigad, då man ju i alla fall här i landet har en tryckfrihetsförordning, som säger ifrån och ger makt att ingripa, om någon bok på något sätt stöter, vad man menar med anständighet, sedlighet eller liknande samhällsnormer överhuvud taget. Censuren är, skulle jag vilja säga, onödig och principiellt förkastlig och till på köpet inte vidare effektiv, då varje bibliotek har möjlighet att för egna medel köpa in de verk, som äro förbjudna att köpas medelst statsmedel. Den, som något känner till bibliotken ute i landsorten och även här i Stockholm, vet mycket väl, att de för statsmedel förbjudna böckerna finnas där i alla fall i ganska stort antal. Det är ju också så, att en förbjuden vara lockar nyfikenheten, och därmed blir det också en viss reklam, som man på sina håll för övrigt bör kunna vara tacksam för. Särskilt orättvist och ohållbart är, att man politiskt tar parti, tillåter andra partiers populärvetenskapliga framställningar att förekomma, men hindrar detta, då det gäller den kommunistiska och syndikalistiska rörelsen.

Av tekniska skäl har jag inte tillfälle att här göra något yrkande, men ifråga om punkten i dess helhet ber jag att få yrka bifall till herr Oscar Olssons reservation.

Herr Bergman: Det har talats om att det är kaotiska tider med avseende på penningtillgången, att arbetslöshet och andra svårigheter äro för handen, och att man därför även bör göra indragningar på nu förevarande område. Just detta skäl — med hänsyn till arbetslösheten — synes mig dock vara ägnat att framkalla särskild och något djupare eftertanke. Jag vill för min del säga, att just när människor ha mist sitt arbete och därför ofta bli sysslösa i stor utsträckning, då behövs det mer än någonsin annars värdefulla och upplysande böcker att sättas i händerna på arbetslös ungdom och arbetslös befolkning överhuvud. Man har bättre tid att ägna sig åt böcker, när man har ont om arbete än när man har strängt arbete, och väckes smaken för att läsa böcker, bidrager detta också till att avhålla mängden från att lockas in i de ganska

*Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.*

(Forts.)

Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

tvivelaktiga nöjen, som så beredvilligt erbjudas av allehanda exploatörer. Därför menar jag, att det är en oriktig politik just i arbetslöshetstider att draga in på anslaget till folkbiblioteken. Jag måste med energi understryka, att man i sådana tider så litet som möjligt bör göra indragningar å dylika anslag. Nu förstår jag, att sådan situationen för närvarande är och sådan inställningen varit i utskottet och nu är i kammaren, har man ingen utsikt att genomdriva de längst gående kraven. Jag måste därför inskränka mig till att instämma i det yrkande, som herr Oscar Olsson nyss gjorde, vilket väl är det längsta man möjligen kan komma till.

Jag vill också, medan jag har ordet, påpeka en annan sak. Det förefaller mig, som om de flera olika tidskrifter, som komma ut på detta område, skulle innebära en viss överorganisation. Vore det inte möjligt att kunna slå ihop några, ett par av dem åtminstone, till en gemensam tidskrift, som kunde bli mera spridd och därigenom också finge en bättre ekonomisk ryggrad? Varför skulle det vara omöjligt att slå ihop t. ex. Bokstugan och Studiekamraten? Jag vet, att det från enskilda håll har gjorts förslag förut i den riktningen, men att de ha strandat. Staten däremot äger nog möjlighet att kunna främja en sådan åtgärd, t. ex. ifall staten lämnar understöd endast på det villkoret, att man vidtager åtgärder i sådant syfte. Jag vill inte nu göra något yrkande i detta avseende. Jag har bara velat framkasta denna tanke att på allvar taga i övervägande för framtiden. Det är inte sunt, att det blir för många konkurrerande tidskrifter rörande en och samma sak. Konkurrens kan visserligen vara bra i vissa fall, och de två tidskrifter, som jag här talat om, äro nog också bra var för sig, men jag tror ändock, att om det vore möjligt att kunna få ett samarbete genom en gemensam tidskrift, så skulle det vara till fördel.

Den fråga, som den senaste ärade talaren var inne på, nämligen censuren, saknar ju icke betydelse. Jag vill ingalunda gå så långt som han, d. v. s. taga bort all censur, men jag medger, att det vore olämpligt att göra upp en index på förbjudna böcker. Detta har alltid visat sig medföra den tendensen, att folk söker upp just de förbjudna böckerna. Det har den institution, som har längst erfarenheten i detta avseende, nämligen katolska kyrkan fått pröva på. Det finns emellertid ett annat sätt att utöva censur och det är att göra, såsom man i flera år gjort på vissa håll, nämligen att låta sakkunniga personer utarbета kataloger med titlar på böcker, som äro objektivt upplysande i olika riktningar. Sådana kataloger finnas tillgängliga och böckerna få inköpas för statsanslag. Om man på det sättet rekommenderar vissa böcker, skall naturligtvis rekommendationen avges fullt opartiskt, så att den inte gynnar det ena eller andra partiet. Vad man skall gynna är den rent objektiva upplysningen, och genom nu antydda medel gör man större nytta än genom att uppgöra listor på sådana böcker, som man *icke* får anslag till.

Jag vill i den förevarande punkten, som sagt, närmast instämma i det yrkande, som framstälts av herr Oscar Olsson.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Var och en, som intresserar sig för denna viktiga sida av kulturarbetet, har för visso sitt hjärta hos reservanterna. Jag skall för min del också, om det blir votering, i första hand stödja den reservation, som här föreligger till utskottsbetänkandet. Jag måste emellertid härtill foga, att om man tvingas att gradera de olika anslagskraven, är det också obestridligt, att de synpunkter, som herr Sjödahl nyss anförde, äro mycket tungt vägande ur det helas synpunkt. Jag skulle därför vilja rikta en varm vädjan till kammaren att åtminstone sträcka sig så långt, att avtalet beträffande de centralbibliotek, som finnas upprättade i landet och ha upprättats av kommunerna under den bestämda förutsättningen, att ett anslag av 10,000 kronor skulle utgå till dem, må kunna hållas i helgd. Det kan inte vara lämp-

ligt att kort efter det att man har fixerat ett anslagsbelopp på 10,000 kronor från statens sida hänvisa kommunerna att hädanefter åtnöja sig med 8,000 kronor. Summan spelar för budgeten inte någon större roll, och om jag har kunnat räkna rätt, ligger slutsumman för huvudtiteln efter utskottets behandling av densamma något under vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Och även om man tillmötesgår det yrkande, som herr Sjö Dahl ställde, tror jag ändå, att huvudtitelns slutsumma enligt Kungl. Maj:ts förslag inte kommer att överskridas.

*Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)*

När det nu från utskottets och Kungl. Maj:ts sida har befunnits ofrånkomligt att reducera anslaget till de olika biblioteken och till sådana värdefulla vägledande publikationer som Biblioteksbladet, Bokstugan och Studiekamraten, skulle man säkerligen rätt avsevärt kunna lätta de övriga bibliotekens arbete, om man åtminstone sörjde för, att centralbiblioteken fingo sitta i orubbat bo och att det ställdes ett något så när ordentligt anslag till deras förfogande. Detta kan ske genom att tillmötesgå det framställda yrkandet på en höjning med 12,000 kronor.

Jag ansluter mig alltså i första hand till den av herr Olof Olsson vid punkten avgivna reservationen, men subsidiärt vill jag med den uppfattning, jag har om centralbibliotekens stora betydelse, stödja det yrkande, som från herr Sjö Dahls sida här framställts.

Herr Olsson, Oscar: Naturligtvis är det riktigt, såsom den siste talaren påpekade, att det är bättre att få 12,000 kronor till centralbiblioteken än att inte få någonting alls av den ökning, som reservanterna här yrkat. Men jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att det viktigaste här borde väl ändå vara att de primära biblioteken finge ett något högre belopp än de centrala. Det är dock högst i sex län, där centralbiblioteken kunna hjälpa de lokala biblioteken. Det är aderton län kvar, där de primära biblioteken icke få någonting. Naturligtvis kommer jag att rösta som herr Björck i detta fall, men jag har ändå allvarligt velat fästa uppmärksamheten på, att det viktigaste här är att så långt det går rädda för de primära biblioteken. De sex län, som ha förmånen att äga centralbibliotek, känna helt naturligt, i någon mån åtminstone, på det andra sättet, men det kan inte vara något skäl för mig att vika från den ståndpunkt, jag intagit, och den övertygelse jag har, att det är av livsavgörande betydelse för hundratals småbibliotek ute på vår landsbygd att de primära biblioteken få sitt i första hand.

Det var emellertid inte för att säga detta jag begärde ordet, utan det var för att taga bestämt avstånd från de synpunkter herr Ture Nerman framförde. Jag skulle vilja säga, att kunde jag inte rädda Bokstugans anslag på annat sätt, än att det skulle gå ut över Studiekamraten och Biblioteksbladet, så brydde jag mig inte om att rädda det. Inte därför att jag anser att Bokstugan har en mindre uppgift att fylla än någon av de andra tidskrifterna, men jag anser att den kritik, som herr Ture Nerman anförde mot de andra tidskrifterna, är fullkomligt missvisande.

Studiekamraten gjorde sig skyldig till, för att använda herr Ture Nermans eget uttryck, en fullkomligt tendentiös framställning — han beskyllde Studiekamraten för att vara en tendentiös tidskrift i några religiösa intressens tjänst. Jag har rysligt svårt att förstå att en sådan synpunkt kan framföras. Studiekamraten utges av en studiecirkel, som tillhör Arbetarnas bildningsförbund. Studiekamraten har lika stor upplaga som Bokstugan, om inte rent av större, och går ut till just de kretsar, som äro samlade kring studiecirkelarbetet, det vill säga arbetare, nykterhetsfolk och jordbrukarungdom. Den synpunkten är fullkomligt missvisande, som här lades på Studiekamraten. Jag anser, att det

Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

skulle vara till stor skada för den svenska folkulturen den dag Studiekamraten skulle nödgas upphöra. Försöken att framställa Studiekamraten som en konkurrent till Bokstugan skall heller inte lyckas i denna kammare, så länge jag kan höja min röst. Bokstugan och Studiekamraten ligga på olika plan, det är klart, men Studiekamraten är en ungdomstidning av allra bästa slag här i Sverige, som på ett synnerligen effektivt sätt tjänar som motvikt mot en hel del av den mer eller mindre snuskiga tidskriftslitteratur, som går ut i våra svenska hem. Detta om Studiekamraten.

Beträffande Biblioteksbladet har herr Ture Nerman alldeles rätt i, att jag ställt mig kritisk till åtskilligt av vad Biblioteksbladet framfört. Men lika litet som jag anser, att det är riksdagens och Kungl. Maj:ts sak att sitta och utöva censur över t. ex. Bokstugans hållning i speciella frågor, när Bokstugan annars fyller en kulturuppgift, lika galet är det att ge sig till att påstå, att Biblioteksbladets censur är trångbröstad så där i allmänhet. För min del har jag gått mycket hårt fram emot en viss del av Biblioteksbladets censur just i Bokstugan, men Biblioteksbladet är en utmärkt tidskrift av mycket stor betydelse för folkbibliotekens utveckling här i landet. Och det kan den vara, fastän den inte har mina åsikter eller fastän den inte har herr Ture Nermans åsikter. Man får ändå låta detta vara detta.

När herr Ture Nerman framförde sin kritik av den censur, som utövas av bibliotekskonsulterna, står ju denna censur inte alltid i samband med Biblioteksbladet, ehuru mycket ofta, då Biblioteksbladets recensioner ju i många fall få anses tillrättaläggande för uppfattningen om vilka böcker som få inköpas med statsanslag eller ej. Jag är fullt överens med herr Ture Nerman om, att det är onödigt med den censur det här är fråga om. Men saken är ändå inte alls så farlig, som han tycks vilja göra gällande. Ty de böcker han räknade upp få visst inköpas av biblioteken, och biblioteken få ju statsanslag i alla fall. Det enda är, att staten icke med sina anslag vill betala dessa böcker. Det kan ju låta löjligt beträffande Thomsons bok, att staten icke vill betala den för biblioteken. Det skulle åtminstone ha varit löjligt, när boken först kom ut på engelska. Men det är 20 år sedan, och naturvetenskapen har sannerligen inte stått stilla under dessa 20 år. Jag vet inte, i vilken utsträckning den svenska upplagan är moderniserad, men jag har hört, att den icke i alla hänseenden lär vara modern. Jag tycker i alla fall visst, att det är, om inte löjligt, så något i den vägen, att inte statens pengar skola få användas till inköp av denna bok liksom också till åtskilliga av de andra. Men att i en debatt om Biblioteksbladets anslag taga detta som motivering för en sänkning av detsamma, det finner jag ligga alldeles utanför frågan.

Vad herr Bergmans antydningar om en sammanslagning beträffar, låta de ju bestickande. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att Bokstugan kostar 2 kronor 75 öre per år för över 500 sidor text. Skulle den sammanslås med Studiekamraten går detta icke för sig utan att öka priset, och inte skulle man väl kunna vinna ekonomiskt på att göra en dyr tidskrift, som inte kan gå ut till hemmen på det sätt som Bokstugan och Studiekamraten nu kunna göra. Det är också helt naturligt, att det finns olika behov i de olika hemmen, och därför fylla de båda tidskrifterna var sin uppgift.

Jag vill slutligen säga ett ord gentemot herr Bergqvist när han på denna punkt säger, att vi väl få lita på Kungl. Maj:t. Jag är ledsen, att icke eklestistikministern är närvarande just nu. Annars kunde han, som haft de ekonomiska redogörelserna för dessa tidskrifter i sin hand, bekräfta för herr Bergqvist, som tydligen fortfarande håller på, att Kungl. Maj:ts uppfattning i propositionen är den uppfattning Kungl. Maj:t för närvarande har, att detta icke är fallet. Jag beklagar, att herr Bergqvist icke på denna punkt kunnat bli övertygad. Men då varje grund för denna olikhet i behandlingen nu är undan-

dragen, skulle jag vilja hoppas, att kammaren vid beslutets fattande på denna punkt låter sig ledas efter riktiga synpunkter.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

*Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.*

(Forts.)

Herr Hellberg: Herr talman! Det känns för mig som ett behov att först avge en liknande ovärdighetsförklaring och bön om ursäkt för att man vågar blanda sig i denna fackmännens stora debatt, som herr Örne avgav i förmiddags. Jag har emellertid känt mig uppfordrad att säga några ord.

Jag vill till att börja med ge uttryck åt samma känsla som herr Bergman av beklagande över nödvändigheten att göra inskränkningar i fråga om folkbildningsarbetet under denna arbetslöshetstid, just då ett sådant arbete har en så viktig uppgift att fylla. Jag skulle obetingat vilja rösta för reservationerna, men jag har en bestämd förnimmelse, och den har stärkts under debatten, att här kan inte allt räddas, utan man får se till att söka rädda det, som möjligen kan räddas.

För att nu säga ett par ord om tidskrifterna förefaller det mig, att de blivit, om jag så må säga, en smula värdslost behandlade — herr Oscar Olsson har såsom det synes givit mycket goda skäl för ett omdöme, som kan formuleras så skarpt. Men jag har på samma gång också den känslan, att i denna sena timme ingenting är att göra åt saken. Det hade behövts en ordentlig prövning för att man skulle kunnat framställa något yrkande, med någon utsikt till framgång.

Jag sade nyss, att man får försöka rädda vad som räddas kan, och då tror jag man blir nödsakad, i varje fall i sista hand, att gå den väg som är anvisad av en talare på göteborgsbänken.

Då jag instämmer med honom, känner jag mig naturligtvis än ytterligare generad, emedan det kan förefalla, som om jag talade av lokala motiv — jag är nämligen bosatt i en av de sex städer, som ha centralbibliotek. Men de lokala motiven ha inte för mig varit de avgörande. Jag har dock på grund av min bosättning fått tillfälle att litet se och få reda på, huru centralbiblioteket verkar på platsen, och det har gjort, att jag ansett det vara väl motiverat att om möjligt göra något för att rädda centralbiblioteken från den starka nedsättning, som skulle drabba dem, om de inte bara såsom kommunala bibliotek få den oundgängliga 20 procents nedsättningen — som jag antar är oundgänglig — utan också därutöver ytterligare 20 procent såsom centralbibliotek.

Herr Sjödahl angav som centralbibliotekens uppgift, att de skulle supplera de lokala biblioteken. Man kan därtill lägga, att de skola ge dessa andra bibliotek en teknisk vägledning, när sådan behövs, samt att de därjämte även ha uppgiften att utsända vandringsbibliotek och att tillhandagå inte blott de enskilda biblioteken, utan även enskilda personer med kostnadsfria boklån. Det yttrades från sakkunnigt håll, när beslutet om centralbibliotek fattades vid 1929 års riksdag, att dessa bibliotek innebure det enda rationella sättet att lösa den rena landsbygdens och de mindre städernas behov av litteratur till tjänst för mera studieintresserade — jag ber att få understryka, att dessa till städerna förlagda bibliotek sålunda anses ge den mest rationella lösningen av den rena landsbygdens och de mindre samhällenas behov av litteratur. Biblioteket på den plats, där jag är bosatt, har under sin korta tillvaro haft en synnerligen lycklig utveckling. Under fjolåret exempelvis utgjorde siffrorna för dess utlåningar 2,433 personer och inte mindre än 48,642 hemlån. Och inte minst har det betjänat enskilda låntagare ute på landsbygden — dess lån till dem ha från fjolåret till i år ökats med mer än 100 procent.

Om dessa bibliotek skulle få sina anslag så starkt nedsatta, som nu ifrågasättes, skulle denna nedsättning gå ut över deras bokinköp, och de skulle bli

Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

i mer eller mindre grad urståndsatta att fylla den supplerande uppgift, som de ha gentemot landsbygdens bibliotek och gentemot enskilda låntagare på landsbygden. Särskilt nu, då det också kan väntas, att det kommer att ske nedsättningar i de kommunala anslagen till biblioteken och det sålunda ytterligare kommer att göras inskränkningar i deras verkningsmöjligheter, är det av stort behov, att i varje fall centralbiblioteken kunna behållas något så när i samma funktion som förut.

På samma gång som jag bekänner, att jag skulle ha mycket stor lust att rösta för reservationen, måste jag dock, herr talman, inskränka mig till att instämma i det yrkande, som är framfört av herr Sjö Dahl — för att som sagt söka rädda vad som räddas kan.

Herr Bårg: Herr talman! Jag skulle visst inte ha vågat yttra mig efter all den överväldigande sakkunskap, som framträtt i denna debatt, om det inte varit en synpunkt, som jag likväl tycker blivit i alltför ringa grad belyst. När jag frambar en av de motioner, som också behandlas i detta utskottsutlåtande, hade jag tanken särskilt fäst på ett samhällsskikt, som blivit mer illa behandlat av den rådande krisen och nödtiden än något annat. Det är ungdomen.

Vi stå som uppe i den gråa verkligheten i bygderna och dagligen kämpa mot arbetslöshetens svårigheter och veta vad den för med sig, vi känna väl till, hur man där efter bästa förmåga med kommunal och statlig hjälp söker att lindra nöden, främst hos familjeförsörjare och äldre. Ungdomen blir alltid undanskjuten; den får reda sig själv. Den är det inte så noga med. Den förbiser man, delvis av det nödtvång, som föreligger att avhjälpa den största och mest trängande materiella nöden, när man möter den bland familjeförsörjarnas led. Så har det varit förut under arbetslöshetstider och samma förhållande råder även nu.

Här stå stora andliga värden på spel för framtiden, som det tillkommer oss att i görligaste mån vårda, i varje fall att i all utsträckning som är möjlig förebygga, att sviterna av denna olyckans tid sätta alltför svåra märken efter sig för framtiden.

Ungdomen behöver inte allenast bröd och tak över huvudet och kläder, vilket den oftast nu är i saknad av, den behöver mer än de äldre tidsfördriv och sysselsättning. Det är även detta den saknar. Den driver omkring på gator och vägar och söker de dåliga nöjen, som finnas till buds, och som alltid ta sig brutala former under de demoraliserande tider, som arbetslösheten skapat. Det största och bästa skydd man kan få mot denna fara är att söka fånga ungdomen och intressera den för självbildning och för nyttiga tidsfördriv. Och var skall man finna det bättre än i den folkbildningsverksamhet, som främst uppbäres av biblioteks rörelsen?

Det har förefallit mig, som om den verksamhet, om vilken här talas, är minst lika viktig, och kanske ännu viktigare med hänsyn till framtiden, som att se till, att det finns bröd i hemmen. Ty det kommer ett släkte efter oss, som skall taga vid där vi sluta, och det är av yttersta vikt, att detta släkte inte är brännmärkt av de olyckor, som nu gå fram över vårt land liksom över alla andra.

Det är denna synpunkt jag har velat lägga till de övriga såsom ett plus, då jag nu ber att få yrka bifall till herr Oscar Olssons reservation. Jag måste dock, liksom flera föregående talare, förklara, att det givetvis är bättre att få någon smula än att inte få någonting alls. Och ehuru jag inte till alla delar kan lägga den vikt på stödet till de centrala biblioteken, som här kommit till uttryck, så skulle det vara oförsvarligt, om man avstode från att rösta för det förslag, som föreligger till förmån för dem, därest herr Oscar

Olssons reservation faller. Detta har jag även velat säga, innan jag sätter mig.

*Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.*

(Forts.)

Herr Pauli: Endast ett par ord, herr talman! Jag hade i början av denna dags debatt ett litet meningsskifte med min ärade vän herr Oscar Olsson beträffande understöd åt vetenskapliga bibliotek jämförda med folkbibliotek. Jag hävdade den meningen, att man inte bör låta det ena lida på bekostnad av det andra, utan man bör försöka stödja bägge två, emedan man genom att stödja den vetenskapliga verksamheten även stöder folkbildningsverksamheten.

Det är alldeles tydligt, att man nu beträffande denna folkbildningsverksamhet måste konstatera, att den nedskärning med 20 procent över hela linjen, som här gjorts, är alldeles för sträng och icke kan stämma med en god kulturpolitik efter de demokratiska linjer, som i synnerhet den siste talaren, herr Bårg, så varmt och behjärtansvärt har utvecklat. Jag ber att alldeles särskilt få lägga kammaren på hjärtat de synpunkter, som han framhöll om vikten av att just i arbetslöshetstider tänka på att motarbeta den demoraliserande inverkan, som arbetslöshet och dagdriveri måste medföra både för gammal och ung, men mest för de unga.

Vi komma ett par punkter längre fram i denna huvudtitel att påminnas om ett annat problem, nämligen nykterhetsproblemet; det gäller där understöd åt upplysning i nykterhetsfrågan. Jag har den uppfattningen, att det allra verksamaste medlet för att motarbeta rusdryckernas härjningar är att förmå folk att — om jag så får uttrycka mig — ta en bok i handen i stället för ett glas i handen. Jag tror, att av de uppgifter, som våra nykterhetsorganisationer tagit upp, har folkbildningsverksamheten varit den allra viktigaste och mest välsignelsebringande. Om man alltså går med på att här något mindre kraftigt beskära möjligheterna till bokförvärv för folkbiblioteken, så gör man därmed en gagnelig gärning, både i fråga om bekämpande av arbetslöshetens verkningar och i fråga om nykterhetsintresset. Jag har velat betona dessa synpunkter för att erinra om, att detta icke bara är en enkel fråga om att skaffa böcker eller inte. Det är en fråga med stora och viktiga sociala perspektiv.

Jag skulle naturligtvis helst se, att den reservation, som jag varit med om att underteckna, kunde bifallas i hela sin utsträckning. Jag vill särskilt peka på, att jag tyckt det vara tråkigt, att man gått fram så ojämnt mot de olika folkbildningstidskrifter, det här gäller, och att man på ett särskilt hårt sätt behandlat Bokstugan. Den har sannerligen inte förtjänat en sådan behandling, utan skulle tvärtom förtjäna ett särskilt erkännande från statsmakernas sida.

Det är ju emellertid möjligt och tyvärr troligt, att denna vår reservation inte kan vinna majoritet. Under sådana förhållanden vill jag, liksom flera andra talare, förklara, att jag subsidiärt kommer att falla tillbaka på det av herr Sjö Dahl framställda yrkandet om 12,000 kronors förstärkning av anslaget till centralbiblioteken. Jag tror visserligen, i likhet med herr Oscar Olsson, att man i främsta rummet bör tänka på primärbiblioteken, men då det måhända finns större utsikter för detta mera begränsade yrkande, kommer jag att i senare omgången ansluta mig till detsamma.

I detta anförande instämde herr *Wagnsson*.

Herr Sandler: Herr talman! I den trista depressionsstämning, som nu råder, skulle det vara det tristaste av allt, om man finge uppleva skådespelet: när krubban är tom bitas hästarna.

Om kammaren räddar vad som här kan räddas, så få de fria folkbildnings-

Anslag till
understöd åt
folkbiblioteks-
väsendet.
(Forts.)

organisationerna söka att rädda så mycket som möjligt av resten. Det kommer nu att bli deras sak att med ökade uppoffringar söka fylla den hedersamma uppgift, som statsmakterna synas vara hågade att avstå ifrån.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Olof Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; 3:o), av herr *Olsson, Oscar*, att det förslag skulle godkännas, som innehölles i den av honom vid punkten anförda reservationen; samt 4:o), av herr *Sjödahl*, att riksdagen skulle bifalla statsutskottets under punkten 236 gjorda hemställan, dock med den ändring att för beredande åt centralbiblioteken av understöd efter oförändrade grunder förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 902,500 kronor, blott minskades med 52,500 kronor till 850,000 kronor.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pauli* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Sjödahls* yrkande.

Herr *Olsson, Oscar*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 8 punkten 236 antager bifall till herr *Sjödahls* under överläggningen gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Oscar Olssons* yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 236, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Sjödahls* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Ekman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 52.

Punkten 237.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å en av herr Fredrik Ström väckt motion (I: 81), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor,

b) medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

högst 700 kronor till en amanuens som biträde åt skolöverstyrelsen i frågor rörande föreläsningsverksamheten,

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare samt

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten,

c) medgiva, att för tiden den 1 juli 1932—den 30 juni 1933 det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle årligen anordnas av anstalt eller förening, varom här vore fråga, skulle utgöra 7,

d) medgiva, att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att under samma tid, på framställning av skolöverstyrelsen, bevilja de ytterligare lättnader i fråga om villkoren för understöds åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga.

I herr *Fredrik Ströms* berörda motion hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, skulle anvisas för budgetåret 1932/1933 ett extra reservationsanslag av 402,000 kronor, dels att detta anslag skulle av Kungl. Maj:t användas efter i huvudsak samma grunder som för innevarande budgetår varit gällande.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag förstår, att det är fullkomligt omöjligt att kunna förmå kammaren att öka anslaget till föreläsningsverksamheten, när kammaren icke velat vara med om att bevilja anslag till biblioteksverksamheten i enlighet med vad som tidigare utgått.

När jag första gången trädde in i denna kammare, yttrade jag några ord om behovet av enkammarssystem och för första kammarens avskaffande. Då kom en ärad ledamot av denna kammare på den tiden till mig och sade: Om icke första kammaren har någon annan betydelsefull uppgift att fylla, så är den en garanti för en kulturvårdande verksamhet inom vårt samhälle.

Anslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet.
(Forts.)

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar.

Anslag till
populärveten-
skapliga före-
läsningar.
(Forts.)

Jag tror icke, att denne man, om han nu hade levat och varit medlem av kammaren, skulle upprepa dessa ord. Första kammaren har visat och visar alltmer, att den icke är så värst intresserad för andliga värden och för kulturbefrämjande åtgärder. Det synes mig, att denna kammare på detta område icke längre går i spetsen för utvecklingen, om den överhuvud taget någonsin gjort det, och under sådana förhållanden finner jag, att det är hopplöst att yrka bifall till min motion om högre anslag till föreläsningsverksamhet.

Jag har alltså, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 238—241.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
undervisnings-
verksamhet
m. m. för
nykterhetens
främjande.

Punkten 242.

Kungl. Maj:t hade under punkten 238 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra reservationsanslag av 338,000 kronor att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen i statsrådsprotokollet omförmälda ändamålen med högst de av departementschefen angivna beloppen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels, såvitt nu vore i fråga, två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. J. Bårg* m. fl. (I:47) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Olsson* i Gävle m. fl. (II:66), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte fatta beslut därom att för möjliggörande av anordnade under år 1933 av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl. öka det av Kungl. Maj:t äskade extra reservationsanslaget å 338,000 kronor till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande med 15,800 kronor till 353,800 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. Bergman* m. fl. (I:231) och den andra inom andra kammaren av herr *S. Bengtsson* i Norup m. fl. (II:217), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1932/1933 anvisa ett anslag å 11,200 kronor för anordnande under år 1933 av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl. personer i ledareställning inom organisationer och samfund samt vid bifall härtill att öka det av Kungl. Maj:t äskade extra reservationsanslaget å 338,000 kronor till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande med 11,200 kronor till 349,200 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. J. Granström* m. fl. (I:232) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Ljunggren* m. fl. (II:160), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1932/1933 anvisa 170,000 kronor för föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande; samt att vid eventuellt bifall till detta förslag öka det av Kungl. Maj:t äskade extra reservationsanslaget å 338,000 kronor för undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande med 24,370 kronor till 362,370 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. Bergman* m. fl. (I: 82) och den andra inom andra kammaren av herr *S. Bengtsson* i Norup m. fl. (II: 168), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att bland de till nykterhetens främjande anvisade beloppen upptaga ett till 3,200 kronor höjt belopp till internationella byrån i Lausanne mot alkoholismen.

Anslag till undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Bärge m. fl., Olssons i Gävle m. fl., Bergmans m. fl. och Bengtssons i Norup m. fl. berörda motioner (I: 47, II: 66, I: 231 och II: 217) samt med avslag å herrar Granströms m. fl., Ljunggrens m. fl., Bergmans m. fl. och Bengtssons i Norup m. fl. motioner (I: 232, II: 160, I: 82 och II: 168) i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra reservationsanslag av 338,000 kronor att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1932 under punkten 238 omförmälda ändamålen med högst de av departementschefen angivna beloppen, dock med iakttagande av de ändringar i sistberörda avseende, som föranleddes av vad utskottet förut under punkten tillstyrkt i fråga om anordnande under år 1933 av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl.

Herr Granström: Herr talman! Då jag anmälde mig till erhållande av ordet i denna fråga, var det ingalunda för att hålla något slags begravnings-tal över en dödsdömd motion, utan det var i avsikt att övertyga kammarens ärade ledamöter om, att det anslagskrav, som framförts av mig och åtta med-motionärer, är av den art, att det hade bort litet närmare prövas av statsutskottet och kanske bör av kammaren bifallas.

Att jag gör detta försök beror på, att jag är livligt övertygad om, att den form av upplysningsverksamhet, som det här är fråga om, nämligen anordnandet av föreläsningar och kurser för spridande av kunskap i nykterhetsfrågan, är det mest verksamma medel vi ha här i landet för att förbättra folknykterheten, och jag föreställer mig, att om den saken, nämligen det önskvärda i att vinna en ökad folknykterhet, ingen meningsskiljaktighet råder. En ökad folknykterhet skulle tillföra oss ett betydande tillskott av såväl moralisk som psykisk och fysisk kraft, och det är därför någonting att sträva efter. Det synes under sådana förhållanden vara rätt motiverat, att alla medel för att vinna detta mål i största möjliga mått utnyttjas.

Det må förlåtas mig, att jag för min del har den uppfattningen, att varken Kungl. Maj:ts regering eller det ärade statsutskottet tillmätt denna sak den betydelse, som den förtjänar, och icke utnyttjat möjligheterna i den grad, som det allvarliga läget kräver.

Jag vill säga ifrån, att det är min bestämda uppfattning, att folknykterheten för närvarande icke är sådan, som den borde vara, och att vi för närvarande leva i ett tillstånd, som är sämre i detta avseende än det varit förut. Folknykterheten brukar mätas efter rusdryckskonsumtionen, och jag medgiver gärna, att det kan finnas andra bedömningsgrunder och att den anvisade kan brista i ett eller annat avseende. Men i allmänhet anser man, att om man lyckats få ned rusdryckskonsumtionen, detta vittnar om ett bättre nykterhetstillstånd, och, å andra sidan, om rusdryckskonsumtionen ökas, så innebär detta en försämring av den allmänna folknykterheten. Huru förhåller det sig i det fallet bland oss för närvarande?

*Anslag till
undervisnings-
verksamhet
m. m. för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

Jag skall icke trötta de ärade medlemmarna med några siffror, men var och en kan av den allmänna statistiken läsa ut, att från och med år 1922 har rusdryckskonsumtionen stigit säkert och stadigt uppåt i vårt land. Jag har själv sedan år 1919 haft tillfälle att följa några systembolags verksamhet, och jag har därvid också haft anledning konstatera, att trots de erkännansvärda försök, som gjorts av bolagens ledningar att hålla rusdryckskonsumtionen tillbaka, har detta icke lyckats, utan för varje år har rusdryckskonsumtionen visat en ökad stegring. Såvitt jag förstår måste detta innebära en försämring av nykterhetstillståndet, och är det så, att vi fortgå på den vägen, är det alldeles tydligt, att vi gå mot en fortskridande alkoholisering av hela folket.

Vad jag nyss talade om, den allmänna försämringen sådan den åskådliggjorts av ökad rusdryckskonsumtion hos dessa bolags kunder, har ägt rum i en av de mera nykterhetsbetonade delarna av vårt land. För en stund sedan var det en talare i denna kammare, som talade om ungdomens stora betydelse för framtiden och nödvändigheten att tillse dess bästa. Jag vill säga, att denna ungdom är icke minst i fara, och statistiken talar ett synnerligen allvarligt språk om ökad konsumtion av rusdrycker hos denna ungdom, och man behöver icke söka med ljus och lykta för att finna exempel på sorgliga följder av detta.

Varpå beror denna ökade inriktning på rusdryckskonsumtion? Orsakerna äro säkert flera. Den huvudsakliga orsaken består dels uti en bristande kunskap om de sociala skadeverkningar, som uppstå av rusdryckskonsumtionen, och dels också uti en bristande känsla av vårt ansvar och våra plikter mot samhället i detta fall.

Det är i dessa två avseenden, som upplysning behövs, verklig saklig upplysning, som är det bästa medlet mot och den säkraste utvägen ur svårigheterna. Jag tillåter mig att erinra kammaren om, vilka som hittills skött den delen av arbetet. Det har tills på allra sista tiden varit det organiserade nykterhetsfolket. Jag skall icke ingå på det sätt, på vilket nykterhetsfolket lyckats med denna uppgift, men så mycket vågar jag dock säga, att därest denna insats icke förefunnits från de organiserade nykterhetssällskapen, skulle tillståndet ha varit mycket sämre, än det för närvarande är. Vad det nu emellertid gäller är att icke lämna nykterhetsfolket åt sig självt vid utförandet av denna uppgift. Det sades visserligen för en stund sedan några ord om, att när statsmakterna icke uppfyllde sina plikter, vore det den organiserade folkbildningens vänner, och i detta sammanhang nämndes särskilt nykterhetsfolket såsom kärnan ibland dessa, som skulle upptaga den uppgift, som staten icke ville åtaga sig. Jag tror icke, att detta är riktigt. Jag tror, att de organiserade nykterhetsvännerna visat ett så stort personligt intresse, att det icke synes vara för mycket, om statsmakterna åtminstone i lika hög grad som hittills vilja lämna sitt pekuniära tillskott.

Vad som i allmänhet gäller betydelsen av ökad upplysning i nykterhetsfrågan gäller i all synnerhet om föreläsningsverksamheten och anordnande av kurser på sätt hittills skett med bidrag av anslag från statsmedel för det ändamål, som det här är fråga om. Jag vill särskilt av personlig erfarenhet säga, att dessa föreläsningar och kurser i mycket hög grad ha tillvunnit sig den stora allmänhetens intresse, och många ha, ställda inför dessa viktiga sociala spörsmål, bringats till att åtminstone i någon mån stanna inför dem, till nytta och hälsosamt begrundande för sig själva.

När behov av ökad upplysningsverksamhet på detta område är för handen, förefaller det mig mycket underligt, att man anser sig i den grad som skett kunna pruta på det anslag som hittills utgått. Undan för undan har behovet visat sig större och större, och undan för undan har också staten lämnat större tillskott och därmed givit sitt erkännande åt detta behov. År 1923 lämnades ett anslag å 27,000 kronor, och innevarande år är anslaget 200,000 kronor. Jag vill

säga, att ett anslag å 200,000 kronor icke är för stort för att fylla det behov, som föreligger. Det har inkommit så många rekvisitioner till den organisation, som handhar denna upplysningsverksamhet, centralförbundet för nykterhetsundervisning, att rekvisitionerna icke på långt när kunnat i sin helhet beviljas.

Men vad inträffar nu? Trots detta ökade behov och det alljämt ökade kravet på att erhålla hjälp till föreläsningar, trots det att behovet av upplysningsverksamhet växer för varje dag i samma grad, som rusdryckskonsumtionen ökas, anser sig likväl Kungl. Maj:t kunna sätta ned anslaget till 145,625 kronor, och statsutskottet följer Kungl. Maj:t i detta fall. Skolöverstyrelsen anser sig likväl kunna tillstyrka det anslag som nu utgår, 200,000 kronor, med en jämförelsevis liten prutning.

När man frågar sig vad skälet till detta är, får jag säga, att jag för min del står fullkomligt spörjande, jag kan icke finna det. Det har visserligen pekats på det allmänna sparsamhetskrav, som bör göra sig gällande, och det må ha sitt berättigande, när det gäller sådana utgifter, som verka på den allmänna statsbudgeten, men i detta fall inverkar ett större eller mindre anslag icke i ringaste grad på statsbudgeten. Medlen skola tagas från rusdrycksmedelsfonden, och det finnes icke mer än ett enda skäl, varför man skulle vara rädd för att bevilja anslag, nämligen att bevara rusdrycksfondens medel för att föra in dem i statsbudgeten, att taga för sig denna fond för att med den bestrida statens utgifter. Men jag vill erinra om, att det ingalunda är rusdrycksmedelsfondens uppgift, utan i de bestämmelser, som äro uppgjorda och antagna för denna fond, står det, att dessa medel skola användas för nykterhetens befrämjande, och naturligtvis kunna och böra de tagas i anspråk i högre grad, i den mån behovet att göra någonting för befrämjandet av nykterheten är större.

Ett bifall till statsutskottets utlåtande innebär en minskad möjlighet till behövlig upplysningsverksamhet. Jag har påpekat, att behovet alltjämt växer och kanske får jag erinra om, att dessa föreläsningar samlat åhörare i en grad, som icke några andra statsunderstödda föreläsningar kunnat göra.

Jag vill i detta sammanhang anföra ett yttrande, som också talar om nödvändigheten att behålla anslaget obeskuret. Det står i en annan motion: »Om än en utsträckt användning av rusdrycksmedlen för den allmänna budgetens behov kan vara försvarlig särskilt i ett bekymmersamt ekonomiskt läge, finna vi det högst betänkligt, om som konsekvens härav skulle följa, att nykterhetsverksamheten blir lidande. Snarare borde förhållandet vara omvänt. Visserligen utgör nykterhetsverksamheten en icke oviktig faktor i hämmande riktning av det intäktgivande rusdrycksbruket, men dess värdefullare insatser för höjande av samhällseliga och individuella värden äro dock så pass stora och värderika, att ett eftersättande av denna verksamhet måste utgöra en verklig förlust.»

Jag vill sluta med att säga, att dessa föreläsningar visat sig vara det bästa medlet under senare tid att samla allmänheten i större utsträckning inför nykterhetsspörsmålet, och de ha även visat sig vara en synnerligen värdefull hjälp för våra nykterhetsorganisationer att bereda möjlighet att skaffa sådana föreläsare, som i högre grad tillvunnit sig allmänhetens intresse och kanske haft förmåga att på ett mera intresserande och klarläggande sätt framlägga nykterhetsspörsmålet.

Dessa organisationer ha för egen del gjort betydande uppoffringar för att skaffa lokaler m. m., annonsera föreläsningarna, anskaffa fyllnad i programmet av sång och musik m. m. samt bekosta föreläsarnas resor och vivre m. m. Då det sålunda här visats ett så starkt intresse och då ett anslag icke på ringaste sätt inverkar på statsbudgeten utan utgår av rusdrycksmedelsfonden och så stort bidrag som möjligt av rusdrycksmedelsfonden skulle stå i god samklang med fondens uppgift, vågar jag vördsamt hemställa till första kammaren, att kammaren ville bifalla den motion, som väckts av mig m. fl. och vari vi be-

*Anslag till
undervisnings-
verksamhet
m. m. för
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)*

Anslag till
undervisnings-
verksamhet
m. m. för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

gära, att anslaget för kommande budgetår måtte sättas till 170,000 kronor. Detta innebär i alla fall en prutning å 30,000 kronor i förhållande till det anslag, som utgår i år, och denna nedskärning har möjliggjorts genom av centralförbundet vidtagna åtgärder, dels genom nedsättning av ersättningarna — dessa ersättningar äro för närvarande lägre för dessa statsunderstödda föreläsningar än för andra — och dels genom att man även på andra områden sökt åstadkomma besparingar.

Om man håller sig till de 20 procent, varom förut i dag flera gånger talats, måste jag säga, att den beskrining av anslaget, som Kungl. Maj:t företagit och statsutskottet tillstyrkt, går vida utöver 20 procent. Med 20 procents beskrining skulle det bli 160,000 kronor, alltså endast 10,000 kronor mindre än det anslag, som här av oss begäres, men 15,000 kronor högre än vad Kungl. Maj:t här ansett böra beviljas.

Med dessa ord, vari jag sökt framlägga behovet av högre anslag, än Kungl. Maj:t och statsutskottet velat giva, ber jag att ännu en gång få till kammaren rikta en vördsam och enträgen hemställan, att kammaren ville bifalla den motion jag framburit och i vilken jag hemställer, att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande måtte ökas med 24,370 kronor till 362,370 kronor. Jag gör, herr talman, detta yrkande.

Herr Bergqvist: Vid denna sena timme kan det ju inte komma i fråga att ingå i något utförligt svaromål på det anförande, som herr Granström hållit. Jag kan sympatisera med de synpunkter, som han har framfört, men jag tror dock inte, att den ökning, som han begärt, har så stor betydelse för folknykterheten, som herr Granström velat låta påskina. Någon betydelse kan den ju visserligen ha, men i jämförelse med det belopp, som Kungl. Maj:t har föreslagit, 338,000 kronor, äro ju 24,370 kronor en ganska ringa summa, och jag tror inte, att nykterhetsundervisningen och föreläsningsverksamheten behöva lida så mycket, om det under ett år blir ett något lägre belopp, än man tidigare har beviljat.

Herr Granström har framhållit, att detta anslag icke betungar budgeten, därför att det skall tagas ur rusdrycksmedelsfonden, men även denna fond är ju pengar, och det ser verkligen ut, som om landet skulle få användning för rusdrycksmedlen. De ha ju i stort sett använts för att amortera statsskulden, och denna statsskuld tycks tendera att växa allt mer och mer, så att medel behövas nog i allt större utsträckning för detta ändamål.

Vidare vill jag erinra om att anslaget till populärvetenskapliga föreläsningar fått vidkännas en ganska stark nedsättning, och det här anslaget kan ju i viss mån jämföras med detta. Det synes därför inte vara så obilligt, att man räknar med en nedsättning även här, fastän det naturligtvis vore behagligare att få bevilja så högt anslag som möjligt.

Utan att på något sätt vilja polemisera mot herr Granström nödgas jag i alla fall yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergman: Herr talman! Den siste ärade talaren bemötte ett yttrande av herr Granström, vari denne påpekade, att nu ifrågavarande medel tagas ur rusdrycksmedelsfonden och alltså icke trycka budgeten, med att säga, att även denna fond är pengar, och att man har användning för dem, »och de ha redan använts bl. a. för att amortera statsskulden», yttrade herr Bergqvist. Detta är fullkomligt felaktigt. Rusdrycksmedelsfonden har icke utnyttjats i sådant syfte. För amortering av statsskulden har man begagnat pengar, som icke avsatts till rusdrycksmedelsfonden utan som enligt vissa regler, antagna 1926, icke skulle tillfalla denna fond. Men de medel, som enligt samma regler av-

sättas till rusdrycksmedelsfonden, de stanna naturligtvis där eller användas på för denna fonds användning föreskrivet sätt, och det har aldrig varit fråga om, att de skulle tagas bort därifrån för att användas till andra ändamål än sådana, som stå i överensstämmelse med de stadgar, vilka av riksdagen äro beslutade för rusdrycksmedelsfonden. Tvistefrågorna ha gällt hur mycket som skulle avsättas till denna fond i fortsättningen. Herr Granström har alltså rätt, och herr Bergqvist har i denna punkt misstagit sig.

*Anslag till
undervisnings-
verksamhet
m. m. för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

Det skulle verkligen vara intressant att få veta, av vilken anledning man nedsätter dessa nykterhetsanslag, som icke på något sätt beröra skattebetalarna eller tynga deras ekonomi utan gå ut av en fond, som sedan många år finnes och är bestämd att användas för sådant ändamål. Denna fond tillväxer nu huvudsakligen endast genom sina egna räntor. Det förhåller sig helt annorlunda med detta anslag än med dem vi förut ha behandlat. Alla anslag till den övriga folkbildningsverksamheten o. s. v. utgå av budgetens vanliga inkomstmedel, alltså av årets skattemedel, men detta anslag utgår icke av dessa medel. Trots att anslagen till folkbildningsverksamheten utgå av skattemedel ha vi visserligen ändock yrkat, att denna verksamhet med hänsyn till dess stora betydelse, särskilt i dessa depressions- och arbetslöshetstider, icke borde behöva inskränkas, men där kunde man ju dock anföra den ursäkten, att man ville spara skattebetalarnas medel och inskränka de budgetära utgifterna. Men när det gäller nykterhetsanslagen, kan icke denna ursäkt anföras, då de, som sagt, gå ur en fond, som enligt gällande stadgar skall användas just till detta ändamål och som väl räcker till.

Vad som föranledde mig att begära ordet var emellertid icke närmast detta, utan det var en annan sak. Det föreligger en motion, som är väckt av mig m. fl. i denna kammare, samt herr Bengtsson i Norup med flera i andra kammaren. Motionen är enhälligt beslutad av riksdagens nykterhetsgrupp. Den gäller internationella byrån i Lausanne till alkoholismens bekämpande. Denna byrå åtnjuter för närvarande bidrag från ungefär femton europeiska stater, däribland Sverige. Det svenska anslaget har under de senare åren utgått med 2,500 kronor. På grund av de svåra tiderna har byråns arbete betydligt måst inskränkas, till skada för dess viktiga uppgifter, och man har för att i någon mån avhjälpa detta påyrkat en liten höjning av anslaget från Sverige liksom från vissa andra stater. Det har föreslagits, att det svenska anslaget skulle höjas till 3,500 kronor. Detta har efter sakkunnig prövning enhälligt tillstyrkts av kungl. skolöverstyrelsen liksom av alla andra, som yttrat sig om saken, men det har ju icke lett till något resultat i Kungl. Maj:ts proposition, utan Kungl. Maj:tt föreslår oförändrat belopp. Nu är det emellertid att märka, att dessa 2,500 kronor, som således skulle utgå i år liksom förut, nu icke betyda detsamma som de betydde i fjol. Dessa medel gå nämligen till en byrå i utlandet, i Schweiz, där valutaförhållandena äro helt annorlunda än hos oss. Det svenska beloppet blir alltså betydligt mindre, när det kommer fram dit, där det skall användas, än samma belopp var i fjol. Ett formellt oförändrat anslag betyder alltså i realiteten en minskning av anslaget, jämfört med vad det var i fjol. Det är knappast Sverige värdigt att på detta sätt, när alla tillstyrkt en höjning av anslaget, icke ens ge detsamma som i fjol utan i stället i realiteten företaga en minskning. Jag har sett, att man förut i åtskilliga fall beviljat medel för täckande av kursförluster, t. ex. åt diplomatiska tjänstemän. Här förhåller det sig på analogt sätt. Här är det fråga om en internationell institution, som får ett visst anslag av Sverige, men som på grund av den svenska valutans nuvarande läge måste se detta anslag minskat med åtskilliga hundra kronor.

Motionärerna ha nu i medvetande om att man under nuvarande förhållanden icke skulle få en ökning till 3,500 kronor beviljad, ehuru en sådan vore väl

Anslag till
undervisnings-
verksamhet
m. m. för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

motiverad och av alla de sakkunniga tillstyrkts, föreslagit, att anslaget skulle utgå med 3,200 kronor, vilket skulle betyda, att byrån i realiteten får ungefär samma anslag som i fjol. Det gäller här ett internationellt intresse, där Sverige samarbetar med andra länder, det vore obehagligt, om Sverige skulle handla så som utskottet nu föreslagit.

Vad herr Granströms yrkande beträffar, förstår jag ju, att det inte är möjligt att genomdriva det nu, ehuru jag gärna skulle vilja ansluta mig till det, men allt tyder ju på att statsutskottets förslag i det avseendet i det stora hela kommer att gå igenom oförändrat. I fråga om anslaget till byrån i Lausanne skulle jag emellertid vilja hemställa, att man åtminstone bifölle den motion som i detta avseende föreligger. Detta innebär endast en skillnad på 700 kronor. Jag tillåter mig således yrka bifall till statsutskottets förslag med den ändring, som betingas av bifall till motionerna I: 82 och II: 168.

Häri instämde herr *Johansson-Dahr*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Granström*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till den av honom m. fl. i ämnet väckta motionen; samt 3:o), av herr *Bergman*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som betingades av bifall till motionerna I: 82 och II: 168.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 242, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Bergmans* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 243—246.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 247.

Lades till handlingarna.

Punkterna 248—250.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 251.

Anslag till
utgivande av
tidskrifter
m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till ytterligare medel för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till ytterligare medel för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor.

Herr **Roos**: Herr talman! Som herrarna inhämtat av utskottets yttrande i den nu föredragna punkten, utgår under nu löpande budgetår för utgivande av lärda verk m. m. ett sammanlagt belopp av 200,350 kronor. Därav utgöra 150,000 kronor ordinarie anslag, 20,000 extra förstärkningsanslag och 30,350 kronor specialanslag till svenska fornskriftsällskapet, samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia, svenska vitterhetssamfundet ävensom till utgivande av tidskriften Svenska landsmål och svenskt folkliv, ordbok över Gotlands folkmål samt verket Sveriges kyrkor.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, i förenklingssyfte och för vinnande av besparing, att i stället för nuvarande förstärkningsanslag och de 6 specialanslagen, sammanlagt 50,350 kronor, skulle i budgeten upptagas ett förstärkningsanslag å 35,000 kronor, alltså en besparing med 15,350 kronor. Statsutskottet har accepterat förenklingen men vill indraga *hela* det belopp, som motsvarar de 6 specialanslagen, 30,350 kronor.

Vid fördelningen av det anslag för ifrågavarande ändamål, som kammaren står i begrepp att bevilja, kommer, såsom statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anført, beskärning att äga rum å de olika understöd, vilka skola lämnas av anslaget. Om denna beskärning blir proportionell, blir varje understöd minskat med ungefär 15 procent.

Ett av de anslag, varom här är fråga, ligger mig särskilt om hjärtat. Det är, som herrarna måhända redan förstått, anslaget till ordboken över Gotlands folkmål. Detta folkmål är, enligt vad sakkunniga förklara, av ett utomordentligt intresse. Det skiljer sig från riksspråket mer än något annat svenskt landsmål. Vetenskapsmännen karakterisera det också, icke såsom någon dialekt, utan som ett särskilt språk bredvid de svenska, norska, danska och isländska språken. Folkundervisning och tidningsläsande hota emellertid att utrota det gamla gutniska språket. För att rädda detta undan glömskan ha äldre och yngre språkforskare under ett antal år energiskt samlat och belyst orden i detta språk. Det skulle vara en stor och mycket kännbar förlust, om arbetet härmed inte kunde bringas till slut under rimlig tid, medan språket ännu lever och de, vilka ägnat sig åt och blivit förtrogna med insamlingsarbetet, äro i tillfälle att därmed fortsätta.

Jag tillåter mig därför hemställa, att herr statsrådet vid stundande fördelning av anslaget icke måtte låta beskärningen drabba Gotländska folkmålet hårdare än övriga företag, d. v. s. med 15 procent eller i runt tal 500 kronor. Om beskärningen stannar härvid, tager jag för givet, att en motsvarande summa kan hopbringas från Gotland, vars inbyggare äro i hög grad intresserade för sitt språk och sina gamla minnen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Bodin* och *Wagnsson*.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till
utgivande av
tidskrifter
m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 252—264.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
Sveriges
deltagande
i det s. k.
andra inter-
nationella
polaråret.

Punkten 265.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att av det såsom bidrag till kostnaderna för Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret av 1931 års riksdag beviljade beloppet av 100,000 kronor anvisa för budgetåret 1932/1933 såsom extra reservationsanslag återstående beloppet 50,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Julin* m. fl. (I: 161) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Svensson* i Grönvik m. fl. (II: 169), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett extra reservationsanslag å 50,000 kronor för Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar Julins m. fl. och Svenssons i Grönvik m. fl. berörda motioner (I: 161 och II: 169), av det såsom bidrag till kostnaderna för Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret av 1931 års riksdag beviljade beloppet av 100,000 kronor anvisa för budgetåret 1932/1933 såsom extra reservationsanslag återstående beloppet 50,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Carlsson* i Gävle, *Andersson* i Eliantorp och *Andersson* i Ovanmyra ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Herr Andersson, Karl Emil: Herr talman! Jag kan försäkra, att jag vid denna sena timme icke skall uppehålla kammarens ledamöter länge, men jag kan ej underlåta att säga några ord i detta ärende.

Då jag såväl i statsutskottets andra avdelning som jämväl i plenum i statsutskottet reserverat mig mot beslutet att anslå 50,000 kronor för Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret, ber jag härmed få framföra de synpunkter, som för mig avgjort mitt ställningstagande på denna punkt.

Vi torde alla vara ense om, att i dessa ekonomiskt synnerligen svåra tider all möjlig sparsamhet bör iakttagas. Kungl. Maj:t har också i stort sett vid framläggandet av begäran om anslag under åttonde huvudtiteln försökt göra de besparingar, som varit möjliga, och därvid i de flesta fall följt de förslag, som statens organisationsnämnd, där densamma avgett yttrande, angivit.

På denna punkt har dock Kungl. Maj:t avvikit från organisationsnämndens på goda grunder vilande förslag att ej bevilja medel för detta ändamål. Organisationsnämnden har angående detta ärende yttrat:

»Det synes organisationsnämnden kunna starkt ifrågasättas, huruvida en vetenskaplig undersökning av den omfattning och kostnad som den, varom här är fråga, bör igångsättas under en tid av svår ekonomisk depression. In- tet särskilt skäl påkallar undersökningarnas omedelbara företagande.

De kostnader, som från svensk sida hittills nedlagts för ifrågavarande ändamål, inskränka sig till uppförandet av en mindre byggnad på Spetsbergen, som belöpt sig till ungefär 5,000 kronor. Någon förpliktelse gentemot andra länder att delta i undersökningarna lär Sverige icke hava iklätt sig. Ett

tillkännagivande från Sveriges sida om en avsikt att icke fullfölja arbetena lärer sålunda utan vidare kunna ske. Det torde för övrigt kunna antagas att med hänsyn till rådande depression även andra länder avse att inställa sitt deltagande i de undersökningar, varom fråga är.

Organisationsnämnden finner sig sålunda böra förorda, att, med tillkännagivande för vederbörande av Sveriges avsikt att med hänsyn till det ekonomiska läget icke deltaga i det s. k. andra internationella polaråret 1932 och 1933, anslag för ändamålet icke måtte upptagas i riksstaten för nästa budgetår.»

Visserligen har Kungl. Maj:t och även statsutskottets majoritet anfört som skäl för anslaget beviljande, att Sverige på grund av att vi tidigare beviljat medel för detta ändamål ej nu kunde draga sig tillbaka. Jag och mina medreservanter anse dock i likhet med organisationsnämnden, att Sverige ej är bundet för ytterligare anslag, synnerligast som det ej är säkert, att en del andra länder komma att vidhålla sitt tidigare beslut om deltagande i »polaråret».

Då jag således finner starka skäl tala för att anslag ej må beviljas för detta ändamål, ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Förra årets riksdag beslöt, att Sverige skulle deltaga i polaråret och anslog för ändamålet 100,000 kronor samt anvisade på 1931/32 års stat 50,000 kronor. Därmed skedde en utfästelse från Sveriges sida, att vi med övriga stater skulle deltaga i dessa forskningar. Om riksdagen nu skulle vägra att anvisa återstående 50,000 kronor skulle det se ganska egendomligt ut, och man skulle i utlandet säkerligen få en egendomlig uppfattning om det ekonomiska tillståndet i Sverige och undra, om detta vore så dåligt, att riksdagen icke skulle kunna infria det löfte den gav år 1931.

Emellertid har utskottet i alla fall gjort ett visst förbehåll, nämligen att dessa 50,000 kronor skola utgå endast under förutsättning att polaråret kommer till stånd, att alltså övriga stater komma att deltaga i det. Skulle det däremot brista i det avseendet, kommer Sverige naturligtvis inte att utbetala beloppet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlsson, Carl: Herr talman! Det förefaller mig, som om det här anslaget borde kunna rubriceras på det sättet, att det inte skulle medföra någon våda, ifall riksdagen i år avslog Kungl. Maj:ts proposition om att bevilja 50,000 kronor för detta ändamål. Redan av organisationsnämndens utlåtande framgår det, att saken inte skulle vara så aktuell. Och redan då, när organisationsnämnden avgav sitt utlåtande, rådde depressionstid här i landet, och denna har tilltagit överallt i ett allt kraftigare tempo sedan dess. Jag anser därför, att det finns starka skäl, som tala för att riksdagen för närvarande ställer sig avvisande mot detta anslag.

Avdelningens ärade ordförande nämnde någonting om att det skulle skada vårt lands prestige utåt, ifall riksdagen skulle neka och säga, att vi inte hade råd att gå med på detta. Jag tror snarare tvärtom. Det är väl så, att alla få lov att rätta sig efter de förhållanden, som äro rådande. Om en enskild person kommer i en svår ekonomisk belägenhet, kan jag inte finna, att hans prestige blir skadad, om han säger, att jag inte har råd att bekosta mig den eller den saken. Hans anseende ökas snarare, om han erkänner det verkliga förhållandet.

Jag anser sålunda, herr talman, att kammaren skulle med bibehållande både av sin egen och landets prestige kunna säga nej till denna framställning.

Anslag till Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret.
(Forts.)

Anslag till
Sveriges
deltagande
i det s. k.
andra inter-
nationella
polaråret.
(Forts.)

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde den ärade motionären och reservanten yttra sig i detta ärende. Han tycks mena, att det inte skulle betyda någonting, ifall Sverige nu droge sig tillbaka. Det förhåller sig på det viset, att detta s. k. polarår har tillkommit efter ganska långvariga förhandlingar mellan representanter för de olika nationerna, och vikten här ligger ju närmast därpå, att undersökningarna göras samtidigt av så många länder som möjligt, för att man skall kunna skaffa sig en så stor överblick som möjligt över förhållandena i denna del av jorden. Det kan alltså inte förnekas, att det skulle vara synnerligen olägligt, ifall Sverige skulle retirera från deltagandet i denna undersökning. Och jag vill tillägga det, att Sverige ju har gamla, vackra traditioner att upprätthålla, när det gäller utforskandet av det arktiska polarområdet. Det skulle verkligen se illa ut, som herr Bergqvist redan har nämnt, och det vore att beklaga, ifall Sverige skulle avstå från att fullfölja det beslut, som förra riksdagen fattade.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Halvarsson: Herr talman! Jag skall be att få instämna med herr Carlsson i Gävle på grund av de skäl, han har anfört. Jag anser nämligen, att det finns mera behjärtansvärda ändamål att använda de här pengarna till. Jag tänker i det avseendet bl. a. på herr Roséns flygmaskin.

Jag skall inte uppehålla kammarens tid längre, utan ber att helt kort få instämna med herr Carlsson.

Herr Björck, Wilhelm: Så långt jag har kunnat följa detta ärende under den förberedande behandlingen, har jag inte kunnat finna, att det skulle möta så svåra olägenheter, om man här gick in för reservationen och begränsade de anslagsmedel, som tas i anspråk, till de 50,000 kronor, som redan äro anvisade.

Den utredning, som föreligger, utvisar, att inte mer än 5,000 kronor äro disponerade, och då kan man naturligtvis begränsa planen, sedan de ekonomiska förhållandena här ha blivit andra än de voro, när ärendet första gången prövades. Jag är alldeles viss om att hade det gällt att vid årets riksdag bevilja detta anslag på 100,000 kronor, skulle många fler hava reserverat sig gentemot en sådan framställning. Jag tror inte, att man läderar några allvarliga intressen, om man med hänsyn till det läge, som sedermera har inträtt, begränsar detta anslag till de 50,000 kronor, som redan äro anvisade, och på denna grund, herr talman, ber jag att få ansluta mig till reservationen.

Herr Pauli: Jag vill naturligtvis inte alls utge mig för att vara insatt i de vetenskapliga förutsättningarna för de forskningar, som detta internationella polarår omfattar. Men jag vet inte, om den föregående talaren heller är så insatt i dem. Jag djärves i varje fall inte draga den slutsats, han drog, att vi här mycket väl kunna begränsa oss till den redan beviljade anslagshälften. För övrigt är det oriktigt att säga, att det är en hälft, som redan är *beviljad*; i själva verket är hela beloppet 100,000 kronor beviljat i fjol, och vad det nu är fråga om är blott att *anvisa* resten av ett redan beviljat belopp.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det yttrande av organisationsnämnden, som här från olika reseranter har åberopats, innehåller bland annat det uttalandet, att det torde kunna antagas, att »med hänsyn till rådande depression även andra länder avse att inställa sitt deltagande i de undersökningar, varom fråga är». Men om man ser vidare i handlingarna, finner man, att detta organisationsnämndens antagande alls inte har hållit streck, utan har visat sig alldeles strida mot det verkliga förhållandet. Det är tvärtom så, att intet av de anslutna länderna hittills har anmält något tillbakaträdande; i stället ha flera länder trätt till sedan i fjol trots den ekonomiska krisen. Och om man

särskilt tänker på våra grannar här uppe i polartrakterna, visar det sig, att både Ryssland, Finland, Norge, Island, Danmark, Kanada och Förenta Staterna — alltså hela den cirkel, som sträcker sig runt om polartrakterna — äro med. Till denna cirkel hör även Sverige, det är även ett av de länder, som här närmast kunna anses intresserade.

Jag får verkligen säga, att jag tycker det vore märkvärdigt, om vi inte kunde anse oss ha råd att uppfylla en dylik internationell förpliktelse, som vi ingått. Organisationsnämnden har visserligen rätt i att vi inte iklätt oss någon juridisk förpliktelse. Om vi inte fylla den, kunna vi inte stämmas inför domstol. Men vi ha ingått en *moralisk* förpliktelse. Och det anslag, som är beviljat, är förutsättningen för de förhandlingar, som förts mellan våra representanter och andra länders representanter. Det är kanske inte så mycket av den svenska riksdagens olika beslut i ekonomiska frågor, som kommer inför en utländsk publik, men denna fråga har ganska stora utsikter att komma inför en utländsk publik. Det kan komma att läsas i den ena eller andra utländska tidningen den upplysningen, att svenska staten visserligen i fjol förbundit sig att lämna detta bidrag, men nu icke ansett sig ha råd att fylla detta åtagande. Jag måste instämma med herr Bergqvist i hans reflexion: Vad intryck skulle ett sådant uppträdande göra? Folk måste ju dock fråga sig: Har verkligen det där stackars landet uppe i norr råkat så fullständigt på kneken, att det inte har råd att hålla sitt ord i en sådan här mellanfolklig angelägenhet?

Jag tror, att både ur denna och andra synpunkter finns det goda skäl för att bifalla utskottets hemställan.

Herr Björck, Wilhelm: Jag skall endast med anledning av den siste ärade talarens anförande be att få understryka, att ingen inifrågasatt att Sverige skulle draga sig tillbaka fullständigt. Det är fråga om att begränsa åtgärderna till vad som kan vinnas inom det anvisade beloppet å 50,000 kronor. När frågan förelåg i fjol, gällde det ett stort belopp, jag vill minnas mellan två- och trehundra tusen kronor, vilket departementschefen dock hade skurit ned till 100,000 kronor. Det är klart, att när endast 5,000 kronor äro disponerade, kan åtskilligt göras inom ramen av de tillgängliga 50,000 kronorna.

Herr Asplund: Fjolårets riksdag har beslutat att anslå 100,000 kronor. Det är ovärdigt Sveriges riksdag att nu taga tillbaka dessa 50,000, som ännu inte äro utbetalda.

För övrigt vill jag påminna om att Sverige har starka ekonomiska intressen på Spetsbergen, som även beröras av dessa expeditioner. Om det nu är några av herrarna, som äro så förfärligt sparsamhetsvänliga, kunna ni ju fråga Kungl. Maj:t, om inte Kungl. Maj:t ville skicka några ordentliga brandmän att taga reda på, om den där Sveagruvan fortfarande brinner eller inte. Jag skulle tro, att om de kunde göra någonting åt den saken, skulle vi få ekonomisk nytta av den expedition, som skickades dit. Vi kunna då skicka dit en hel massa arbetslösa också för att bryta stenkol och därigenom förbättra vår handelsbalans.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till Sveriges deltagande i det s. k. andra internationella polaråret.
(Forts.)

Anslag till
Sveriges
deltagande
i det s. k.
andra inter-
nationella
polaråret.
(Forts.)

Herr *Andersson, Karl Emil*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 265, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 266—269.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 270 och 271.

Lades till handlingarna.

Punkten 272.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 273—275.

Lades till handlingarna.

Punkten 276.

Utskottets hemställan bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.16 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 4 april.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade, under återopande av § 54 riksdagsordningen, Kungl. Maj:ts proposition nr 249, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 13 och utlåtande nr 14 samt andra lagutskottets utlåtande nr 25.

Föredrogs första kammarens första tillfälliga utskotts memorial nr 10, med återlämnande av en till utskottet hänvisad motion (I:270) om förbud mot anordnande utan polismyndighets tillstånd av demonstrationståg m. m. å landsbygden.

Utskottets anhållan bifölls, och ifrågavarande motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att konstitutionsutskottets memorial nr 13 på onsdagens föredragningslista — sålunda den 6 dennes — skall bland två gånger bordlagda ärenden uppföras näst efter jordbruksutskottets utlåtande nr 30.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 249.

Ordet lämnades på begäran till herr **Norling**, som anförde: Herr talman! Det är anledning till anmärkning mot statsrådet Holmbäck i egenskap av tillförordnad chef för ecklesiastikdepartementet, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas.

Om anmärkning mot en ledamot av statsrådet.

Jämlikt föreskriften i § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Norling i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 347, av herr *Enhörning*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Härnösand—Sollefteå järnväg m. m.;

Första kammarens protokoll 1932. Nr 23.

nr 348, av herr *Frändén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.; samt

nr 349, av herrar *Linders* och *Löfvander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen samt till lag om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; och

nr 16, i anledning av väckta motioner om Sveriges anslutning till den av Nationernas förbunds församling under dess nionde ordinarie möte förordade generalakten i dess helhet; samt

bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt Skandinaviska Kreditaktiebolaget m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8.11 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
